

Uutisia miehistä ja rahasta

Politiikan sukupuolittunut työnjako Yleisradion televisiouutisissa 1988–2018

Joonas Valtteri Lehtonen

Pro gradu -tutkielma

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Poliittinen historia

Lokakuu 2018

 <div> HELSINGIN YLIOPISTO HELSINGFORS UNIVERSITET UNIVERSITY OF HELSINKI </div>		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department
Valtiotieteellinen tiedekunta		Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos
Tekijä – Författare – Author		
Joonas Lehtonen		
Työn nimi – Arbetets titel – Title		
Uutisia miehistä ja rahasta – Poliitiikan sukupuolittunut työnjako Yleisradion televisiuutisissa 1988–2018		
Oppiaine – Läroämne – Subject		
Poliittinen historia		
Työn laji – Arbetets art – Level	Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
Pro gradu -tutkielma	Lokakuu 2018	77 + liitteet ja lähteet
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Poliitiikan sukupuolittumisella on Suomessa pitkät perinteet. Poliittisen kansalaisuuden normi on jo lähtökohtaisesti miehin, ja miehet ovat historiallisesti tarkasteltuna selvä enemmistö kansanedustajien ja ministereiden joukossa. Poliittikka on sukupuolittunutta myös työnjaoltaan, joka noudattelee essentialistisen sukupuolikäsityksen ja yksityinen/julkinen-dikotomian määrittelemiä linjoja. Miesten poliittinen toiminta on siis keskittynyt julkiselle alueelle, "koviin aiheisiin", ja naisten yksityiselle alueelle, "pehmeisiin aiheisiin". Suomalaisen politiikan sukupuolittunut työnjako alkoi purkautua ja naisten määrällinen edustus kasvaa toden teolla vasta 1980- ja 1990-luvulta lähtien, mutta kehitys taantui hieman 2010-luvulla. Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten politiikan sukupuolittuminen heijastui Yleisradion televisiuutisiin toukokuussa 1988, 1998, 2008 ja 2018.</p> <p>Tutkielma sijoittuu politiikan feministisen kritiikin, feministisen mediatutkimuksen ja sukupuolihistorian aloille. Tarkastelussa sovelletaan jälkistrukturalistista sukupuolikäsitystä, jonka mukaan sukupuolta tuotetaan esityksin ja toistoin esimerkiksi juuri mediassa. Tutkielmassa kvantifoidaan nais- ja miespoliitikkojen uutisesiintymisten määriä ja aiheita sekä verrataan lukuja poliittisen edustuksen tilaan kunakin tarkastelukuukautena. Lisäksi uutisaineistosta poimitaan ilmentymiä politiikan sukupuolittuneesta käsittelystä. Tutkielman aineistona ovat nimenomaan Yleisradion televisiuutiset, koska lakikin edellyttää Yleisradiota ottamaan tasa-arvolähtökohdat huomioon ohjelmistossaan.</p> <p>Tulosten perusteella televisiuutisten luoma representaatio politiikasta oli jopa todellista poliittista edustusta sukupuolittuneempi. Naisten osuus uutisissa esiintyneistä poliitikoista oli parhaimmillaankin, toukokuussa 1998, vain reilu kolmannes (36,4 prosenttia). Sen sijaan eduskunnassa naisia oli parhaimmillaan 41,5 prosenttia (toukokuussa 2008 ja 2018) ja hallituksessa jopa 60 prosenttia (toukokuussa 2008). Poliitikkojen medianäkyvyys sukupuolittui voimakkaasti myös aiheiden tasolla. Poliitikkojen eniten kommentoimat aiheet televisiuutisissa olivat poliittikka, puolueet ja vaalit, teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä sekä talous, joista kaikkien kommentaattorijoukoissa oli selkeä miesenemmistö. Perinteisesti "naisten aloiksi" politiikassa miellettyjä aiheita, kuten sosiaali- ja terveysasioita, kulttuuria ja asumista, poliitikot kommentoivat uutisissa hyvin vähän tai eivät lainkaan.</p> <p>Poliitiikan journalismin sukupuolittumista uutisissa edisti käsiteltyjen aiheiden kehystys, sillä monia uutisista käsiteltiin ensisijaisesti joko "politiikan pelien" tai rahan näkökulmasta. Yksi selkeä sukupuolittumisen paikka uutisissa oli poliittinen johtajuus, johon liittyvässä uutisoinnissa nais erityisyys korostui. Johtopaikkojen miehisuus todellisessa poliittisessa edustuksessa vaikutti uutisoinnin sukupuolittumiseen muutenkin, sillä näkyvyys keskittyi selvästi puolueiden johtohahmoin. Toimittajien kuvailuista naispoliitikkoja koskien löytyi lisäksi joitakin sukupuolittuneisuuksia, kun naisiin viitattiin esimerkiksi heidän ulkonäkönsä tai suhteensa miehiin kautta. Pääasiassa nais- ja miespoliitikkojen käsittely uutisissa oli kuitenkin tasa-arvoista.</p> <p>Median tuottamilla representaatioilla sukupuolista politiikassa on suuri merkitys, koska medioituneessa yhteiskunnassa äänestäjät seuraavat politiikkaa pääasiassa median kautta. Sukupuolittunut politiikan journalismi esittää nais- ja miespoliitikot eri tavoilla sekä muodostaa erilaisia mielikuvia heidän ammattitaidostaan ja kompetenssistaan. Vääristymät kansalaisille välittyvissä sukupuolikuvauksissa vaikuttavat esimerkiksi äänestämiskäyttäytymiseen ja poliittisten virkojen jakautumiseen ja vääristävät täten myös politiikkaa. Tutkielman tulosten perusteella vaarana olivat erityisesti naispoliitikkojen näkymättömyys ja puutteellinen kuva heidän osaamisestaan. Toisaalta uutisrepresentaatiot tuottivat varsin ahtaita sukupuolirooleja myös miehille, joiden voitiin aineiston perusteella olettaa hallitsevan esimerkiksi juuri raha-aiheita. Voitaneeinkin todeta, että niin kauan kuin todellinen poliittinen edustus on sukupuolittunutta, vaatii vanhentuneiden stereotyyppien kitkeminen mediasta toimittajilta tietoisia toimia.</p> <p>Lisäksi tulosten perusteella oli laajemmin uhkana, että median konstruoima kuva politiikasta ja poliitikoista etäännytti päättäjää kansalaisista, poliittisen edustuksen kohteista. Kun kansalaisten arkea koskettavia aiheita ja politiikan substanssia käsiteltiin uutisissa vain vähän, saattoivat poliitikkojen edistämät intressit jäädä äänestäjille epäselviksi.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords		
sukupuoli, poliittikka, politiikan sukupuolittuminen, poliittinen journalismi, feministinen mediatutkimus, tasa-arvo		

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
1.1 Tutkielman viitekehys ja metodologia.....	9
1.2 Aiempi tutkimus	13
1.3 Tutkielman aineisto	21
2. POLITIIKAN SUKUPUOLITTUMINEN SUOMESSA	25
2.1 Julkinen ja yksityinen, maskuliininen ja feminiininen	29
3. POLITIIKAN JOURNALISMIN SUKUPUOLITTUMINEN YLELLÄ.....	36
3.1 Toukokuu 1988.....	38
3.2 Toukokuu 1998.....	43
3.3 Toukokuu 2008.....	47
3.4 Toukokuu 2018.....	52
3.5 Todellisuutta sukupuolittuneempi representaatio	58
4. JOHTOPÄÄTÖKSET	72
LIITTEET	78
Liite 1: Aineiston koodauslomake	78
Liite 2: Suomen ministerit aloittain ja sukupuolen mukaan 1917–2018.....	79
Liite 3: Suomen hallitukset toukokuussa 1988, 1998, 2008 ja 2018	85
LÄHTEET	90
Alkuperäislähteet.....	90
Kirjallisuus	91
Media-artikkelit	100

1. JOHDANTO

Tarvitaanko Suomessa naisten uutisia? Keskustelu kävi kuumana syksyllä 1994, kun Elina Sana kertoi julkisuudessa Yleisradion suunnitelmista käynnistää uudenlainen, naisten oma uutisohjelma. Sen tarkoituksena oli käsitellä tavallista ihmistä koskettavia aiheita ja uudistaa perinteistä uutisten naiskuvaa, jossa nainen on leimallisesti uhrin roolissa. Yleisradio oli palkannut Sanan syyskuussa 1994 kehittämään ohjelmistoaan ja journalismikoulutustaan erityisesti sukupuolten tasa-arvonäkökulman kannalta. Helsingin Sanomat kirjoitti hänestä: ”Sanan filosofian mukaan nyt pitäisi puhua siitä, mitä on naiseuden ja mieheyden esittäminen yhteiskunnassa. Millaisia malleja pienet tytöt ja pojat saavat televisiosta?”¹ Naisten uutiset eivät kuitenkaan koskaan toteutuneet resurssipulan vuoksi. Niiden sijaan TV1-kanava aloitti 15.1.1995 *Aikanainen*-ajankohtaisohjelman, jossa naistekijät käsittelivät kerran viikossa ajankohtaisia asioita naisten näkökulmasta.²

Tarkastelen tässä tutkielmassa journalismin sukupuolittumista keskittyen poliitikkojen esittämiseen Yleisradion televisiouutisissa vuosina 1988–2018. Journalismin tarkasteleminen sukupuolinäkökulmasta on erityisen tärkeää ja ajankohtaista *medioituneessa* nyky-yhteiskunnassa. Medioitumisella tarkoitetaan tiivistetysti ilmaistuna median merkittävyyden ja vaikuttavuuden kasvua sekä sen yhteiskunnallisten heijastusvaikutusten lisääntymistä.³ Poliitikankaan suhteen ilmiö ei ole yhdenmukainen, vaan pikemminkin päinvastoin: medioituminen on muuttanut perusteellisesti koko politiikan luonnetta. Erityisen tärkeä on *välitteistymisen* rooli muutoksessa: valtaosa kansasta seuraa politiikkaa medioiden kautta, ja äänestyspäätös tehdään yhä useammin

¹ Alftan, Maija (1994): *Ylen naisuutisten vetäjä Elina Sana: Uutisista puuttuu yhteys arkeen*. Helsingin Sanomat 14.9.1994. <https://www.hs.fi/radiotelevisio/art-2000003366210.html>. Luettu 14.2.2018.

² Alftan, Maija (1994): *Ei naisuutisia vaan aamuohjelma naisille TV 1:een*. Helsingin Sanomat 9.12.1994. <https://www.hs.fi/radiotelevisio/art-2000003389758.html>. Luettu 14.2.2018.

³ Isotalus, Pekka (2017): *Mediapoliitikko*. Gaudeamus, Helsinki, 23.

perustuen median välityksellä poliitikoista saatuun kuvaan.⁴ Amerikkalainen politiikan tutkija Bernard Manin on puhunut siirtymästä puoluedemokratiasta *yleisödemokratiaan*, jossa lähinnä median kautta tunnettujen vaaliehdokkaiden merkitys korostuu politiikassa puolueiden kustannuksella.⁵ Uutiset määrittävät laajemminkin yhteiskunnassa julkisesti ja yhteisesti tärkeimmät aiheet ja toimijat sekä asiat ja ihmiset, jotka ”tulee tietää”.⁶

Medioitumisen vuoksi journalistit vaikuttavat kirjoituksillaan myös kollektiivisiin käsityksiin sukupuolista politiikassa. Sukupuolittunut politiikan journalismi esittää nais- ja miespolitiikot eri tavoilla sekä muodostaa erilaisia, usein tiedostamattomia mielikuvia heidän kyvykkyydestään ja uskottavuudestaan. Stereotyyppisten diskurssien toisintaminen saattaa voimistaa entisestään nais- tai miespolitiikkoihin kohdistettuja ennakkoluuloja. Toisaalta sukupuolittunutta poliittista edustusta tutkinut Jaana Kuusipalo toteaa: ”Vaikka sukupuoli määrittää politiikkaa, politiikka voi myös muuttaa käsityksiä sukupuolesta.”⁷ Tai kuten Anna Mäkelä, Liina Puustinen ja Iiris Ruoho tiivistävät: media on keskeinen kulttuurin alue, jolla rakennetaan käsitystä sukupuolesta.⁸

Käsityksillä sukupuolista politiikassa on merkitystä, koska poliittisen edustuksen ja työnjaon tutkimus pohjautuu ajan myötä muuttuneeseen lähtökohtaan siitä, että poliittisten eliittien tulisi muistuttaa edustamaansa kansaa eikä vain yhteiskunnan valtaapitäviä ryhmiä.⁹ Yksinkertaistetusti sanoen sillä on siis väliä, kuka tekee kansalaisia koskevia päätöksiä ja mistä aiheista. Sukupuolinäkökulmasta edustuksen tasa-arvo on tietysti tärkeä asia jo siksi, että Suomen väestöstä oli naisia esimerkiksi vuoden 2017 lopussa noin 50,7

⁴ Borg, Sami ja Moring, Tom (2005): *Politiikan viestinnällistyminen*. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. WSOY, Helsinki, 47–50; Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediäjulkisuus*. Vastapaino, Tampere, 24.

⁵ Herkman 2011, 138.

⁶ Aslama, Minna (2006): *Sukupuoli numeroina*. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (toim.): *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki, 51.

⁷ Kuusipalo, Jaana (2011): *Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Johtamiskorkeakoulu, Tampere, 109.

⁸ Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (2006): *Esipuhe*. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (toim.): *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki, 7.

⁹ Krook, Mona Lena ja O'Brien, Diana Z. (2012): *All the President's Men? The Appointment of Female Cabinet Ministers Worldwide*. *The Journal of Politics*, 74:3, 841.

prosenttia ja miehiä noin 49,3 prosenttia.¹⁰ Mikäli sukupuolittunut politiikan journalismi johtaa (yhtenä syistä) vääristyneeseen sukupuolten edustukseen politiikassa, vääristyy myös poliittinen päätöksenteko. Modernin kansalaisuuskäsityksen mukaan julkiset kysymykset ja esimerkiksi sukupuoli-identiteetit muokkautuvat harjoitetun politiikan seurauksena, eikä päinvastoin.¹¹ Silti sukupuolittuneen työnjaon aiheuttama sukupuolenmukainen äänestäminen yleistyi Suomessakin 1980-luvulla¹² ja on edelleen yleistä: miehet äänestävät useammin miehiä kuin naiset naisia, mutta naisilla äänestyspäätös kytkeytyy vahvemmin heidän arvioonsa naisedustajien tarpeellisuudesta nimenomaan oman sukupuolensa edustajina.¹³ Todellinen sukupuolen merkityksen luonnollistuminen politiikassa tarkoittaisi sitä, että miehet ja naiset voisivat äänestää ketä hyvänsä ilman sukupuoleen kohdistuvia epärointeja.

Kvantitatiivisesti poliittista edustusta tarkasteltaessa on selvää, että politiikan työnjako on ollut Suomessa historiallisesti sukupuolittunut. Naiset ovat olleet eduskunnassa ja hallituksessa aliedustettuna määrällisesti paitsi ylipäänsä, erityisesti politiikan arvostetuilla ja ”painavilla” osa-alueilla, kuten taloudessa ja ulkopoliitikassa. Sukupuolittuminen näkyy laajemminkin jo poliittisen teorian perinteessä, jossa poliittiseen kansalaiseen on liitetty miehisiksi tulkittuja piirteitä: rationaalisuus, järkevyyt, oikeudenmukaisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, aktiivisuus ja vahvuus. Naiseen liitetyt ominaisuudet ovat usein vastakohtaisia: irrationaalisuus, emotionaalisuus, puolueellisuus, riippuvaisuus, passiivisuus ja heikkous.¹⁴ Myös käytännön syitä sukupuolittumiselle voi löytää lukemattomia, vaikkapa valtioiden tasolta: instituutioista (kuten vaalijärjestelmistä), sosioekonomisesta tilanteesta (kuten naisten asemasta työ- ja koulutusmarkkinoilla) tai kulttuurista (kuten uskonnon ja yleisten asenteiden vaikutuksesta tasa-arvoajatteluun). Toisaalta syitä on

¹⁰ Tilastokeskus: Väestö. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html. Luettu 17.9.2018.

¹¹ Ruoho, Iiris ja Torkkola, Sinikka (2010): *Journalismin sukupuoli*. Vastapaino, Tampere, 49.

¹² Holli, Anne Maria ja Wass, Hanna (2009): Sukupuoli ja äänestäminen. Teoksessa Borg, Sami ja Paloheimo, Heikki (toim.): *Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere University Press, Tampere, 131–132.

¹³ Kuusipalo 2011, 54; Kuusipalo, Jaana (2000): Sukupuolen rooli kampanjoinnissa. Teoksessa Isotalus, Pekka ja Aarnio, Eeva (toim.): *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* SoPhi, Jyväskylä, 57; Kuusipalo, Jaana (2007): Presidenttipelin sukupuolittuminen. Teoksessa Isotalus, Pekka ja Borg, Sami (toim.): *Presidentinvaalit 2006*. WSOY, Helsinki, 101.

¹⁴ Lister, Ruth (1997): *Citizenship: Feminist Perspectives*. Macmillan, Lontoo, 69.

myös puoluetasolla: esimerkiksi naisjärjestöjen asemassa tai vaalien ehdokasasettelussa. Yksilötasolla vaikuttavat niin ikään monet seikat: naisehdokkaan saama tuki, hänen kunnianhimonsa ja kokemuksensa vaikutusmahdollisuuksistaan.¹⁵

Tällä tutkielmallani pyrin siis osoittamaan, että keskeisessä roolissa sukupuolittumisprosessissa on myös poliitikkoja representoiva media. Poliitikassa tapahtuvan vallankäytön ja valta-asemien häilyvyyttä korostavista *hegemonian* ja *legitimiteetin* käsitteistä neuvotellaan muutenkin medioituneessa nyky-yhteiskunnassa pääasiassa mediajulkisuudessa.¹⁶ Tutkielmani kannalta onkin keskeistä käsittää, ettei todellisuutta konstruoivan journalismin tarvitse tyytyä politiikan sukupuolittuneen asetelman toisintamiseen. Kuusipalokin pohtii, ”ovatko kamppailut sukupuolittuneen edustuksen säilyttämiseksi tai murtamiseksi siirtyneet poliittiseen julkisuuteen, joka representoi ja rakentaa politiikan sukupuolta”.¹⁷ Mediat voivat esimerkiksi valita haastateltavansa itse ja ilmentää siten halutessaan monimuotoista ihmiskuvaa. Toimittajat ja kuvaajat tekevät jatkuvasti valintoja, joita rajoittaa vain vaatimus journalististen käytäntöjen, Suomen lain ja hyvien tapojen noudattamisesta. On kuitenkin eri asia, haluavatko mediat osallistua aktiivisesti todellisuuden muokkaamiseen tasa-arvoisemmaksi vai tyytyvätkö ne pyrkimään sen totuudenmukaiseen peilaamiseen. Mediatutkija Daniel C. Hallin muotoilee median kaksoisroolin hegemonian ylläpitäjänä ja alaisena seuraavasti:

”[M]edia play the role of maintaining the dominant political ideology: they propagate it, celebrate it, interpret the world in its terms, and, at times, alter it to adapt to the demands of legitimation in a changing world. At the same time -- the media themselves are subject to the hegemonic process. The

15 Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (2013a): Introduction. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 4–5.

16 Herkman 2011, 43–44.

17 Kuusipalo 2011, 114.

dominant ideology shapes the production of news and entertainment.”¹⁸

Tasa-arvotilanne on lukujen valossa kehittynyt pääasiassa parempaan suuntaan suomalaisessa politiikassa viime vuosikymmeninä. Esimerkiksi eduskunnassa naisten osuus on noussut vuoden 1988 31,5 prosentista vuoden 2018 41,5 prosenttiin. Suomen hallituksen ministereistä oli vuonna 1988 naisia 22,2 prosenttia, kun taas vuonna 2018 vastaava lukema oli 35,3 prosenttia. Muutenkin sukupuolten välisen tasa-arvon voidaan katsoa tulleen aiempaa laajemman yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi.

Kuten esimerkiksi Henrika Zilliacus-Tikkanen toteaa, uutistyön resurssien ja käytänteiden myötä mediat ovat erityisen kiinnostuneita valtaa lähellä olevista, usein vakiintuneista lähteistä.¹⁹ Toisin sanoen on oletettavissa, että naisten noustua merkittäviin valta-asemiin suomalaisessa politiikassa on myös heidän edustuksensa uutisissa kasvanut. Tutkimus on kuitenkin osoittanut pitkälti toisin: esimerkiksi Pekka Isotalus mainitsee, että kun Suomessa oli vallassa sen historian naisvaltaisin hallitus (Vanhasen II hallitus 2007–2010), saivat miesministerit silti kolme kertaa enemmän mediatilaa kuin naisministerit.²⁰

Pureudun tässä tutkielmassa näihin kahteen edellä esiteltyyn kehityskulkuun, jotka näyttäisivät olevan jokseenkin erisuuntaisia. Poliitiikkaa käsittelevän journalismin sukupuolittuneisuus ei näytä hävinneen samaa tahtia kuin yhteiskunnan yleinen tasa-arvoajattelu on vahvistunut ja muuttunut poliittisessa edustuksessa konkretiaksi. Otan tarkasteluuni vuosien 1988–2018 poliittisen edustuksen ja Ylen televisiouutiset sukupuolinäkökulmasta ja kysyn: millainen oli poliitikkojen medianäkyvyyden suhde todelliseen tasa-arvotilanteeseen politiikassa? Kuinka usein nais- ja miespoliitikot saivat esiintyä uutisissa ja mistä

¹⁸ Wahl-Jorgensen, Karin (2000): Constructed Masculinities in U.S. Presidential Campaigns: The Case of 1992. Teoksessa Sreberny, Annabelle ja van Zoonen, Liesbet (toim.): *Gender, Politics and Communication*. Hampton Press, Cresskill, 53–54.

¹⁹ Zilliacus-Tikkanen, Henrika (1995): Kvinnor och män i nyheterna. En undersökning av Rundradions svenska nyhetsredaktioner Aktuellt och TV-Nytt. Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradio, Helsinki, 132.

²⁰ Isotalus 2017, 69.

aiheista he niissä puhuivat? Ja miten sukupuolten representointi ja käsittely televisiouutisissa muuttuivat 30 vuoden aikana?

1.1 Tutkielman viitekehys ja metodologia

Pyrin löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiini yhdistämällä tutkimusta politiikan sukupuolenmukaisesta työnjaosta politiikan julkisuuden tutkimukseen. Viitekehykseltään tutkielmani sijoittuukin politiikan feministisen kritiikin, feministisen mediatutkimuksen ja osittain myös sukupuolihistorian kentille. Feministinen mediatutkimus tarkastelee sitä, miten maailma sukupuolittuu niin median tuotannossa, esityksissä kuin vastaanotossakin. Kyseessä ei ole varsinaisesti yhtenäinen tieteenala, vaan pikemminkin näkökulma asioiden tarkasteluun.²¹ 1970-luvulla omaksi historiantutkimuksen alakseen eriytynyt sukupuolihistoria tarkastelee puolestaan historiallisesta perspektiivistä eri aikoina sukupuoleen liitettyjä merkityksiä sekä tuo näkyväksi historiantutkimuksen rekonstruoitua ja siten sukupuolittunutta luonnetta.²²

Feministisestä mediatutkimuksesta ja sukupuolihistoriasta tekee erityisiä niiden suhtautuminen sukupuoleen. Kummallekin keskeinen termi on *sosiaalinen sukupuoli* (*gender*), jonka Joan Scott teoretisoi vuonna 1985. Sosiaalisella sukupuolella tarkoitetaan *biologisten sukupuolten* (*sex*) edustajien välisiin eroihin liitettyjä merkityksiä. Käsitteellä pyritään korostamaan sitä, että kollektiiviset käsityksemme nais- ja miesidentiteeteistä ovat sosiaalisesti rakentuneita. Siitä huolimatta käsityksiä sukupuolista käytetään paljon esimerkiksi vallan ilmaisuun tai legitimointiin.²³ Ilmiö ei rajaudu pelkästään politiikkaan, vaan näkyy myös esimerkiksi eri koulutusaloilla ja työelämässä.

Sovellan tutkielmassani *jälkistrukturalistista sukupuolikäsitystä*. Siinä sukupuoli nähdään diskursiivisena konstruktiona, jota kieli rakentaa. Esimerkiksi keskeisimpiin feminismiin teoreetikoihin kuuluva Judith Butler kritisoi sitä *essentialistiseen* sukupuolikäsitykseen liittyvää oletusta, että sosiaalinen

²¹ Mäkelä, Puustinen ja Ruoho 2006, 7.

²² Rose, Sonya O. (2010): *What is Gender History?* Polity, Cambridge, 1–5.

²³ Ibid., 12–13.

sukupuoli seuraisi aina biologista sukupuolta. Hän on esittänyt näkemyksen *sukupuolen performatiivisuudesta*, jonka mukaan myös biologista sukupuolta rakennetaan sosiaalisissa käytännöissä. Butler näkee sukupuolen tekoina ja esityksinä, joita toistetaan esimerkiksi mediassa. Sukupuolikäsitykset syntyvät siis toistosta, jota voi kuitenkin myös rikkoa. Teresa de Lauretis on puhunut vastaavaan tapaan *sukupuolen teknologiasta*. Siinä sukupuoli on historiallinen ja sosiaalinen representaatio, joka muokkaantuu jatkuvasti mediassa, perheissä, kouluissa ja muissa yhteiskunnallisissa instituutioissa. Tällaisen konstruktionistisen käsityksen mukaan keskeinen ongelma on se, miksi juuri nämä tietyt fysiologiset erot saavat niin painavia merkityksiä yhteiskunnassa. Sukupuolissa onkin jälkistrukturalismissa kyse ennen kaikkea kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta suhteesta. Sukupuolet eivät ole myöskään toisilleen vastakkaisia, toisensa poissulkevia tai toisiaan täydentäviä, vaan keskeisiä ovat niiden sisäiset erot. Puustinen, Ruoho ja Mäkelä tiivistävät käsityksen: ”On hoivaavia ja urasuuntautuneita naisia sekä hoivaavia ja urasuuntautuneita miehiä (eikä näiden ominaisuuksien tarvitse sulkea toisiaan pois).”²⁴

Tutkielmaani sisältyy aineiston kvantitatiivinen erittelyosuus, jossa käsittelen jälkistrukturalismille poikkeuksellisesti sukupuolta luokiteltavana, biologisiin ominaisuuksiin perustuvana kategoriana. Pidän kvantitatiivista osuutta perusteltuna esimerkiksi sen perusteella, mitä Minna Aslama kirjoittaa Mass Communication Research -perinteeseen pohjautuvasta median määrällisestä erittelystä: ”Tasa-arvotutkimuksessa on ollut suosittua analysoida kvantitatiivisesti nimenomaan julkiseksi, poliittiseksi ja yhteiskunnalliseksi miellettyä. Analyysin tavoitteena on ollut osoittaa tilastollisesti, että naisten ja miesten epätasa-arvo on totta.”²⁵ Tai kuten Irma Kaarina Halonen asian esittää: ”Viestinnän naistutkimuksen teoreettisten kysymyksenasettelujen lisäksi edelleenkin on tärkeää ’laskea päitä’, jotta saisimme tietoa median

²⁴ Puustinen, Liina, Ruoho, Iiris ja Mäkelä, Anna (2006): Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (toim.): *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki, 19–22.

²⁵ Aslama 2006, 49.

sukupuolittumisen rakenteista. Olemme vielä kovin kaukana yhteiskunnasta, jossa Naiseksi ja Mieheksi merkitseminen olisi historiaa.”²⁶

Tutkielmassani luvut kuvaavat nais- ja miespoliitikkojen asemia politiikassa, heidän esiintymisiään televisiouutisissa sekä esiintymisten jakautumista politiikan osa-alueittain. Kvantifiointiosuus esittelee siis sitä, millä tavalla media heijastaa ympäröivän yhteiskunnan peilinä todellisuutta sekä toisintaa vallalla olevia normeja ja arvoja. Aslama toteaa, että määrällinen erittely soveltuu erinomaisesti ajallisen muutoksen tutkimiseen, josta on kyse tutkielmassanikin. Kaiken kaikkiaan kvantifointi tuottaa helposti ymmärrettäviä, objektiivisuuteen viittaavia lukuja ja prosentteja, jotka kuitenkin (feministisen) mediatutkimuksen perinteessä toimivat usein laadullisen tutkimuksen taustatietona.²⁷

Määrällinen tarkastelu ei siis yksinään tarjoa vastauksia tutkimuskysymyksiini. Nais- ja miespoliitikkojen yksinkertainen laskeminen ruudusta perustuu pohjimmiltaan essentialistiselle käsitykselle sukupuolesta eikä kerro tasa-arvon laadusta. Huolimatta edistysaskelista määrällisessä edustuksessa Kuusipalokin välttäisi kutsumasta Suomea tasa-arvon mallimaaksi, koska ”sukupuolittunut agenda ja edustus näkyy edelleen esimerkiksi ministeristöjen ja eduskunnan valiokuntien kokoonpanossa”.²⁸ Maailmalta löytyy 2000-luvultakin esimerkkejä hallituksista ja politiikan mediakuvauksista, joihin on nostettu naisia ”koristeiksi” ilman todellista valtaa.²⁹ Tasa-arvoa tuleekin tarkastella paitsi lukujen valossa, myös tasa-arvon laadun kautta: painottuuko naisten ja miesten poliittinen toiminta ja julkisuus eri aihepiirien ympärille ja jos kyllä, miksi?

Tämän vuoksi tarkastelen tutkielmassani myös sitä, merkityksellistetäänkö sukupuolta uutiskerronnassa millään tavalla. Kiinnitän siis huomiota siihen, puhutaanko uutisissa naisista ja miehistä eri tavoin. Seuraan toisin sanoen uutislähetysten representaatioita, jotka voidaan määritellä ”jonkin esittämiseksi

²⁶ Halonen, Irma Kaarina (1999): *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Tampere, 17.

²⁷ Aslama 2006, 49–60.

²⁸ Kuusipalo 2011, 109.

²⁹ Krook ja O'Brien 2012, 840–841; Savolainen, Tarja (1995): Naiset, uutiset ja feminismi. Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradio, Helsinki, 82.

jonkinlaiseksi”. Asioiden tai ajatusten audiovisuaalinen esittäminen on aina useiden valintojen tulos. Mediassa representaatioita esiintyy jatkuvasti myös siten, että erilaiset tavat jäsentää ja kuvata todellisuuttamme muodostuvat diskursseiksi, vakiintuneiksi puhetavoiksi.³⁰ Perehdyn tässä tutkielmassa erityisesti siihen laajempaan diskurssiin, joka uutisissa ilmenee politiikasta puhuttaessa: millaisia sukupuolittavia vaikutuksia politiikan esittämisellä mediassa on? Yhteiskuntatieteissä diskurssit on perinteisesti käsitetty yhteiskunnallisina käytäntöinä, jotka sekä syntyvät valtasuhteiden ja ideologioiden seurauksena että tuottavat itse niitä. Kriittistä diskurssianalyysiä kehittänyt Norman Fairclough sanoo: ”Tekstien ja yhteiskunnan/kulttuurin välinen suhde tulee ymmärtää dialektiseksi. Tekstit muotoutuvat sosiokulttuurisesti, mutta ne myös muotoilevat yhteiskuntaa ja kulttuuria tavoilla, jotka voivat olla uutta luovia yhtä hyvin kuin uusintaviakin.”³¹ Vastaavasti jälkistrukturalistisessa ajattelussa dikotomisista sukupuolisubjekteista tuottavat hegemoniset diskurssit.³² Siksi tutkin, käyttääkö media tällaista normatiivista valtaa, jonka tuotteena rakennetaan sukupuolen kategorian. Lisäksi kiinnostavaa on toki myös se, viittaavatko poliitikot uutisissa jotenkin itse sukupuoleensa. Kuusipalon mukaan Suomessa erityisesti 1990-luvulta lähtien tapahtunut poliittisen julkisuuden muutos johti siihen, että poliitikkojen mediaesiintymisestä tuli tarkoin harkittua julkista esittämistä, mukaan lukien ”sukupuolen esittäminen”.³³

Tutkimukseni perushypoteesina on politiikan feministiseen kritiikkiin kuuluva ajatus siitä, että naiset ovat yhteiskunnassa epätasa-arvoisessa asemassa miehiin nähden. Sukupuolentutkimuksen tutkimusperinteessä on pidetty olettamana sitä, että miessukupuoli on yhteiskunnassa normatiivisessa asemassa. Sukupuolitettuja naisia vertaillaan tähän miehiseen normiin, ja siten heistä tulee toissijaisia miesten alueena nähdyllä julkisella alueella. Tästä syntyy myös politiikan naisten kokema rakenteellinen sorto. Eriarvoisuus näkyy

³⁰ Väliaverronen, Esa (1999): Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola, Anu, Moring, Inka ja Väliaverronen, Esa (toim.): *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Lahti, 19–29.

³¹ Fairclough, Norman (1997): *Miten media puhuu*. Suomentaneet Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Vastapaino, Tampere. Alkuteos *Media Discourse* 1995, 51.

³² Kuusipalo 2011, 21–27, 49.

³³ Ibid., 13.

esimerkiksi kielessä edelleen, sillä politiikan naisiin viitataan mediassakin usein termillä *naispoliitikko*, kun taas miehet ovat vain *poliitikkoja*.

Kuten Aslama asian muotoilee, on ”tärkeää nostaa esiin naisten kyseenalaistamaton näkymättömyys julkisen alueella ja heidän sysäämisensä pääosin yksityisen alueelle”. Kuten tätäkin tutkielmaa, on muitakin saman viitekehyksen tutkimuksia innoittanut ”ajatus siitä, että näin ei tarvitsisi olla vaan että naisille ja miehille tulisi suoda äänioikeuden tapaan yhtäläinen pääsy mediaan tekijöinä ja toimijoina”.³⁴ Toivonkin, että tuloksista voi olla apua myös muutoksen mahdollistajana, kuten Tuija Pulkkinen toteaa:

”Ei ole kovin kiinnostavaa toistaa yhtä uudestaan sitä tosiasiaa, että naiset on suljettu valtion ja valtioteorian ulkopuolelle: Tärkeämpää on analysoida, millä lailla menneisyyden pois sulkemisen tavat vaikuttavat nykyisiin tapoihin ajatella. Koska ne eivät vaikuta ainoastaan sulkemalla ulkopuolelle vaan muotoilevat myös tapaamme tehdä politiikkaa, on tärkeää tietää, miten ne sen tekevät.”³⁵

1.2 Aiempi tutkimus

Tutkielmani aiheenvalintaa ohjasi merkittävästi se seikka, ettei vastaavaa tutkimusta ole juurikaan tehty. Median ja sukupuolen sekä politiikan ja sukupuolen välisiä suhteita yleisemmin on tutkittu laajalti, mutta kaikkien kolmen liittäminen samaan tutkimukseen yhdistämällä politiikan sukupuolittuneen työnjaon tutkimusta mediatutkimukseen on varsin harvinaista. Naispoliitikkojen mediakuvauksen tutkimus Suomessa on keskittynyt erityisesti presidentinvaaleihin, joissa on ollut ehdolla naisia. Pidemmälle edennyt tutkimus kuvausten vinoumista ja sukupuolittuneisuudesta on ollut vähäistä.

Kenties lähimpänä tutkimusaihettani on ollut suomalaisista tutkijoista Erkkä Railo, joka on tutkinut väitöskirjassaan poliitikkojen henkilökuvia *Anna*-lehdessä vuosina 1975–2005. Hänen tuloksensa osoittavat, että median henkilökuvissa

³⁴ Aslama 2006, 48.

³⁵ Pulkkinen, Tuija (1998): *Postmoderni politiikan filosofia*. Gaudeamus, Helsinki, 148–149.

käydään neuvotteluja siitä, ketkä voivat toimia politiikassa ja mitä asioita he voivat siellä edustaa. Miehet näyttäytyvät naistenlehden henkilökuvissakin politiikan normina ja naiset poikkeuksena siihen. Erityisesti naispoliitikkojen ruumiillisuus sekä perheen ja työn yhdistäminen näyttäytyvät haasteina heidän uralleen politiikassa. Toisaalta niiden tuntemus voi olla tutkimuksen mukaan myös eduksi naispoliitikoille niillä politiikan osa-alueilla, jotka perinteisesti on mielletty yksityiseen piiriin vaikuttaviksi ja siten ”naisille kuuluviksi”. Miespoliitikoille yksityiselämän vaatimukset eivät ole Railon mukaan haasteita, vaan usein päinvastoin: henkilökohtaisen elämän avaaminen on osoitus miespolitiikon ”pehmeästä puolesta”. Railon mukaan *Anna*-lehden henkilökuvat korostavat käsitystä siitä, että naiset voivat yhdistää yksityiselämän ja uran politiikassa keskittymällä niihin politiikan osa-alueisiin, jotka liittyvät yksityiseen piiriin. Sukupuolittunut yhteiskunnallinen jakolinja on siis pitkälti siirtynyt politiikan ja yksityiselämän välistä politiikan sisälle.³⁶

Suomalaista politiikan journalismia yleisemmin on tutkittu monista eri näkökulmista. Eräs kattavista katsauksista aiheeseen on vuonna 2009 julkaistu *Politiikan journalismin tila Suomessa*, joka perustuu vuonna 2008 kerättyyn aineistoon. Tutkimuksen televisiota koskevat tulokset osoittavat esimerkiksi, että yli 95 prosenttia television tuottamasta politiikan julkisuudesta rakentuu uutis- ja ajankohtaisohjelmissa ja vain marginaalinen osa siitä viihde- ja keskusteluohjelmissa.³⁷ Tämä tukee nimenomaan televisiouutisten valintaa oman tutkielmani aineistoksi.

Feministisen mediatutkimuksen klassikkona voidaan pitää Gaye Tuchmanin, Arlene Kaplan Danielsin ja James Benétin teosta *Hearth and Home* vuodelta 1978. Kirja on kirjoitettu aikana, jona moderni naisliike teki 1960-luvun lopulla alkanutta nousuaan ja median merkittävä rooli yhteiskunnan mielipiteiden

³⁶ Railo, Erkki (2011): Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975–2005. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto, Turku, 244–259.

³⁷ Berg, Laura, Niemi, Mari K., Pernaa, Ville, Pitkänen, Ville ja Railo, Erkki (2009): Politiikan julkisuuden perusvirta. Teoksessa Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. ja Pitkänen, Ville (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, Turku, 40–58.

muokkaajana oli tunnustettu. Teos on tullut tunnetuksi urauurtavuudestaan, joka ilmenee myös Tuchmanin ajankuvasta:

”Nobody seemed to care about the effect of the mass media upon the generation and maintenance of sex-role stereotypes. And why should they? Before the advent of the women’s movement these stereotypes seemed natural, ‘given.’ Few questioned how they developed, how they were reinforced, or how they were maintained.”

Tuchman on erityisen huolissaan ajalle tyypillisistä, lasten ja nuorten – erityisesti tyttöjen – mediasta saamista roolimalleista, joissa naisten paikka on kotona perheestä huolehtimassa. Hän puhuu teoksen johdantoluvussa *heijastushypoteesista*: Tuchmanin mukaan media heijastelee yhteiskunnan ideaaliarvoja, jotka eivät kuitenkaan välttämättä kuvaa todellisuutta. Tämä on johtanut naisten *symboliseen hävittämiseen* massamediassa: kun muuttunut, heterogeenisempi naisten rooli ei olekaan sopinut vallalla olevaan naiskuvaan, on heidän representaationsa mediassa jäänyt vähäiseksi ja vanhanaikaiseksi.³⁸ Vaikka teoksen televisioaineisto keskittyykin viihde- ja draamaohjelmiin, se onnistuu osoittamaan, että media osallistuu sukupuolen kehystämiseen todellisuudesta poikkeavalla tavalla naisia mustamaalaamalla, uhriuttamalla ja trivialisoimalla. Omassa tutkielmassanikin on myös tämän vuoksi tärkeää kiinnittää huomiota toimittajien tekemiin naispoliitikkojen kehystyksiin.

Medioiden naiskuvaa on sittemmin tutkittu paljon. Laajin ja kenties tunnetuin sukupuolirooleja mediassa käsittelevä tutkimus on kansainvälinen Global Media Monitoring Project (GMMP), joka on toteutettu joka viides vuosi vuodesta 1995 alkaen. Hanke luotiin alun perin tuottamaan kertaluontoisesti tietoa YK:n naiskonferenssille, mutta tutkimusta päädyttiin toistamaan tasaisin väliajoin. Tutkimuksessa tarkastellaan naisten ja miesten representaatioita kunkin maan mediassa yhden päivän aikana. Vuonna 2015 GMMP tehtiin 115 maassa yhtä aikaa. Suomi on ollut mukana tutkimuksessa jokaisella tutkimuskerralla

³⁸ Tuchman, Gaye (1978): Introduction: The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media. Teoksessa Tuchman, Gaye, Daniels, Arlene Kaplan ja Benét, James (toim.): *Hearth & Home. Images of Women in the Mass Media*. Oxford University Press, New York, 5–8.

vuodesta 1995 alkaen.³⁹ Keskeisin GMMP:n toistuvista tuloksista on, että naisten osuus uutisissa on maailmanlaajuisesti melko vakio ja selvästi miehiä vähäisempi. Ensimmäisellä tutkimuskerralla globaalisti vain 17 prosenttia median haastatelluista oli naisia. Suomessa vastaava luku oli 21,6 prosenttia. Vuonna 2015 tilanne oli vain hieman parempi, sillä naisten osuus oli globaalisti 24 prosenttia ja Suomessa 27,3 prosenttia. Haastateltujen naisten roolit ovat pysyneet vuodesta toiseen samankaltaisina: useimmin heidät esitetään mediassa uhreina, äiteinä tai vaimoina. Lisäksi GMMP on tuottanut tutkimustietoa haastateltujen ammasteista, eli myös sukupuolijakaumasta mediassa esiintyvien poliitikkojen kesken. GMMP:ssä poliitikkokategoriaan lasketaan poliitikkojen ohella ministeriöiden virkamiehet, puolueiden työntekijät ja tiedottajat. Poliitiikan journalismin sukupuolittuminen välittyy luvuista, sillä kaikista uutisissa haastatelluista poliitikoista on ollut naisia vuosina 1995–2015 vain 7–18 prosenttia. Poliitikkojen osuus haastateltavista on lisäksi ollut huomattava, sillä kaikista haastatelluista miehistä jopa puolet on ollut lähes kaikkina tutkimuskertoina poliitikkoja. Haastateltujen naisten joukossa poliitikot edustavat kuitenkin parhaimmillaankin vain vajaata kolmasosaa.

Taulukko 1: Global Media Monitoring Projectin (GMMP) tuloksia 1995-2015.

Tutkimusvuosi	Naisten osuus journalisteista (%)	Naisten osuus mediassa haastatelluista globaalisti (%)	Naisten osuus mediassa haastatelluista Suomessa (%)	Poliitikkoja miespuolisista haastatelluista globaalisti (%)	Poliitikkoja naispuolisista haastatelluista globaalisti (%)	Naisia kaikista haastatelluista poliitikoista globaalisti (%)
1995	28	17	21,6	51	19	7
2000	31	18	23	47	26	10
2005	37	21	28,6	46	25	12
2010	37	24	31,6	*	*	17
2015	37	24	27,3	41	32	18

* Tieto puuttuu.

Lähteet: MediaWatch (1995) ja World Association for Christian Communication (2000–2015): The Global Media Monitoring Project 1995–2015.

³⁹ World Association for Christian Communication: *Background*. <http://whomakesthenews.org/gmmp>. Viitattu 1.2.2018.

Suomen ensimmäisen GMMP-tutkimuksen teki tiedotustutkija Irma Kaarina Halonen, joka tutki vuonna 1995 suomenkielisten televisiouutisten nais- ja mieskuvaa Yleisradion tasa-arvotoimikunnan tilauksesta. Hänen raporttinsa aineistona ovat TV1:n pääuutislähetykset (kello 20.30) sekä MTV3:n uutislähetykset (kello 22) seitsemänä tutkimuspäivänä tammi–maaliskuussa 1995. Halonen tarkastelee tutkimuksessaan kaikkia uutisten toimijoita, joiksi hän laskee uutisjutuissa nimeltä mainittavat tai esimerkiksi video- tai valokuvan perusteella tunnistettavat henkilöt. Miehet hallitsivat henkilötoimijoina kaikissa uutisten aihepiireissä, ja parhaimmillaankin vain noin neljännes yksittäisen aiheen toimijoista oli naisia (Euroopan unioniin sekä sotiin ja onnettomuuksiin liittyvissä jutuissa).⁴⁰ Vaikka naisten osuus oli tutkimuksessa vähäinen, oli tasa-arvon tila kohentunut vuodesta 1983, jolloin kahden viikon aikana Yleisradion pääuutislähetyksissä haastatelluista 37 henkilöstä vain yksi oli nainen.⁴¹

Samansuuntaiset tulokset ovat yleisiä myös muissa vastaavissa tutkimuksissa. Henrika Zilliacus-Tikkanen tarkastelee Halosen kanssa samassa tutkimusprojektissa Ylen ruotsinkielisiä tv-uutisia ja ajankohtaisohjelmia. Uutisohjelma *TV-Nyttin* tarkastelujaksolla haastatelluista 144 henkilöstä 110 oli miehiä ja vain 34 naisia. Zilliacus-Tikkanen on eritellyt *TV-Nyttin* haastateltuja myös ammattinsa mukaan, ja presidentin, valtionpäämiehen, pääministerin, ministerin tai poliitikon kategoriaan luokitelluista 60 oli miehiä ja 13 naisia. Hänen tutkimuksensa mukaan uutisaiheet painottuivat ylipäänsä voimakkaasti niin sanottuihin koviin aiheisiin, kuten talouteen ja politiikkaan.⁴² Vuonna 1998 Yle osallistui Ruotsin, Hollannin, Tanskan ja Saksan yleisradioyhtiöiden kanssa tutkimukseen, jossa tarkasteltiin yhden viikon aikana 55 tuntia Ylen ohjelmavirtaa. Kaikkien yleisradioyhtiöiden ohjelmisto – yli 350 tuntia ohjelmia –

⁴⁰ Halonen, Irma Kaarina (1995): Suomenkielisten televisiouutisten nais- ja mieskuva.

Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradio, Helsinki, 39–61.

⁴¹ Holopainen, Irma, Kalkkinen, Marja-Leena, Rantanen, Terhi, Sarkkinen, Raija ja Österlund, Marina (1983): *Hyvät katsojat, pääaiheemme tänään nainen*. Johdatus tutkimukseen naisen roolista televisiossa. Yleisradio, Helsinki, 11.

⁴² Zilliacus-Tikkanen 1995, 136–142.

huomioituna todettiin naisten puhuvan televisiossa eniten ihmissuhteista, perheestä, terveys- ja sosiaaliasioista sekä kodista ja vapaa-ajasta.⁴³

Televisiouutisten naiskuva näyttäytyy tutkimuksessa yksipuolisena myös muuten kuin lukujen valossa. Minna Aslaman vuonna 1995 tekemässä ryhmäkeskustelututkimuksessa erityisesti Ylen uutisten koettiin olevan ”dosentti uutisia”, joissa esiin nostetut auktoriteetit ovat useimmiten miehiä. Aslaman haastatteleman, alemmista toimihenkilöistä koostuneen naisryhmän mukaan uutisissa näkyvät miesten ohella vain ”jakkupukutyyliset”, menestyvät, hyvinkoulutetut ja johtavassa asemassa olevat naiset”.⁴⁴ Myös Halonen esittää, että naisten pääsy uutisdiskurssiin on aina poikkeustapaus. Hän on jakanut lehtiuutisten naiset päivä- ja iltapäivälehtiaineiston perusteella kolmeen luokkaan: lähellä valtakurssia olevat naiset, valtakurssin marginaalissa olevat naiset sekä nais erityisyyttä ilmentävät naiset. Ensimmäiseen kuuluvat perinteisellä miesten alalla korkeaan asemaan päässeet naiset, kuten puolustusministeri Elisabeth Rehn (RKP) ja Suomen Pankin pääjohtaja Sirkka Hämäläinen. Toiseksi mainittuun ryhmään Halonen laskee perinteisillä naisten aloilla toimivat naisasiantuntijat, kuten hoivatyöntekijät, opettajat ja kasvattajat. Nais erityisyyttä ilmentävät naiset esiintyvät puolestaan uutisissa usein kuvituksena tai ”koristeena” esimerkiksi vaikutusvaltaisen puolisonsa rinnalla, dramaattisten tapahtumien kärsijöinä tai vapaa-ajan viihdyttäjinä. Televisiouutisissa valtakurssi on Halosen mukaan jopa vielä merkittävästi lehtiuutisia maskuliinisempi, ja televisiouutisten toimijoiksi tulevilla naisilla täytyy käytännössä aina olla jokin legitiimi suhde valtakurssiin.⁴⁵ Oman tutkielmani aineistossa esiintyvillä institutionalisoituneen politiikan toimijoilla näin lähtökohtaisesti onkin, mutta kiinnostukseni kohdistuukin heidän representaatioihinsa sekä uutisdiskurssiin pääsyn syihin.

⁴³ Yleisradio: *Screening Gender. Who speaks in television? A comparative study of female participation in television programmes.* <http://vintti.yle.fi/yle.fi/gender/whos/whosreport.html>. Luettu 20.3.2018.

⁴⁴ Aslama, Minna (1995): *Katsojien arvioita televisiouutisten ihmiskuvasta. Raportti neljästä ryhmäkeskustelusta.* Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset.* Yleisradio, Helsinki, 192–194.

⁴⁵ Halonen 1995, 55.

Halosen kanssa samankaltaisen tulkinnan journalismin sukupuolittumisesta ovat tehneet Lana Rakow ja Kimberlie Kranich, jotka puhuvat naisesta televisiouutisissa ”merkinä”. Tällä he tarkoittavat sitä, että nainen edustaa uutisissa esiintyessään koko sukupuoltaan ja erityisyyttä miehisestä normista. Kyse on siis representaatiosta, jossa uutisissa esiintyvä nainen antaa merkityksiä koko edustamalleen sukupuolelle. Nais erityisyyden korostaminen luo täten essentialistisesti kuvaa homogeenisesta naisjoukosta. Television naiset yhdistävät yksityistä ja julkista aluetta kokemuksillaan, tukevat muiden argumentteja ja tulkitsevat ongelmia. Rakow ja Kranich seurasivat vuonna 1986 kuukauden ajan kolmen suurimman amerikkalaisen televisiouutispalvelun lähetyksiä ja kirjasivat naisten rooleja niissä. Vain kahdeksan prosenttia naisista oli uutisissa poliitikon tai poliittisen ehdokkaan roolissa. Puolet uutisten naisista olivat yksityishenkilöitä, jotka toimivat passiivisina kokijoina, ”ajan merkkeinä”.⁴⁶

Vaikka en tutkielmassani perehdykään syvällisemmin edellä kuvaamani journalismin sukupuolittumisen syihin, tarjoaa niidenkin aiempi tutkimus kiinnostavaa taustaa tutkimukselleni. Esimerkiksi norjalaisen lehdistön naiskuvaa tutkinut Elisabeth Eide on määritellyt viisi syytä naisten näkymättömyyteen norjalaisessa mediassa. Syyt ovat:

- 1) Uutisala ja uutistoimituksia johtava ammattiryhmä ovat miehisiä.
- 2) Naispuoliset lähteet esiintyvät vastahakoisemmin kuin miehet, mikä johtaa samojen lähteiden käyttöön uutisesta toiseen.
- 3) Journalismi keskittyy korkeimpien virkojen haltijoihin, jotka usein ovat miehiä.
- 4) Epätavallisten tapahtumien, kuten rikollisuuden ja onnettomuuksien, uutisointi luo miesten ylliedustusta, koska tuomitut ovat usein miehiä.
- 5) Tasa-arvoa ei pidetä toimituksissa itsestään selvänä tavoitteena, vaan päinvastoin se jakaa selvästi mielipiteitä.⁴⁷

⁴⁶ Rakow, Lana ja Kranich, Kimberlie (1991): Women as Sign in Television News. *Journal of Communication*, 41:1, 8–16.

⁴⁷ Eide, Elisabeth: *Journalisme og enkjønnet presentasjon*. Teoksessa Carlsson, Ulla (toim.): *Nordisk forskning om kvinner og medier*. NORDICOM, Kungälv, 248.

Ainakin Eiden ensimmäinen väite, joka on esitetty vuonna 1993, on tullut sittemmin pitkälti epärelevantiksi. Tutkimieni Ylen suomenkielisten tv-uutisten toimituksessa naiset ylittivät 40 prosentin rajan jo 1990-luvun puolivälissä.⁴⁸ Suomen Journalistiliiton mukaan naisten määrä liiton jäsenenä ohitti miesten määrän keväällä 1998.⁴⁹ Toukokuun lopussa vuonna 2018 naiset olivat alalla jo selvä enemmistö, sillä Journalistiliiton 3 404 lehtitoimittajajäsenestä 2 089 eli yli 61 prosenttia oli naisia.⁵⁰ Miehet olivat tosin vallanneet toimitusten näkyvät johtopaikat, sillä vaikka päätoimittajienkin tasolla Suomessa oli suurin piirtein yhtä paljon naisia kuin miehiä, 25:stä päivittäin ilmestyvästä sanomalehdestä vain seitsemällä oli naispuolinen päätoimittaja. Toisaalta suurimpien aikakauslehtien päätoimittajista niukka enemmistö oli naisia.⁵¹ Yhtä kaikki, tutkijat ovat muutenkin erimielisiä siitä, vaikuttaako naistoimittajien kasvava määrä naiskuvan muutokseen tai esimerkiksi erilaisten lähteiden valintaan uutistoimituksissa. Vaikutukset journalismin sisältöihin on todettu useissa tutkimuksissa vaatimattomiksi ja sattumanvaraisiksi.⁵² Naistoimittajien on tosin todettu tekevän miehiä useammin uutisia niin sanotuista pehmeistä uutisaiheista, joissa naiset esiintyvät useammin.⁵³ Silti journalismin ideaaleihin keskeisesti kuuluvat puolueettomuus, neutraalius ja objektiivisuus häivyttävät sukupuolen merkitystä journalistisessa työssä. Halosenkin mukaan journalistinen työ edellyttää toimittajilta tiettyjä professioon liittyviä pätevyyyksiä, jotka karsivat uutisista sukupuolierityisen ja tuottavat sukupuolittuneen kaanonin.⁵⁴ Voi siis nähdä niinkin, että oletus siitä, että naistoimittajat tekisivät enemmän uutisia ”naisten aiheista”, on essentialistista sukupuoliryhmien

⁴⁸ Aslama 2006, 54.

⁴⁹ Suomen Journalistiliitto: *Tietoa jäsenistämme*. <https://journalistiliitto.fi/fi/liitto/tietoa-jasenistamme/>. Luettu 13.2.2018.

⁵⁰ Jokinen, Matilda (2018): ”Onhan se selvä, että enemmistö päätoimittajista on miehiä”. Suomen Kuvalehti 24.7.2018. <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/toimitustyossa-naisten-eteneminen-katkeaa-usein-keskijohtoon-pitaa-muistaa-ketka-paatoimittajia-palkkaavat/?shared=1031587-ef2198ef-4>. Luettu 6.9.2018.

⁵¹ Marttinen, Manu (2018): *Media-alan johto on julkista kuvaansa tasa-arvoisempi*. Journalisti 7.9.2018. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/10/media-ala-on-julkista-kuvaansa-tasa-arvoisempi/>. Luettu 10.9.2018.

⁵² Ruoho ja Torkkola 2010, 23–24; Zilliacus-Tikkanen 1995, 132; Halonen 1999, 49; Ross, Karen (2010): *Gendered Media: Women, Men, and Identity Politics*. Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 120.

⁵³ Aslama 2006, 55.

⁵⁴ Halonen 1999, 285–287.

niputtamista sekä naispuolisten toimittajien ja heidän ammattitaitonsa aliarvioimista.

Oman tutkielmani kannalta erityisen kiinnostava on kuitenkin Eiden kolmas väite. Kun myös korkeimpien virkojen, kuten ministerintehtävien, haltijat ovat enenevässä määrin naisia, voisi tämän päätelmän mukaisesti myös naisedustuksen mediassa olettaa kasvaneen. Juuri tähän korrelaatiosuhteeseen tulenkin pureutumaan tarkemmin.

1.3 Tutkielman aineisto

Käytän aineistonani tutkielmassa Yleisradion pääuutislähetyksiä, koska kyseinen lähetys on vakiintunut eräänlaiseksi koko Suomen pääuutislähetykseksi televisiossa. Ylen pääuutislähetys esitetään päivittäin kello 20.30 TV1-kanavalla. Lähetyksellä on pitkät perinteet, sillä Yleisradion uutisten historia ulottuu 1950-luvun lopulle saakka. Vuonna 1957 alkoi silloisessa Suomen Televisiossa *Kamerakierros*-ohjelma, joka sijoittui uutis- ja ajankohtaisohjelmiston välimaastoon. Ylen ensimmäiset varsinaiset televisiouutiset esitettiin 1.9.1959 kello 20.45. *Kamerakierrokset* ja uutislähetykset elivät aluksi rinnakkain, peräkkäisillä ohjelmapaikoilla, kunnes *Kamerakierros* väistyi vähitellen tieltä myöhemmän lähetysten saadessa enemmän painoarvoa.⁵⁵ Ylen tv-uutismonopoli murtui vasta vuonna 1981, jolloin MTV aloitti päivittäiset *Kymmenen uutisensa*.⁵⁶ Vaikka Yleisradion asema on median markkinoitumisen myötä 1980-luvulta lähtien heikentynytkin suomalaisessa radio- ja televisiojulkisuudessa⁵⁷, on sen pääuutislähetys edelleen lähes poikkeuksetta kuukausittain katsotuin uutislähetys Suomessa ja katsotuimpien ohjelmien joukossa kaikkien tv-ohjelmien listauksessa. Esimerkiksi syyskuussa 2018 *Yle Uutisten* katsotuin lähetys, joka esitettiin Yle TV1:llä sunnuntaina 16. syyskuuta, tavoitti 1 103 000 katsojaa.⁵⁸

⁵⁵ Pernaa, Ville (2009): *Uutisista, hyvää iltaa. Ylen tv-uutiset ja yhteiskunta 1959–2009*. Karttakeskus, Helsinki, 11–22.

⁵⁶ Ibid., 202.

⁵⁷ Herkman 2011, 130.

⁵⁸ Finnpanel: *Tv- ja netti-tv-katselun tuloksia*. https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv_reportlist.php. Luettu 10.9.2018.

Valitsin tutkielmani aineistoksi nimenomaan televisiouutiset, koska televisioilmaisun on todettu olevan henkilökohtaisempaa kuin painetun sanan. Televisiossa yksilöllisyys ja persoonallisuus asettuvat keskeiseen rooliin, kun kohde nähdään ja kuullaan toiminnassa. Fairclough'n mukaan tekniikkaan kuuluvat nopeus, toiminta ja kuvaustyyli välittävät tasa-arvoisuuden eetosta.⁵⁹ Toisin sanoen journalismin sukupuolittuminen riippuu vahvasti myös journalismin muodosta, ja on oletettavaa, että televisiossa erot tulevat painettua mediaa selkeämmin esille. Yleisradio on puolestaan tasa-arvoon liittyvänä tutkimuskohteena erityisen kiinnostava siksi, että Suomen laissa määrätään sen tasa-arvotehtävästä. Yleisradiolain mukaan julkisen palvelun ohjelmatoiminnan tulee "ottaa ohjelmistossa huomioon sivistys- ja tasa-arvonäkökohdat" sekä "tukea suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista, suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta".⁶⁰ Tasa-arvolla viitattaneen laissa monenlaiseen tasavertaisuuteen, mutta sukupuolten välisen tasa-arvon voitaneen olettaa olevan yksi tavoitteen keskeisistä osista. Tehtävän toteutumiselle ei määritellä laissa tarkempia ehtoja, mikä tekee sen tutkimisesta erityisen tärkeää. Lisäksi laista ja valtion rahoituksesta huolimatta Yleisradio kilpailee samoista uutisten kuluttajista kuin kaupalliset mediat. Sitä koskevat myös samat median toimintaan vaikuttavat haasteet, kuten uutistytön nopea rytmi ja pyrkimys puolueettomuuteen. Tällaisia käytännön tekijöitä on toisinaan pidetty myös merkittävinä syinä journalismin sukupuolittumiselle.

Lähestyn tutkielmassa Suomen politiikkaa institutionaalisesta näkökulmasta, eli tarkastelen eri instituutioissa toteutettua ja eri instituutioiden toteuttamaa politiikkaa. Tämä rajaa tutkimuksen kohteena olevat poliitikot presidentin ja ministerien toimissa sekä hallituksessa, eduskunnassa, puoluejohdoissa ja kunnanvaltuustoissa toimiviksi henkilöiksi. Tarkasteluun ei ole otettu mukaan muuta aatteellista ja yhteiskunnallista toimintaa. Rajauksen voi kyseenalaistaa sen vuoksi, että 1980-luvulta lähtien yleistyneen politiikan naistutkimuksen merkittävänä saavutuksena pidetään juuri politiikan uudelleenmäärittelyä ja "poliittisen" käsitteen laajentamista koskemaan naisille tyypillisiä

⁵⁹ Fairclough 1997, 56.

⁶⁰ Laki Yleisradio Oy:stä 22.12.1993/1380. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>. Viitattu 1.2.2018.

toimintamuotoja.⁶¹ Tämän takia olen tehnyt tutkielman aikarajauksen siten, että sukupuolittumisen tarkastelu nimenomaan perinteisesti käsitetyn, institutionaalisen politiikan alueella on mielekästä ja tarpeellista.

Tarkastelen tutkielmassa vuosia 1988, 1998, 2008 ja 2018. Kuusipalon mukaan ”1990-luku oli naisten poliittisen edustuksen murroskausi”.⁶² Naisten aliedustus poliittisissa elimissä nousi esimerkiksi naiskeskeisen feminismin ja ”naispresidenttiliikkeen” myötä aiempaa laajemmin huomion kohteeksi. Epäkohdan korjaamiseksi ryhdyttiin myös aktiivisiin toimenpiteisiin, kuten esimerkiksi tasa-arvolain uudistaminen vuonna 1995 todistaa. Samaan aikaan ongelma tunnustettiin myös maailmanlaajuisesti YK:n naisten asemaa käsitelleen Pekingin maailmankonferenssin myötä.⁶³ Ville Pernaa ja Erkki Railo sijoittavat naisten läpimurron suomalaisessa poliittisessa mediajulkisuudessa 1980-luvun loppupuolelle, samaisten uusfeminististen ajatusten aikaan: ”Ennen 1980-luvun puoliväliä naispoliitikkoja ei juuri näkynyt muualla kuin naistenlehtien sivuilla, ja niilläkin yllättävän harvoin, vaikka Suomen hallituksissa oli istunut vaikutusvaltaisia naisministereitä jo ainakin 1970-luvun lopulta alkaen.”⁶⁴ Median vaikutus ylipäänsä on ollut Suomessa merkittävämpi 1980-luvulta lähtien, sillä medioituminen kiihtyi presidentti Kekkosen valtakauden päättymisen jälkeen, yhteiskunnan markkinakilpailulle aukeamisen aikaan.⁶⁵ Käytännössä katson siis sukupuolittumisen esittämistä naisten poliittisen edustuksen murroksen käynnistymisen jälkeen. Poliittisessa edustuksessa tapahtuneiden muutosten vuoksi voisi olla oletettavissa, että tilanne on myös politiikan uutisoinnissa korjaantunut vuosien aikana tasaisesti.

Aineistonani on kultakin tarkasteluvuodelta Ylen pääuutislähetykset yhden kuukauden, toukokuun, ajalta. ”Politiikan vuosikalenterissa” ainoa vuosittain toukokuussa toistuva mediatapahtuma on vappu, jolloin poliitikot linjaavat näkemyksiään vappupuheissaan. Haluankin tutkielmassani syventyä politiikan

⁶¹ Kuusipalo 2011, 32.

⁶² Ibid., 113.

⁶³ Ibid., 12–29.

⁶⁴ Pernaa, Ville ja Railo, Erkki (2006): Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan. Teoksessa Pernaa, Ville ja Pitkänen, Ville (toim.): *Poliitikot taistelivat – media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat, Helsinki, 46.

⁶⁵ Herkman 2011, 23.

”tavalliseen arkeen”, koska mielestäni on tärkeää kiinnittää huomiota median jatkuviin, ”arkisiin” representaatioihin. Nämä representaatiot normalisoituvat toiston myötä ja vaikuttavat siten kaikkein eniten kansalaisten käsityksiin. Aiempi tutkimus television ja politiikan välisestä suhteesta on lisäksi muutenkin keskittynyt vaaleihin ja vaalikampanjoihin.⁶⁶ Tämän vuoksi pyrin välttämään tarkasteluvuosien valinnassa vaalivuotia – ja koska syksyllä 1988 ja 2008 käytiin Suomessa kuntavaalit, keskittyy tarkastelu juuri kevätkauteen, jolloin vaalihuuma ei oletettavasti ollut vielä suurimmillaan.

Ennen uutisaineiston erittelyä kuljetan lukijan tutkielmani toisessa luvussa halki Suomen poliittisen historian tutkielmani tarkasteluvuosiin 1988–2018. Esittelen toisessa luvussa näiden vuosien tasa-arvotilannetta, johon vertailen poliitikkojen televisionäkyvyydestä keräämiäni tuloksia kolmannessa luvussa. Kolmannen luvun lopuksi esittelen päätelmäni siitä, miten politiikan työnjako heijastui sukupuolinäkökulmasta Ylen politiikkaa käsitelleeseen televisiojournalismiin tutkimuskuukausien aikana. Erittelen tulosten ohessa lisäksi sitä, millaisia seurauksia sukupuolittuneella politiikan journalismilla voi olla. Johtopäätösluku on yhteenvedoni siitä, kuinka sukupuolittuneesti Ylen televisiouutisissa representoitiin politiikkaa vuosina 1988–2018. Pohdin tuloksia kriittisessä valossa ja esittelen tutkielman päätteeksi ajatuksiani mahdollisesta jatkotutkimuksesta aiheen tiimoilta.

⁶⁶ Sallinen-Kuparinen, Aino (1987): Televisioesiintyminen, mediaretoriikka ja poliittinen vaikuttaminen. *Politiikka*, 29:2, 122.

2. POLITIIKAN SUKUPUOLITTUMINEN SUOMESSA

En ole lähtenyt siitä, että selvittäisin, onko sukupuolella politiikassa väliä, vaan siitä, että sillä on.

Eveliina Talvitie⁶⁷

Kirjan *Keitäs tyttö kahvia* kirjoittaneen Eveliina Talvitien sanat teoksen esipuheessa tiivistävät kirjan sanoman tehokkaasti. Talvitie on kirjoittanut kirjan naisista Suomen politiikan portailla osoittaakseen niitä moninaisia ennakkoluuloja, joita naisiin politiikassa on liitetty ja liitetään. On kuvaavaa, että sukupuolistereotypioita tai sukupuolittuneita odotuksia ovat kohdanneet poliittisen uransa aikana kaikki Talvitien haastattelema 32 naispolitiikosta – mukaan lukien Suomen ainoa naispresidentti Tarja Halonen sekä pääministerit Anneli Jäätteenmäki (kesk.) ja Mari Kiviniemi (kesk.). Tässä luvussa esittelen poliittisen edustuksen sukupuolittuneisuuden tilaa tutkielmani tarkasteluvuosina sekä luon lyhyen katsauksen sukupuolittumisen syihin ja seurauksiin.

Kuusipalo on määritellyt poliittisen edustuksen sukupuolittumisen tiiviisti: ”Poliittinen edustus on sukupuolittunut, jos kansanedustajiksi ja ministereiksi valikoituu enimmäkseen vain toisen sukupuolen edustajia, ja/tai jos naisten ja miesten ajatellaan politiikassa edustavan eri asioita.”⁶⁸ Tähän määritelmään peilattaessa luvut kertovat institutionalisoituneen politiikan olevan globaalisti varsin sukupuolittunutta. Parlamenttienvälinen liitto (IPU) tutkii vuosittain naispolitiikkojen osuutta parlamenteissa, hallituksissa ja valtionjohdossa ympäri maailman. Tammikuussa 2018 kaikista maailman parlamentaarikoista 23,4 prosenttia oli naisia.⁶⁹ Tammikuussa 2017 vertailusta 186 maasta vain 12:ssa oli hallituksessa naisia enemmän kuin 40 prosenttia, eikä 12 maassa ollut naisministereitä lainkaan. Vastuualueittain viisi yleisintä naisministerien tehtäväkenttää olivat ympäristö-, luonnonvara- ja energia-asiat, sosiaaliasiat,

⁶⁷ Talvitie, Eveliina (2013): *Keitäs tyttö kahvia. Naisia politiikan portailla*. WSOY, Helsinki, 8.

⁶⁸ Kuusipalo 2011, 9.

⁶⁹ Inter-Parliamentary Union (2018): *Women in Parliament in 2017: The year in review*. <https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2018-03/women-in-parliament-in-2017-year-in-review>. Luettu 19.6.2018.

perhe-, lapsi-, nuoriso-, vanhus- ja vammaisasiat, nais- ja tasa-arvoasiat sekä koulutus. Ainoastaan 11 maassa oli vaalein valittu, naispuolinen valtionjohtaja. Samaten vain 11 maassa hallitusta johti nainen.⁷⁰

Tasa-arvoisella edustuksella tarkoitetaan vakiintuneen tulkinnan mukaan sitä, että sekä naisten että miesten osuus tietystä kokonaisuudesta on 40–60 prosenttia. Tämän asetelman toteutuessa ei ole väliä sillä, kumman sukupuolen hyväksi luvut ovat kallistuneet.⁷¹ Suomen tasa-arvolakiinkin on vuonna 1995 lisätty kiintiösäännös, joka noudattaa 40/60-periaatetta. Säännöksen mukaan valtion ja kuntien toimielimissä lukuun ottamatta kunnanvaltuustoja tulee olla sekä naisia että miehiä vähintään 40 prosenttia.⁷²

Jos koko maailman poliitikkojoukon tasolla 40/60-tavoitteesta ollaan kaukana, ei Suomessakaan sen toteutuminen ole historiallisesti katsoen yleistä. Kaikista itsenäisen Suomen historian ministereistä (vuoden 2017 loppuun mennessä) on ollut naisia 12 prosenttia. 2000-luvulla tilanne on tosin ollut huomattavasti tasa-arvoisempi, sillä ministereistä 47,2 prosenttia on ollut naisia.⁷³ Vaikka maailman ensimmäiset naispuoliset kansanedustajat valittiinkin juuri Suomessa vuonna 1907, on kaikista Suomessa kansanedustajina toimineista henkilöistä puolestaan 18,6 prosenttia ollut naisia.⁷⁴ Tähän vaikuttanee se, että naisten edustus eduskunnassa lähti todelliseen nousuun vasta 1970-luvulla, kun Suomi oli muuttunut teollisuus- ja palveluyhteiskunnaksi ja naiset siirtyneet miesten mukana koulujen penkeille ja uusiin ammatteihin.⁷⁵ Vuoden 1983 eduskuntavaaleissa naisten osuus eduskunnassa ylitti ensimmäistä kertaa 30

⁷⁰ Inter-Parliamentary Union (2017): *Women in Politics: 2017*.

<https://www.ipu.org/resources/publications/infographics/2017-03/women-in-politics-2017>. Luettu 19.6.2018.

⁷¹ Ks. esim. Dahlerup ja Leyenaar 2013a, 8–10.

⁷² Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>. Viitattu 9.4.2018.

⁷³ Valtioneuvosto (2017): *Naisten äänioikeus 110 vuotta – naiset ja miehet ministereinä*.

<http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/naiset-ja-miehet-ministereina>. Luettu 14.3.2018.

⁷⁴ Eduskunta: *Entiset kansanedustajat*.

https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/entiset_kansanedustajat/Sivut/default.aspx. Luettu 10.9.2018.

⁷⁵ Rantalaiho, Liisa (1994): Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea ja Nätkin, Ritva (toim.): *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere, 16–21; Kuusipalo 2011, 28.

prosentin rajan eli niin sanotun kriittisen massan rajan. Sitä pidetään ”kriittisenä rajana vähemmistölle, joka tuon osuuden ylitettyään voi muuttaa enemmistön organisaatiokulttuuria”.⁷⁶

Myös tutkielmani tarkastelukuukausina tasa-arvoisen edustuksen tavoite toteutui eduskunnassa vain toukokuussa 2008 ja 2018 sekä hallituksessa ainoastaan toukokuussa 2008. Pääministeri Harri Holkerin (kok.) hallituksessa toukokuussa 1988 oli selvä miesenemmistö, sillä vain reilu viidennes ministereistä oli naisia. Kansanedustajista naisia oli tuolloin hieman alle kolmannes. Myös toukokuussa 1998, tutkielmani toisena tarkastelukuukautena, sekä eduskunta että hallitus olivat vielä selvästi miesenemmistöisiä. Vuonna 2007 eduskuntaan valittiin kuitenkin ensimmäisen kerran naisia yli 40 prosenttia, eli edustus muuttui lukujen valossa ensimmäisen kerran historiassa tasa-arvoiseksi. Vaalien jälkeen aloittanut Matti Vanhasen (kesk.) hallitus oli lisäksi jopa maailman naisvaltaisinkin, sillä sen 20 jäsenestä 12 oli naisia. Toukokuu 2008 onkin täten tarkastelukuukausistani ainoa kuukausi, jona tavoite tasa-arvoisesta edustuksesta toteutui sekä eduskunnassa että hallituksessa.

Vaikka politiikan tasa-arvokehitys saattaa tarkasteluvuosieni edustusta kuvaavien lukujen perusteella näyttää kulkeneen osin lineaarisesti kohti parempaa, ei kehitystä tule nähdä automaattisena jatkumona. Toukokuussa 2018 sen saattoi todeta siitäkin, että naisten osuus hallituksesta ja varsinkin sen keskeisten salkkujen kantajista oli jälleen laskenut. Ennen vuoden 2015 eduskuntavaaleja keskustan puheenjohtaja Juha Sipilä lupasi tavoitella hallituskokoonpanoa, jossa olisi yhtä paljon naisia ja miehiä⁷⁷, mutta lopulta kolmen puolueen hallituksesta muodostui selvästi miesvoittoinen. Tanskassa, jossa poliittinen edustus on kehittynyt varsin tasa-arvoiseksi samankaltaisesti Suomen kanssa – esimerkiksi ilman vaalikiintiöitä – on koettu vastaavanlaista ”taantumusta” 1990-luvun lopulta lähtien. Poliitiikan tutkija Drude Dahlerup huomauttaa, ettei kehityksen seisahtamiseen yleensä kiinnitetäkään

⁷⁶ Kuusipalo, Jaana (1999): Suomalaiset naiset politiikassa. Teoksessa Apo, Satu (toim.): *Suomalainen nainen*. Otava, Helsinki, 67–69.

⁷⁷ Hölttä, Kirsi (2015): *Sipilä: Tavoitteena on yhtä monta nais- ja miesministeriä*. Kaleva 7.2.2015. <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/sipila-tavoitteena-on-yhta-monta-nais-ja-miesministeria/688970/>. Luettu 24.3.2018.

samanlaista huomiota kuin tasa-arvotilanteen näkyvään heikkenemiseen. Kehityksen seisahtaminen kyseenalaistaa toisaalta teoriat siitä, että tasa-arvon korjaantuminen olisi vain vääjäämätön ajan kysymys (*time-lag theory*).⁷⁸

Yhtenä esimerkkinä tasa-arvokehityksen pysähtymiseen Dahlerup mainitsee sen, että Tanskassa, kuten myös Suomessa, maahanmuuttokriittiset ja kansallismieliset poliittiset voimat ovat vahvistuneet 2000-luvun kuluessa. Dahlerupin mukaan tällaiset puolueet luovat diskurssia siitä, että tasa-arvo on kiinteästi tanskalainen (tai suomalainen) arvo – että asia on ”valmis” – ja että sen sijaan pitäisi puuttua ulkomaalaisia koskevaan lainsäädäntöön. Tämä kaventaa merkittävästi tilaa tasa-arvolainsäädännön edistämiseltä ja feministiseltä liikehinnältä. Koska nämä puolueet esiintyvät lisäksi eräänlaisina vakiintuneen puoluejärjestelmän ulkopuolisina puolueina, ei niissä koeta tärkeiksi institutionalisoituneen politiikan vaatimuksia tasa-arvoisesta edustuksesta.⁷⁹ Selitystä voi pitää uskottavana sen perusteella, että toukokuussa 2018 perinteistä kansallista identiteettiä korostaneen hallituspuolue sinisten viisihenkisessä ministeriryhmässä oli vain yksi nainen. Toinen politiikan miesvaltaisuuteen mahdollisesti vaikuttava tekijä on poliittisen virkamiesvallan sukupuolittuminen, joka on Eero Murron tutkimuksen mukaan Suomessa jopa itse poliittista edustusta voimakkaampaa. Vuonna 2013 vähän alle puolet (48,7 prosenttia) valtionhallinnon henkilöstöstä Suomessa oli naisia, mutta ylimmästä johdosta vain 29,2 prosenttia. Esimerkiksi ministeriön kansliapäälliköksi kohosi Suomessa nainen vasta vuonna 1995 Kirsti Rissasen aloittaessa oikeusministeriön kansliapäällikkönä. Murron haastattelemien poliitikkojen ja virkamiesten mukaan suurimpia syitä virkamiesvallan sukupuolittuneisuuteen ovat niin sanotut hyvä veli -verkostot, lasikattoilmiö sekä naisten kunnianhimon puute.⁸⁰ Samoilla syillä on perusteltu poliittisen edustuksenkin sukupuolittuneisuutta.

⁷⁸ Dahlerup, Drude (2013): Denmark: High Representation of Women without Gender Quotas. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 164–166.

⁷⁹ Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (2013c): Conclusion. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 300.

⁸⁰ Murto, Eero (2014): *Virkamiesvaltaa? Ministerien ja virkamiesten väliset valtasuhteet Suomessa viime vuosikymmenien aikana*. Tampere University Press, Tampere, 277–283.

Taulukko 2: Naisten määrä ja osuus kansanedustajista ja ministereistä toukokuun viimeisenä päivänä 1988, 1998, 2008 ja 2018.

Vuosi	Naisia kansanedustajina (n)	Naisia kansanedustajista (%)	Naisia ministereinä (n)	Ministereitä (n)	Naisia ministereistä (%)
1988	63	31,5	4	18	22,2
1998	68	34,0	5	19	26,3
2008	83	41,5	12	20	60,0
2018	83	41,5	6	17	35,3

2.1 Julkinen ja yksityinen, maskuliininen ja feminiininen

Taulukon 2 kuvaama poliittisen edustuksen miesvaltaisuus voidaan nähdä problemaattisena, koska poliittinen valta keskittyy sen myötä vain tiettyjen ryhmien edustajille. Näin ollen myös osa politiikan *subjekteista*, edustuksen kohteista, voi jäädä syrjään politiikasta. Poliittinen edustus on perinteisesti jaettu poliitikon taustan mukaan *substantiiviseen* ja *deskriptiiviseen edustukseen*. Substantiivinen edustus tarkoittaa jaossa intressiedustusta, jossa poliitikko toimii politiikassa valitsijoilleen tärkeiden asioiden puolesta. Poliitikon omalla taustalla ei ole tällöin väliä, vaan vaikkapa naisäänestäjälle tärkeitä asioita voi edistää politiikassa mies. Deskriptiivinen edustus viittaa puolestaan ryhmäedustukseen, jossa poliitikko edustaa valitsijakuntaansa oman taustansa ja ominaisuuksiensa perusteella. Ryhmäedustusajattelussa naisten asioita tarvitaan siis edistämään naispolitiikka.⁸¹ Tutkimusten mukaan ainakin naispoliitikot itse kokevat omaavansa erityisen vastuun naisten ja heidän asioidensa edustamisesta politiikassa.⁸²

Voisikin olla helppoa ajatella, että naisia tarvitaan politiikassa edustamaan naisten asioita. Intressi- ja ryhmäedustuksen problematiikkaa seuraa kuitenkin kysymys siitä, keitä tai mitä esimerkiksi ”naisten asioita” edustettaessa

⁸¹ Kuusipalo 2011, 54–55.

⁸² Freidenvall, Lenita ja Sawyer, Marian (2013): Framing Women Politicians in Old Democracies. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 270.

edustetaan. Tähän vaikuttavat yhteiskunnan jatkuvassa muutoksessa olevat sukupuolikäsitykset: esimerkiksi 1800- ja 1900-luvuilla suffragettien argumentteja vastustaneet perustelivat kantaansa usein sillä, ettei naisilla yksinkertaisesti voinut olla eri intressejä kuin kotitaloutta johtaneella miehellä.⁸³ Vielä 1950-luvulla länsimaissa ajateltiin puolestaan yleisesti, että tasa-arvo oli saavutettu, koska julkisessa elämässä toimineet miehet sekä kotiin kahlitut naiset muodostivat selkeät ryhmänsä.⁸⁴ Jälkistrukturalistisessa feminismissä on sittemmin kyseenalaistettu koko käsitys sukupuolista yhtenäisinä kategorioiden ja siten poliittisen edustuksen subjekteina. Sen mukaan ideaalitalanne olisi siis se, että sekä mies- että naispoliitikot voisivat pitää politiikassa esillä mitä tahansa itselleen tärkeitä intressejä. Uusliberalistisessa politiikassa ja postmodernissa markkinayhteiskunnassa korostuvat muutenkin yksilön intressit ryhmäintressien sijaan, mikä on muuttanut politiikan kanavoitumista sekä yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneiden ihmisten ryhmittäytymistä.⁸⁵ On siis yhtä mahdotonta määritellä ”naisten mielipidettä” kuin vaikkapa ”alle 30-vuotiaiden mielipidettä”, ”helsinkiläisten mielipidettä” tai ”työttömien mielipidettä”. Feministinen kritiikki pitää itse asiassa epäsopivana koko maskuliinisen taloudellis-poliittisen ajattelun pohjalta syntyneen intressikäsitteen käyttöä politiikassa, sillä se johtaa helposti naisten esittämiseen yhtenä intressiryhmänä muiden joukossa, miesnormiin verrattuna.⁸⁶ Hyvän valtiomiehen ominaisuuksiksi on yleisesti määritelty yhteisen, yleisen ja kansallisen edun edustaminen. Jos tasa-arvon ajaminen politiikassa nähdään täten ”erityisintressin” edistämisenä, on riskinä, että muodostuu kuva kapea-alaisesta politiikasta, ja naispoliitikkojen kannatuspohja kapenee.⁸⁷

Tässä tutkielmassa onkin keskeistä tarkastella pelkän politiikan mies- ja naisjakauman ohella myös politiikan sukupuolittumista laadullisesti, sisällöiltään. Poliitikka näyttäisi olevan malliesimerkki sekä *vertikaalisesti* että

⁸³ Sapiro, Virginia (1998): When are Interests Interesting? The Problem of Political Representation of Women. Teoksessa Phillips, Anne (toim.): *Feminism and Politics*. Oxford University Press, Oxford, 161.

⁸⁴ Sreberny, Annabelle ja van Zoonen, Liesbet (2000): Gender, Politics and Communication: An Introduction. Teoksessa Sreberny, Annabelle ja van Zoonen, Liesbet (toim.): *Gender, Politics and Communication*. Hampton Press, Cresskill, 4.

⁸⁵ Herkman 2011, 97; Freidenvall ja Sawyer 2013, 271–272.

⁸⁶ Kuusipalo 2011, 57; Sapiro 1998, 184–186.

⁸⁷ Kuusipalo 2000, 53.

horisontaalisesti segregoituneesta alasta: tehtävät ovat jakautuneet pitkälti hierarkkisesti naisten ja miesten välillä (vertikaalinen segregatio) sekä ”naisten töihin” ja ”miesten töihin” (horisontaalinen segregatio). ”Naisten ja miesten alueiden” mukaan tapahtuva politiikan työnjako perustuu politiikan feministisen kritiikin mukaan erilaisille dikotomioille, joiden avulla luodaan käsityksiä eri sukupuolista politiikassa. Erityisesti jako yksityiseen ja julkiseen on perinteisesti nähty normeja tuottavana valtana, joka on marginalisoinut naiset yksityiseen. Naisten paikka on jaossa kotona hoitamassa kotiin liittyviä asioita, kun taas miehet hoitavat politiikan tapaiset julkiset tehtävät. Latinan kielen kantasana *publicus* tarkoittaa sekin yhteisen hyvän eteen toimivia aikuisia miehiä.⁸⁸ Politiikassa jakoa yksityiseen ja julkiseen on seurannut politiikan osa-alueiden jaottelu politiikan ”koviin ja pehmeisiin aiheisiin”. Miesten elämänpiiriin perinteisesti liitetyt kovat aiheet käsittelevät päätöksentekoa, rahaa ja rakenteita, ja sellaisiksi on siten määriteltä esimerkiksi taloutta, hallintoa, työmarkkinoita, tekniikkaa, rikoksia ja puolustusta koskeva politiikka. Pehmeät eli yksityiselle alueelle sijoittuvat ja siten naisia oletettavasti kiinnostavat aiheet liittyvät yksityiselämään, hoivaan ja ihmisiin, ja sellaiseksi onkin yleensä luokiteltu esimerkiksi perhettä, lapsia, sosiaalipolitiikkaa, koulutusta, asumista, terveyttä ja ympäristöä käsittelevät asiat.⁸⁹

Historioitsija Leonore Davidoffin johtama ryhmä on todennut, ettei jako yksityiseen ja julkiseen piiriin ole ihmisten sosiaalisessa elämässä ikiaikainen, vaan kehittynyt yhdessä kilpailullisen talousjärjestelmän kanssa.⁹⁰ Käytännössä jako on kuitenkin Suomessakin vaikuttanut siten, että politiikan työnjaon kehitys kohti tutkielmani tarkasteluvuosia on ollut voimakkaasti horisontaalisen segregatian sävyttämä. Vaikka jo 1800-luvun fennomaanisessa ajattelussa yhteiskunta nähtiin kaikille avoimena toimintafoorumina⁹¹, ja naiset ovat kansallisvaltion rakentumisesta lähtien pyrkineet vaikuttamaan valtiollisen

⁸⁸ Ruoho, Iiris (2006): *Julkaisuudet, naiset ja journalismi*. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (toim.): *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki, 171–172.

⁸⁹ Ibid., 182.

⁹⁰ Rose 2010, 8–9.

⁹¹ Kuusipalo 2011, 24–45.

politiikan kautta ruohonjuuritasoisen vastakulttuurin sijaan⁹², on Kuusipalo todennut historioitsija Irma Sulkuseen nojaten, että sukupuolen mukaan eriytyneet vastuut ja velvollisuudet ovat tuottaneet Suomeen *sukupuolittuneen kansalaisuuden*.⁹³ Vaatimusta naisten poliittisista oikeuksista perusteltiin alusta alkaen ”äitikansalaisten” nais erityisyydellä eli sillä, että naisten väitettiin toimivan politiikassa eri tavoin kuin miehet.⁹⁴ Suomen ensimmäiset naisministerit alkaen vuonna 1926 nimitetystä Miina Sillanpäästä (SDP) toimivat rajoitetulla, yksityiselle alueelle kuuluneella kentällä, mikä oli nähtävissä myös muissa tasa-arvon ”edelläkävijämaissa”, kuten muissa Pohjoismaissa.⁹⁵ Paradoksaalisesti naisten toissijaisuus kuitenkin vahvisti heitä omalla toiminta-alueellaan ja oman kannattajakuntansa edustajina.⁹⁶ Etenkin toisen maailmansodan jälkeinen hyvinvointivaltion universaali sosiaalipolitiikka varmisti lisäksi sen, että naisille oli paikkansa myös poliittisessa päätöksenteossa.⁹⁷ 1960-luvulta lähtien voimistunut tasa-arvoliike johti puolestaan siihen, että 1970-luvulta lähtien hallituksissa oli tapana varata paikka yhdelle tai kahdelle kiintiönaisministerille ”naisten asioiden” parissa.⁹⁸ Sukupuolittunut työnjako murtuikin vain vähitellen, kun nainen nimitettiin ensimmäistä kertaa toiseksi valtiovarainministeriksi vuonna 1972, oikeusministeriksi vuonna 1975, kauppa- ja teollisuusministeriksi vuonna 1981 ja sisäministeriksi vuonna 1984.

Tutkielmani ensimmäistä tarkastelukuukautta, toukokuuta 1988, voidaankin pitää Suomen poliittisessa historiassa hetkenä juuri tasa-arvotilanteen ja tasa-arvoon liittyvien käsitysten mullistumisen käynnistymisen jälkeen. Vuoden 1987 alussa voimaan astunut tasa-arvolaki oli vielä uusi ja erilainen kuin nykyinen, useaan kertaan täydennetty säädös. Ministerinsalkutkin olivat jakaantuneet sukupuolittuneesti, sillä naiset hoitivat Holkerin hallituksessa tehtäviä

⁹² Rantalaiho 1994, 19–20; Julkunen, Raija (1994): Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea ja Nätkin, Ritva (toim.): *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere, 189–198.

⁹³ Kuusipalo 2011, 22.

⁹⁴ Ibid., 10, 67; Rantalaiho 1994, 22.

⁹⁵ Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (2013b): Breaking Male Dominance in Politics. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 228–232.

⁹⁶ Rantalaiho 1994, 23.

⁹⁷ Kuusipalo 2011, 61–62; Kuusipalo, Jaana (1989): Naisena politiikan huippupaikoille? *Sosiologia*, 26:2, 90.

⁹⁸ Kuusipalo 1989, 94–95.

pääasiassa sosiaali- ja terveysministeriössä sekä opetusministeriössä (kulttuurin alalla). Lisäksi naispoliitikot nähtiin usein edelleen yhtenä ryhmänä sukupuolensa mukaan: esimerkiksi epäsuosittua verouudistusta johtanutta ministeri Ulla Puolannetta (kok.) kritisoitiin sanoen, ettei naisista ole ministerin tehtäviin.⁹⁹ Hän toisaalta rikkoikin selvästi perinteistä työnjakoa toisen valtiovarainministerin salkullaan.

Vuoden 1991 eduskuntavaaleissa tehtiin siihenastinen maailmanennätys naisten osuudessa kansanedustajista (39 prosenttia). Vuosikymmenen alussa erityisesti Eeva Kuuskoski (kesk.) ja Elisabeth Rehn nousivat mielipidetiedusteluissa Suomen suosituimpien poliitikkojen joukkoon ja rikkoivat myös käsityksiä sukupuolirooleista politiikassa: Rehn valittiin Suomen ja maailman ensimmäiseksi naispuoliseksi puolustusministeriksi vuonna 1990, mutta miehisestä tehtäväkentästään huolimattaankin hän piti kiinni naisellisesta imagostaan.¹⁰⁰ Viimeistään Rehnin täpärää häviötä Martti Ahtisaarelle (SDP) presidentinvaalien toisella kierroksella vuonna 1994 voidaan pitää suomalaisen politiikan sukupuolikeskustelun käännekohtana.¹⁰¹ Pian tämän jälkeen naisten nousu politiikan ”miesten alueen” avainpaikoille kiihtyi merkittävästi: nainen nousi ensimmäistä kertaa eduskunnan puhemieheksi, ulkoministeriksi, liikenneministeriksi, työministeriksi ja hallituspuolueen puheenjohtajaksi vuosina 1994–1997. Sukupuolittuneessa työnjaossa oli nähtävissä murtumisen merkkejä myös Paavo Lipposen (SDP) hallituksessa toukokuussa 1998, sillä joitakin perinteisesti miehisten alojen salkkuja oli uskottu naisten käsiin. Tällaisia edistysaskeleita olivat Tarja Halosen (SDP) ulkoministerin, Anneli Tainan (kok.) puolustusministerin ja Liisa Jaakonsaaren (SDP) työministerin salkut. Sama historiallisen työnjaon kannalta poikkeuksellisuus oli nähtävissä myös toisin päin, sillä tehtäväkentältään yksityiselle alueelle mielletyt opetusministerin ja kulttuuriministerin salkut olivat miehillä (Olli-Pekka Heinonen, kok., ja Claes Andersson, vas.).

⁹⁹ Kuusipalo 1999, 67–69.

¹⁰⁰ Ibid., 72–73.

¹⁰¹ Hellsten, Villiina, Holli, Anne Maria ja Wass, Hanna (2007): Sukupuolenmukainen äänestäminen vuoden 2006 presidentinvaaleissa. Teoksessa Isotalus, Pekka ja Borg, Sami (toim.): *Presidentinvaalit 2006*. WSOY, Helsinki, 193.

Presidentinvaaleissa vuonna 2000 peräti neljä seitsemästä ehdokkaasta oli naisia. Halonen rikkoi lopulta Rehnin särölle iskemän lasikaton, kun hänet valittiin vaaleissa tasavallan presidentiksi. Anneli Jäätteenmäki nousi ensimmäisenä suomalaisnaisena pääministeriksi kolme vuotta myöhemmin, ja hänen hallituksessaan istui ensimmäistä kertaa naisia ja miehiä yhtä paljon. Toukokuussa 2008 vallassa olleessa Vanhasen hallituksessa esimerkiksi keskeiset pää-, valtiovarainministeri- ja ulkoministerin paikat olivat miesten hallussa, mutta perinteistä sukupuolittunutta työnjakoa rikkoivat muun muassa oikeusministeri Tuija Brax (vihr.), sisäministeri Anne Holmlund (kok.), kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin (RKP), liikenneministeri Anu Vehviläinen (kesk.), työministeri Tarja Cronberg (vihr.) sekä Suomen historian ensimmäinen naispuolinen maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila (kesk.).

Toukokuussa 2018 vallassa olleessa Sipilän hallituksessa naisten edustus otti takapakkia paitsi määrällisesti, myös työnjakonsa puolesta. Painoarvoltaan merkittävät ministerinsalkut olivat keskittyneet miespuolisten ministerien haltuun, minkä saattoi huomata esimerkiksi ministerivaliokuntien kokoonpanoista: ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa vaikutti kuusi miestä ja yksi nainen, EU-ministerivaliokunnassa 11 miestä ja kaksi naista, raha-asiainvaliokunnassa kolme miestä ja yksi nainen sekä talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa kuusi miestä ja yksi nainen.¹⁰² Anne-Mari Virolainen (kok.) toimi tosin perinteisen sukupuolittuneen työnjaon vastaisesti ulkomaankauppa- ja kehitysministerinä sekä Anne Berner (kesk.) liikenne- ja viestintäministerinä. Silti jo hallitusedustuksen heikentynyt tasa-arvotilanne asetti kyseenalaiseen valoon Sipilän hallitusohjelman tilannekuvassa todetun asiantilan: ”Naiset ja miehet ovat tasa-arvoisia.”¹⁰³

Kaiken kaikkiaan tarkastelukuukausieni aikaisten hallitusten voidaan todeta olleen varsin sukupuolittuneelta työnjaoltaan tyypillisiä, kun kokoonpanoja vertaa listaan Suomen itsenäisyyden ajan ministereistä ministerisalkkujensa

¹⁰² Valtioneuvosto (2018): *Ministerivaliokunnat Sipilän hallituksessa*. <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/ministerivaliokunnat>. Luettu 24.3.2018.

¹⁰³ Valtioneuvoston kanslia (2015): *Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma* 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. 8.

mukaan (ks. liite 2). Karkeasti ministerinimikkeiden perusteella osa-alueittain jaettuna naisten osuus ministereistä näyttää seuraavalta:

1. Asuminen (77,8 % kaikista ministereistä naisia, yht. 9 ministeriä)
2. Kulttuuri (52,6 %, yht. 19)
3. Alue- ja kunta-asiat (50,0 %, yht. 6)
4. Ympäristö (33,3 %, yht. 12)
5. Sosiaali- ja terveysasiat (31,9 %, yht. 138)
6. Työ ja elinkeino (30,8 %, yht. 26)
7. Opetus- ja kirkollisasiat (27,9 %, yht. 56)
8. Ulkoasiat (13,8 %, yht. 87)
9. Oikeus (12,5 %, yht. 64)
10. Valtioneuvoston kanslia (11,4 %, yht. 79)
11. Liikenne ja viestintä (9,0 %, yht. 111)
12. Muut (7,7 %, yht. 13)
13. Talous (7,6 %, yht. 105)
14. Sisäasiat (5,6 %, yht. 90)
15. Puolustus (3,4 %, yht. 59)
16. Kauppa ja teollisuus (2,8 %, yht. 107)
17. Maa- ja metsätalous (2,2 %, yht. 90)

Luvuista voidaan huomata, että tässä viitteellisessäkin luokittelussa vain kolmella politiikan osa-alueella suomalaisista ministereistä yli 40 prosenttia on ollut naisia: asuminen, kulttuuri sekä alue- ja kunta-asiat. Sen sijaan politiikan perinteisemmillä aloilla – mukaan lukien ”naisten alueena” nähdyissä sosiaali- ja terveysasioissa sekä opetusasioissa – naisten osuus kaikista ministereistä jää selvästi alle kolmasosaan. Poliitiikan miesvaltaisimpiin osa-alueisiin kuuluvat esimerkiksi talous, sisäasiat, puolustus sekä kauppa ja teollisuus. Hännänhuippuna on maa- ja metsätalouden osa-alue, jonka ministereistä vain reilut kaksi prosenttia on ollut naisia. Myös aivan ylimmän vallan keskittyminen miesten käsiin on tosiasia: Suomen sadan ensimmäisen itsenäisyysvuoden aikana pääministerin tehtävä oli naisen hallussa yhteensä vain vuoden ja kaksi kuukautta eli alle 1,2 prosenttia koko ajasta.

3. POLITIIKAN JOURNALISMIN SUKUPUOLITTUMINEN YLELLÄ

Tässä luvussa arvioin, miten edellisessä luvussa esittelemäni politiikan sukupuolittuminen ilmentyi Yleisradion pääuutislähetyksissä televisiossa toukokuussa 1988, 1998, 2008 ja 2018. Tarkastelen politiikkaa käsittelevän journalismin sukupuolittumista erittelemällä kvantitatiivisesti nais- ja miespolitiikkojen esiintymisiä sekä heidän kommentoimiaan aiheita. Lisäksi nostan esille erityisiä sukupuolittuneisuuden ilmentymiä uutisoinnissa. Viimeisessä alaluvussa vertaan näitä havaintoja edellisluvun huomioihini.

Aiemman tutkimuksen perusteella myös journalismi kuuluu politiikan tavoin yhteiskunnan sukupuolittuneisiin alueisiin. Irma Kaarina Halonen pitää koko uutisinstituutiota lähtökohtaisesti patriarkaalisen rakenteen muokkaamana ja uutisjournalismia ”geneerisesti sukupuolittuneena diskurssina”. Hänen mukaansa ”[a]jattelumme arkkityypiset kahtiajaot ration (järkeen) ja emotioon (tunteeseen) hallitsevat myös uutisjournalismissa ja sen sukupuolistavissa käytännöissä”. Uutiset rakentavatkin hegemonisen sukupuolikäsityksen mukaisesti feminiinisiä ja maskuliinisia stereotyppejä. Koska uutisjournalismissa käsiteltävät asiat yhdistyvät yhteiskunnan institutionalisoituneen vallan representaatioihin, nousee Halosen mukaan esiin maskuliininen, hegemoninen ja tärkeä alue.¹⁰⁴ Niin ikään sukupuolta ja mediaa tutkinut Karen Ross sanoo, että kun puhutaan ”neutraaleista uutisarvoista” tai ”journalistisista perusteista”, puhutaankin toimituskulttuurista, jossa miehet ovat keskiössä niin uutisten tekijöinä kuin kohteina.¹⁰⁵

Naistenpäivänä 2018 Suomen suurin sanomalehti *Helsingin Sanomat* sai paljon julkisuutta lupauksellaan lisätä naisten määrää jutuissaan. Sen juttujen henkilöistä yli kaksi kolmasosaa oli ollut jo pitkään miehiä, mitä lehti perusteli muun muassa yhteiskunnan rakenteilla: ”Esimerkiksi nykyisen hallituksen

¹⁰⁴ Halonen 1999, 40–41, 285–287.

¹⁰⁵ Ross 2010, 90–92, 112–115.

keskeiset ministerit ovat miehiä, samoin ylivoimainen enemmistö pörssiyhtiöiden johtajista. Miesten tekemiä elokuvia rahoitetaan enemmän kuin naisten, ja urheilun avainpaikoilla on eniten miehiä.” Miesten kerrottiin olevan yliedustettuina *Helsingin Sanomissa* erityisesti taloutta, politiikkaa, ulkomaita ja urheilua käsittelevissä jutuissa. Toisaalta naiset olivat miehiä enemmän äänessä vanhemmuus-, parisuhde- ja terveysjutuissa. Kampanjaa perusteltiin kuitenkin sillä, että rakenteet eivät selitä koko totuutta: ”Toimituksen omilla valinnoilla on suuri merkitys. Kenelle annamme asiantuntijapuheenvuorot, kenen näkökulmasta katsomme asioita, mitä aiheita ylipäättään nostamme julkisuuteen? Usein nämä asiat ovat toimituksen päätettävissä.”¹⁰⁶

Journalismi voidaan todella nähdä yhtäältä informaationa ympäröivästä yhteiskunnasta ja toisaalta toimituksen valintoina, joiden välistä suhdetta tutkielmanikin keskittyy tarkastelemaan. Uutisten luonne on nähty eri aikoina hyvin eri tavoin: käsitys todellisuuden puolueettomasta jäljentämisestä ja tiedonvälityksestä on muuttunut ymmärrykseen uutisista todellisuuden tulkitsijana ja kuvaajana. Nykyään laaja ymmärrys on, että uutisia tuottavat ihmiset, jotka eivät koskaan voi saavuttaa työssään täydellistä objektiivisuutta. Esimerkiksi Holmberg sanoo, että ”’raakoja’, tulkitsemattomia faktoja ei periaatteessa ole olemassakaan, koska kaikkien asioiden kuvailuun sisältyy teoriaa todellisuuden luonteesta”.¹⁰⁷ Edward Jay Epsteininkin mukaan uutisissa näkyy ennen kaikkea niiden taustalla olevan instituution tahtotila: ”[W]hile at one level newsmen chose and prepared individual stories, at another level the organization chose the newsmen.” Epstein sanoo, että usein tämä tahtotila karsii totutusta poikkeavat toimittajavalinnat: uutistoimintaa koskevista säännöksistä juontuva pyrkimys neutraaliuteen johtaa usein mahdollisimman epäkontroversaalien toimittajien palkkaamisen, eivätkä uutisorganisaatiot siten pääse uudistumaan tehokkaasti sisältäpäin.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Yläjärvi, Erja ja Ubaud, Anu (2018): *Naisten osuus HS:n jutuissa on kolmannes, ja se on liian vähän – Sitoudumme edistämään tasa-arvoa, laskuri kertoo HS:n tilanteen reaaliajassa*. Helsingin Sanomat 8.3.2018. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005594582.html>. Luettu 5.9.2018.

¹⁰⁷ Holmberg, Jukka (2004): *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehtiutisissa 1987–2003*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 37–40.

¹⁰⁸ Epstein, Edward Jay (2000): *News from Nowhere. Television and the News*. 2. uudistettu painos. Ivan R. Dee, Chicago, xxii.

Journalismi ei siis synny tyhjiössä tai inhimillisten vaikutteiden ulottumattomissa. Tätä kuvaavat yleisemminkin ne lukuisat tutkimukset, joissa on todettu toimittajien muuttuneen aiempaa kriittisemmiksi varsinkin yhteiskunnallisista asioista uutisoitaessa. Poliitikot pystyvät vaikuttamaan aiempaa vähemmän itseään koskevaan uutisointiin, sillä toimittajien juttuihinsa valitsevat sitaatit ovat aiempaa lyhyempiä ja toimittajien jutuissaan ilmentämä arvioiva, henkilöön menevä sävy on lisääntynyt.¹⁰⁹ Koska toimittajien kriittisyys on lisääntynyt yleiselläkin tasolla, voisi myös sukupuolinäkökulman olettaa vaikuttavan aiempaa painokkaammin journalismin sisältöön – suuntaan tai toiseen.

Seuraavaksi tarkastelen vuosi vuodelta televisiouutisaineistoani ja sitä, miten politiikan sukupuolittunutta työnjakoa siinä representoitiin. Tarkasteluun on otettu ne esiintymät, joissa suomalaista poliitikkoa haastateltiin suullisesti. Kommentointi saattoi tapahtua uutisjutulla, uutisstudiossa tai puhelimitse. Toimijoiksi ei siis ole laskettu niitä poliitikkoja, jotka esiintyivät vain uutiskuvituksessa tai jotka mainittiin lähetyksessä ainoastaan nimeltä. Olen kirjannut esiintymistä niissä puhuneet poliitikot, heidän asemansa, puolueensa ja kommentoinnin aiheen. Vaikka uutisjutulla olisi ollut monta aihetta, olen määritellyt jokaiselle jutulle pääaiheen, jonka mukaan olen luokitellut sen.

3.1 Toukokuu 1988

Kun miehet olivat vielä suomalaisen politiikan selvä enemmistö – siis kun heitä oli eduskunnassa 68,5 prosenttia ja hallituksessa 77,8 prosenttia – oli myös politiikan journalismi hyvin miehistä. Toukokuun 1988 aineistosta löytyi 34 esiintymää poliitikkojen kommentoinneista, joista vain kolme eli 8,8 prosenttia oli naispoliitikkojen esiintymisiä. Ainoat ääneen päässeet naispoliitikot olivat toinen valtiovarainministeri Ulla Puolanne, sosiaali- ja terveysministeri Tarja Halonen sekä yhden lauseen lausunut kansanedustaja, jonka nimeä ei edes mainittu ruudussa. Eri miespoliitikkoja esiintyi uutisissa yhteensä 16 kappaletta.

¹⁰⁹ Kunelius, Risto (1993): Uskottavuuden anatomia. *Tiedotustutkimus*, 16:2, 40–41; Leyenaar, Monica ja Dahlerup, Drude (2013): Gender and Party Change. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 277.

Ministereitä kaikista puhujista oli 58,9 prosenttia ja kansanedustajia 29,4 prosenttia. Useimmin nähty yksittäinen puhuja oli pääministeri Holkeri, joka esiintyi uutisissa kuusi kertaa. Toisena oli ympäristöministeri Kaj Bärhund (SDP), joka kommentoi neljässä lähetyksessä, ja kolmantena kauppa- ja teollisuusministeri Ilkka Suominen (kok.), jolle kertyi kolme esiintymistä. Kukin heistä puhui siis uutisissa useammin tai yhtä usein kuin kaikki naispoliitikot yhteensä. Lisäksi varsinkin Bärhund esiintyi uutisissa poikkeuksellisen usein suhteessa ministerinsalkkunaan painoarvoon, sillä hänen kommentointinsa eivät edes liittyneet mihinkään yhteen, tiettyyn asiaan. Poliitikkojen kommentoimista aihealueista suosituimpia olivat politiikka, puolueet ja vaalit sekä talous, joista kumpaakin dominoivat mieskommentaattorit.

Taulukko 3: Mies- ja naispoliitikkojen kommentoimat aiheet Ylen pääuutislähetyksissä toukokuussa 1988.

Miespoliitikot			Naispoliitikot		
	Aihealue	Esiintymiä (n)		Aihealue	Esiintymiä (n)
1	Politiikka, puolueet ja vaalit	12	1	Talous	1
2	Talous	5	=	Teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä	1
=	Ympäristö	5	=	Opetus, koulutus ja kasvatus	1
4	Teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä	4			
5	Ulkopolitiikka ja EU	2			
=	Työmarkkinat	2			
7	Oikeuslaitos ja rikokset	1			
	yhteensä	31		yhteensä	3

Politiikan miehin normi oli selvä myös uutisten representaatioiden tasolla. Heti toukokuun ensimmäisen pääuutislähetyksen ensimmäinen insertti alkoi miestoimittajan sanoin: ”Sosiaalidemokraattien johtomiehet marssivat tänä

vappuna eri tahtiin.” Kuvituksessa nähtiin kyllä vappumarssille osallistuvia naisiakin, kuten SDP:n puoluesihteerin Ulpua Iivariä, mistä huolimatta toimittaja puhui vain johtomiehistä. Lähetyksen alussa esitettiin muutenkin useita kuvia eri puolueiden vappupuheista – tosin ilman ääntä – mutta ainoa puhumassa nähty nainen oli Iivari. Keskustankin vapputapahtumissa puhuivat ilmeisesti vain miespoliitikot, sillä puolueen vapputunnelmista kerrottaessa toimittaja lausui, että ”keskustan kärkimiehet keskittyivät ryöpyttämään kokoomusta”. Tällainen johto- ja kärkimiehistä puhuminen paitsi korostaa johtotehtävien ja miehisyyden välille oletettua sidosta, sulkee myös kokonaan naiset representoidun poliittisen johdon ulkopuolelle. Juuri kielenkäyttö ja asioiden nimeäminen on toimittajien tekemää todellisuuden konstruointia puhtaimmillaan. Kuten Holmberg kirjoittaa, ”[e]rityisen tehokkaasti nimeämisestä on mahdollista hyödyntää sukupuoleen tai syntyperään perustuvan diskriminoinnin keinona, erilaisten stereotyyppien vahvistajana”.¹¹⁰ Tällaista diskriminointia esiintyy myös verhotummin: Fairclough’n mukaan lingvistiikan suhteen on keskeistä tarkkailla sanaston valintaa, kuten sitä, representoidaanko naisia miesten kautta esimerkiksi ”vaimoina” tai ”äiteinä”.¹¹¹

Yksi tarkastelujaksolla sukupuolittuneisuutta ilmentäneistä politiikan aiheista oli tuleva verouudistus, niin sanottu ”vuosisadan verouudistus”, jota käsiteltiin Ylellä useissa lähetyksissä. Laaja käsittely korosti talouden keskeistä roolia politiikassa, mutta samalla myös (talous)politiikan miehisyyttä. Veroasiat kuuluivat Holkerin hallituksessa toisen valtiovarainministerin, Puolanteen, vastuulle, ja Puolanne myös muun muassa esitteli verouudistuksen valtioneuvostossa. Uutisissa hän pääsi kuitenkin kommentoimaan uudistusta vain kerran, 2.5. Sen sijaan 11.5., kun hallitus oli päässyt yksimielisyyteen verouudistuksen päälinjoista, toimittaja juonsi: ”Verouudistuksen tarkat yksityiskohdat ratkaistaan vasta koeverotuksen jälkeen. Kysyimme silti verouudistuksen isältä, valtiovarainministeri Erkki Liikasalta, miltä verouudistuksen yksityiskohdat tällä hetkellä näyttävät.” Uudistuksen ”isänä” esiteltiin siis mies, joka kommentoikin nyt asiaa naisministerin sijaan. 19.5. hallituksen verouudistuksesta puhui puolestaan pääministeri Holkeri, joka oli

¹¹⁰ Holmberg 2004, 52.

¹¹¹ Fairclough 1997, 42.

samana päivänä neuvotellut työmarkkinajärjestöjen kanssa seuraavan vuoden palkankorotuksista. Haastatteluista ei ilmennyt mitään erityistä syytä sille, miksi kommentaattoriksi oli valittu miesministerit naispuolisen Puolanteen sijaan. Yksi selitys voi toki olla Puolanteen asema toisena valtiovarainministerinä, joka jää painoarvoltaan pää- ja valtiovarainministerin paikoista.

Puoluekentällä puhuttaneimpia teemoja tarkastelujaksolla olivat SKP:n ja SKDL:n johtajavaihdokset. Käsittelyyn liittyi sukupuolittuneisuutta jo siinä, että toimittajat näyttivät oletavan erityisesti politiikan miesjohtajilta kovuutta. Esimerkiksi 20.5. toimittaja kertoi SKDL:n puheenjohtajavalintaan liittyen, että [väistytvä puheenjohtaja Esko] ”Helle ei ole arvostelijoiden mukaan kyennyt kovaan, nopeaan julkiseen keskusteluun, mitä nykyaika vaatii”. Poliitikkoihin, tai ainakin poliitikkomiehiin liitetty vaatimus näkyi myös hänen seuraajaehdokkaansa kuvailussa: ”Puheenjohtajaehdokkaana on esiintynyt myös kansanedustaja Claes Andersson, mutta häntä vaivaa Helle-ilmiö: fiksu mies, mutta ei ainakaan vielä mikään poliitikko.” Ennakkosuosikki Helteen seuraajaksi olikin uutisten mukaan teologian kandidaatti Reijo Käkelä. Poliittikkonaisten poikkeuksellisuutta ilmensi puolestaan toimittajan luonnehdinta puolueen odotuksista pääsihteerivaalin suhteen: ”Käkelän kumppaniksi pääsihteeriksi yritetään löytää sopiva nainen, joka ei ole SKP:n jäsen.”

Kaksi päivää myöhemmin, 22.5., kerrottiin Käkelän valinnasta SKDL:n puheenjohtajaksi. Valinta tehtiin vaalilla Anderssonia vastaan. Puoluekokouksen suorittamien äänestysten kuvailusta löytyi kenties koko aineiston räikein toimittajan ilmaisema sukupuolittuneisuus: ”Käkelä pystyy olemaan kova ja karkeakin. Ehkä siksi puoluejohtoon tarvittiin pehmentäväksi elementiksi Salme Kandolin, edustava nainen ja kokouslähteiden mukaan myös etevä virkanainen.” Miespuolinen toimittaja kuvaili siis puolueensa pääsihteeriksi valittua poliitikkonaista ensisijaisesti hänen ulkonäkönsä kautta – ”edustava nainen” – eikä ilmeisesti ollut edes perehtynyt hänen poliittisiin näkemyksiinsä. ”Kokouslähteiden mukaan” päteväksi todistettu Kandolin ei saanutkaan puheenvuoroa uutisinsertissä, vaan ääneen pääsi ainoastaan pitkällisesti puolueen tulevaisuutta linjannut Käkelä.

SKP:lle valittiin puolestaan uusi puheenjohtaja 29.5. Puoluekokouksen valinnat olivat SKDL:n valintojen kaltaisia siinä mielessä, että puheenjohtajaksi valittiin mies ja pääsihteeriksi nainen. SKP:n uusi puheenjohtaja Jarmo Wahlström kommentoi uutisissa tavoitteitaan puheenjohtajana sekä puolueensa suhdetta SKDL:oon. Pääsihteeriksi valittu Heljä Tammisola sai sen sijaan laushtaa lyhyesti vain erikoisessa tilanteessa, kun toimittajan kertojääni kuvaili yhteiskuvassa poseerannutta puoluejohtoa: ”Johto asettui valintojen jälkeen yhteiseen kuvaan ja pääsihteeriksi saattoi antaa ensimmäisen poliittisen lausuntonsa.” Ainoa Tammisolan kommentti uutisissa oli nimittäin hänen heittonsa: ”No hyvältä tuntuu kun on niin isoja nämä miehet.” Naispolitiikko esitettiin täten vain suhteessa miehiin, täysin epäpoliittisessa kontekstissa.

Nämä erikoiset valinnat asettuivat erityisen outoon valoon, koska muun aineiston perusteella tasa-arvoseikkoihin kiinnitettiin jo vuonna 1988 ainakin jonkinlaista huomiota Ylen tv-uutisten toimituksessa. Tämä ilmeni, kun 27.5. uutisoitiin Yhdysvaltain presidentti Ronald Reaganin vierailusta Suomessa matkallaan Moskovaan. Reagan piti puheen Finlandia-talossa, mistä naispuolinen toimittaja kertoi seuraavasti: ”Finlandia-talo oli täynnä Paasikivi-seuran ja Suomi-Amerikka-yhdistysten liiton jäseniä sekä ETYK-maiden diplomaatteja. Kutsutuista päätellen ulkopolitiikka on vielä kovin miehinen ala.”

Muita poliitikkojen tv-uutisissa kommentoimia aiheita toukokuussa 1988 olivat muun muassa mahdolliset ministerivaihdokset hallituksessa, osinkojen verotus, pääministeri Holkerin matka Yhdysvaltoihin, Suomen mahdollinen jäsenyys Euroopan neuvostossa, kuntien vaikeudet toteuttaa lakisääteisiä päivähoitopaikkoja, rikkipäästöt Kuolan niemimaalla, rikoslain uudistaminen, hallituksen ympäristöselonteko ja Lapin kansallispuistot.

Vuoden 1988 tarkasteluaineistossa tulee ottaa huomioon se, että kenties ajan teknisten rajoitteiden vuoksi erityisen monen poliitikon kommentit kerrottiin uutisankkurin lukemina eikä poliitikon omalla suulla. Toisin sanoen ruudussa näytettiin poliitikon kuvaa ja samalla toimittaja kertoi poliitikon lausunnoista. Kyseisiä esiintymiä ei ole otettu huomioon tutkielmassa. Näissäkin tapauksissa kaikki ruutuaikaa saaneet poliitikot olivat tosin miehiä. Liikenneministeri Pekka

Vennamon (SMP) kommentteja liikenneasioista kerrottiin näin kolmesti, minkä lisäksi viitattiin oikeusministeri Matti Louekosken (SDP), kauppa- ja teollisuusministeri Suomisen sekä ympäristöministeri Bärlundin puheisiin.

3.2 Toukokuu 1998

Vuoden 1998 toukokuu osoittautui uutisten osalta tarkastelujaksoista naisvaltaisimmaksi, sillä uutisten poliitikkoesiintymistä oli naisten esiintymisiä 36,4 prosenttia. Tämä oli melko hyvin linjassa naiskansanedustajien osuuden (34 prosenttia) kanssa ja ylitti selvästi naisministereiden osuuden (26,3 prosenttia). Kaikista puhujista oli ministereitä 45,5 prosenttia ja kansanedustajia 29,5 prosenttia. Useimmin nähdyt puhujat olivat pääministeri Lipponen (6 esiintymää) ja presidentti Martti Ahtisaari (4) sekä kolmella esiintymällään kansanedustaja, keskustan puheenjohtaja Esko Aho, europarlamentaarikko Heidi Hautala (vihr.) ja vasemmistoliiton puheenjohtajaksi valittu Suvi-Anne Siimes. Juuri vasemmistoliiton johtajavaihdos selitti osaltaan tarkastelujakson naisnäkyvyyttä, sillä naispoliitikkojen esiintymisistä viisi, eli lähes kolmasosa, liittyi tavalla tai toisella tapaukseen. Sama uutisointi selitti osittain myös politiikka, puolueet ja vaalit -aihepiirin kohoamista jälleen kaikista aihepiireistä kommentoiduimmaksi.

Taulukko 4: Mies- ja naispoliitikkojen kommentoimat aiheet Ylen pääuutislähetyksissä toukokuussa 1998.

Miespoliitikot			Naispoliitikot		
	Aihealue	Esiintymiä (n)		Aihealue	Esiintymiä (n)
1	Politiikka, puolueet ja vaalit	13	1	Politiikka, puolueet ja vaalit	8
2	Teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä	4	2	Maahanmuutto	2
=	Opetus, koulutus ja kasvatus	4	=	Opetus, koulutus ja kasvatus	2
4	Talous	2	4	Ulkopolitiikka ja EU	1

=	Työmarkkinat	2	=	Työmarkkinat	1
6	Ulkopolitiikka ja EU	1	=	Asuminen ja kulutus	1
=	Puolustus, sota ja rauha	1	=	Ympäristö	1
=	Ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	1			
	yhteensä	28		yhteensä	16

Kuukauden ykkösesiintyjä Lipponen tunnetaan värikkäästä kielestään, mistä saatiin osoitus heti vappupäivän lähetyksessä. Lipponen lausui Hämeenlinnassa vappupuheessaan muun muassa seuraavasti: ”Keskustan yritys aikaansaada vaalien lähestyessä hallituksen ja opposition yhteinen, tai joidenkin talousviisaiden muille sanelema ohjelma kertoo vain siitä, että tälläkin kertaa vastuu oman vaihtoehdon esittämisestä on kuin *kuuma peruna keskustan sormissa*.” Huomio on kiinnostava sukupuolen kannalta siksi, että journalismissa esiintyvät puhutavatkin vaikuttavat uutisten sisältöön ja vastaanottoon. Fairclough on esimerkiksi puhunut *jutustelunomaistamisesta*, joka on yleistynyt varsinkin television myötä julkisessa kielessä, kuten poliitikkojen puheissa. Siinä erityissanasto jää vähemmälle, kun puhuja pyrkii madaltamaan yleisen ja yksityisen välistä aitaa ilmaisemalla asiaansa arkikeskustelun tavoin.¹¹² On pohtimisen arvoista, korostaako tämä Lipposenkin käyttämä puhetapa yksityistä aluetta julkisen kustannuksella – ja tasa-arvoistaako se siten journalismia. Vertauskuvattomalla kirjakiielellä puhuu tosin aineiston perusteella muutenkin vain aniharva poliitikko.

Kuukauden talousuutinen oli Euroopan keskuspankin (EKP) syntyminen, josta kerrottiin 3.5. Aiheen käsittely oli täysin miehistä, pois lukien pankin johtokunnan jäsenten esittely – heistä yksi kun oli Suomen Sirkka Hämäläinen. Muut aiheen kommentoijat olivat kaikki miehiä: Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtaja Jukka Pekkarinen, pääministeri Lipponen ja EKP:n uusi pääjohtaja Wim Duisenberg. Sukupuolierityisyyttä ei uutisissa korostettu, mutta Hämäläinen oli selvästi esillä nais erityisenä, lähellä valtakirjassaan olleena naisena. EKP:n

¹¹² Fairclough 1997, 18–19, 72.

perustamisen ”jatkouutisena” käsiteltiin myöhemmin toukokuussa Suomen Pankin johtajanimityksiä, sillä Hämäläinen siirtyi Brysseliin pankin pääjohtajan paikalta. Esillä olivat sekä puolueiden välinen kamppailu uuden johtokunnan jäsenten puoluekannoista että laajemminkin johtokunnan sopiva koko sen tehtäviin nähden. Uutisointi kuitenkin keskittyi puoluepoliittiseen kiistaan, jota kommentoivat maan kärkipoliitikot pääministeriä ja presidenttiä myöten. Huomionarvoista oli, että poliittista peliä kommentoivat jälleen vain miehet. Toimittaja kommentoi lisäksi tilanteen käyneen sosiaalidemokraateille niin ikäväksi, että pääministeri Lipponen oli käynyt ”purkamassa kiukkuaan” poikkeuksellisessa tiedotustilaisuudessa. Näin voimakkaasti tunteita korostava tulkinta olisi tuskin tullut kyseeseen naispoliitikon tapauksessa, sillä naisen tunteisuus tulkitaan herkästi hänen heikkoudeksi.

Toinen taloutta ja poliittisia pelejä sivunnut aihe oli käsittelyssä lähetyksessä 24.5., jossa puhuttiin yritysjohtajien optioista. Keskustelu niistä oli velloneut toimittajan mukaan jo pitkään, ja uutisjutussa viitattiinkin aiempiin kommentteihin, joita olivat antaneet presidentti Ahtisaari, arkkipiispa John Vikström ja kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Ben Zyskowicz. Jutussa haastattelussa olivat pääministeri Lipponen, työnantajaliitto TT:n puheenjohtaja Jukka Härmälä ja SAK:n puheenjohtaja Lauri Ihalainen. Naisia ei näkynyt taaskaan edes jutun kuvituskuvin.

Uutislähetyksessä 5.5. puhuttiin puolestaan perusopetuksen opettajien lomautuksista, joita hallitus oli säästötoimenpiteenä tehnyt. Siinä missä opetusministeri Olli-Pekka Heinonen kommentoi aihetta talouteen ja lukuihin viitaten, lausui kokoomuksen kansanedustaja Kirsti Ala-Harja eduskunnassa: ”Tyypillistä keskustalaista politiikkaa, että keskustalaiset päättäjät kuntatasolla käyttävät liikkumatilaansa ja lomauttavat *lastemme* opettajat, mutta täällä eduskunnassa herisyttävät kaksinaamaisesti hallitukselle sormiaan kyynel silmäkulmassa.” Hän siis puhui me-muodossa ”lapsistamme” ja tuli näin itsekkin esittäytyneeksi äitinä. Tämän voidaan katsoa olleen sukupuolinäkökulmasta tyypillistä: esillä oli yksityisen alueen asiat hallitseva nainen puhumassa yksityisen alueen asioista. Toisaalta nähtävissä oli myös feministisen projektin saavutuksia, sillä sekin vaihtelee, mikä lasketaan validiksi argumentiksi: yksi

feministisen liikkeen saavutuksista on, että henkilökohtaisia kokemuksia voi ylipäänsä käyttää kantansa perusteluna poliittisessa debatissa.¹¹³ Vanhemmuus osoituksena opetusasioiden hallitsemisesta on yksi tällaisista perusteluista, jotka voivat edistää naisten hyväksymistä mukaan poliittiseen päätöksentekoon, ja joita käyttävät nykyään myös politiikan miehet.¹¹⁴

Lisäksi sukupuoliaspekti oli jälleen näkyvästi esillä puolueiden johtopaikoista uutisoitaessa, sillä 22.5. kerrottiin, että kilpa vasemmistoliiton puheenjohtajuudesta kiristyi. Europarlamentaarikko Outi Ojalan kerrottiin luopuvan ehdokkuudesta ja tukevan Suvi-Anne Siimestä. Toimittaja piti esillä ehdokkaiden nais erityisyyttä sanoen: ”Mahdolliset äänensä Ojala yrittää testamentata kisan toiselle naisehdokkaalle.” Uutiskuviin oli valittu pätkiä kokousedustajien ”Missä on nainen?” -pinsseistä, joita kuvattaessa toimittaja kertoi, että ”kolmasosa kokousedustajista on naisia, joita nyt yritetään yhtenä joukkona kerätä Siimeksen taakse”. Lisäksi juttuun oli leikattu pätkä puoluekokousedustaja Taiju Eerikäisen puheesta, jossa hän sanoi: ”Arvoisat miehet, teidänkin hyväksenne seuraava puheenjohtaja on nainen!” Seuraavan päivän uutisissa kerrottiin Siimeksen valinnasta puheenjohtajaksi. Häntä kuvailtiin 34-vuotiaaksi taloustieteilijäksi ja puolueväelle ”harkituksi riskiksi”, koska hän ei ollut kansanedustaja. Sukupuolinäkökulma näytti olevan tiessään, vaikkakin toimittaja sanoi mahdollisesti Siimeksen naiseuteen viitaten, että ”uuden puheenjohtajan toivotaan tuovan paljon uusia ystäviä kannatuskriisissä kituvalle puolueelle”. Siimestä kuvattiin hytkymässä Kuopion torilla, ”näyttämässä mallia jäsenhankinnasta tanssimalla intiaanitanssia hölmistyneen toriyleisön keskellä”. Poliittisia linjauksia ei häneltä näissä uutislähetyksissä kuultu. Naispuolisen puheenjohtajan valinnan käsittely olikin hyvin erilaista kuin vasemmistoliiton edeltäjäpuolueiden uusien miespuolisten johtajien käsittely kymmenen vuotta aikaisemmin.

¹¹³ Sreberny ja van Zoonen 2000, 7.

¹¹⁴ Ks. esim. Reinert, Ted (2018): *President @niinisto of Finland, currently chairing the Arctic Council: "If we lose the Arctic ice we lose the globe... When I look at my son's blue eyes, I wonder what kind of world he will be looking at in the future."* @BrookingsFP #AStrongerEurope #climatechange #arctic. Tviitti. <https://twitter.com/tedreinert/status/1045340981460111361>. Viitattu 24.10.2018.

Muita poliitikkojen kommentoimia aiheita uutisissa olivat muun muassa telakkateollisuus, maahanmuuttajien kotouttaminen, pääministeri Lipposen matka Ruotsiin, nuorsuomalaisten yhteistyöhaaveet, Indonesian halluskriisi, Hautalan valinta vihreiden presidenttiehdokkaaksi, oikeuskanslerin moitteet sosiaali- ja terveysministeri Terttu Huttu-Juntuselle (vas.) hänen ratkaisustaan kuorma-autoalan riidassa sekä vasemmistoliiton ministerivaihdokset.

3.3 Toukokuu 2008

Ylen pääuutislähetyksissä oli toukokuussa 2008 yhteensä 97 esiintymää puhuvista poliitikoista. Määrä oli tarkastelukuukausista suurin, mitä selittänee esimerkiksi teknologinen kehitys: tekniikka oli aiempaa kevyempää, joten poliitikkojen ja muiden puhujien lyhyitä kommentteja oli helpompaa leikata mukaan lähetysiin. Toisaalta myös poliitikkojen ja median suhde oli muuttunut vuosien saatossa mutkattommaksi politiikan medioitumisen kiihdyttyä. Poliitikkoesiintymien määrän kasvu ei kuitenkaan korreloinut naisten osuuden kasvun kanssa, vaikka kyseessä oli tarkastelukuukausista tasa-arvoisin todellisen poliittisen edustuksen perusteella. Uutisten puhujista oli naisia 28,9 prosenttia, mikä oli selvästi naiskansanedustajien (41,5 prosenttia) ja -ministereiden (60 prosenttia) osuuksia vähemmän. Asian taustalta ei löytynyt ainakaan muutosta haastateltujen asemien jakaumassa: itse asiassa toukokuussa 2008 kansanedustajien ja ministereiden osuus uutisten poliitikkokommentaattoreista oli koko aineiston suurin, sillä heistä oli ministereitä 42,3 prosenttia ja kansanedustajia 47,4 prosenttia. Selvästi useimmin nähdyt puhujat olivat pääministeri Vanhanen (12 esiintymää) ja kansanedustaja, SDP:n puheenjohtaja Eero Heinäluoma (10). Heitä seurasivat neljällä esiintymällä kansanedustaja Timo Kalli (kesk.), valtiovarainministeri Jyrki Katainen (kok.), ulkoministeri Alexander Stubb (kok.), asuntonministeri Jan Vapaavuori (kok.) ja oikeusministeri Tuija Brax. Esiintymien pääministerikeskeisyyttä selittänee ainakin osin se, että institutionaaliset muutokset Suomen poliittisella kentällä vuodesta 1998 vuoteen 2008 olivat huomattavia. Perustuslaki oli muuttunut vuoden 2000 alusta lukien, ja

muutoksen myötä varsinkin presidentin valtaoikeuksia oli siirretty eduskunnalle ja hallitukselle. Presidentti Halonen esiintyikin uutisissa vain kolmesti.

Uutisaiheiden tasolla kuukauden ehdoton pääaihe oli vaalirahasotku, joka sai alkunsa toukokuun alussa kansanedustaja Kallin haastattelusta Ylen A-Talk-ohjelmassa. Kohun seurauksena aihealueista ylivoimaisesti kommentoiduin oli jälleen politiikka, puolueet ja vaalit.

Taulukko 5: Mies- ja naispoliitikkojen kommentoimat aiheet Ylen pääuutislähetyksissä toukokuussa 2008.

Miespoliitikot			Naispoliitikot		
	Aihealue	Esiintymiä (n)		Aihealue	Esiintymiä (n)
1	Politiikka, puolueet ja vaalit	40	1	Politiikka, puolueet ja vaalit	20
2	Teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä	8	2	Opetus, koulutus ja kasvat	3
=	Ulkopolitiikka ja EU	8	3	Asuminen ja kulutus	2
4	Puolustus, sota ja rauha	6	=	Ympäristö	2
5	Ympäristö	3	5	Teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä	1
6	Talous	2			
=	Opetus, koulutus ja kasvat	2			
	yhteensä	69		yhteensä	28

Kuun alussa uutisissa puhutti jälleen yksi puheenjohtajavaali, kun lähetyksessä 2.5. uutisoitiin Jutta Urpilaisen noususta uudeksi ennakkosuosikiksi SDP:n lähestyvässä äänestyksessä. Ennen Urpilaista hänen puolueensa puheenjohtajana ei ollut toiminut yhtäkään naista. Sukupuoliaspekti oli esillä aiheen käsittelyssä vähintäänkin verhotusti: haastattelussa Urpilainen ei viitannut suoraan sukupuoleensa, mutta sanoi, että ”kesäkuun puoluekokouksessa tullaan tekemään historiaa”. Jutussa kerrottiin myös Ylen

tekemän kyselyn tuloksiin viitaten, että naispuolisista ehdokkaista niin Urpilainen, Tarja Filatov kuin Miapetra Kumpula-Natrikin voittaisivat vaalin toisella kierroksella Erkki Tuomiojan. Aivan uutisjutun lopussa toimittaja totesikin: ”Kaikki näyttäisi nyt viittaavan siihen, että SDP:n puheenjohtajaksi olisi ensimmäistä kertaa nousemassa nainen.” Sukupuolierityisyyttä piti uutisessa suoraan esillä siis toimittaja eivätkä niinkään ehdokkaat itse.

Ylen politiikan toimittaja Olli Lindqvist totesi insertin jälkeen studiohaastattelussa, että Urpilaisella on ”hyvä sukunimi” – siis että monet SDP:n puoluekokousedustajista, joista suuri osa oli Lindqvistin mukaan yli 50-vuotiaita miehiä, tunsivat Urpilaisen isän, entisen kansanedustajan Kari Urpilaisen (SDP). Lindqvist myös kertoi isä-Urpilaisen luopuneen edustajan paikastaan ”tyttärensä hyväksi”. Näin hän tuli pitäneeksi naisehdokasta esillä ensisijaisesti isänsä ja perhesuhteidensa kautta, eikä poliittisten ansioidensa tai näkemystensä vuoksi. Uutisankkuri Riikka Uosukainen kysyikin vielä erikseen Lindqvistiltä, millaisia poliittisia eroja puheenjohtajaehdokkailla oli. Miestoimittajan asenteesta paistoi mahdollisesti hänen kuvittelemansa ristiriita naisten ja poliittisen johtajuuden välillä.

Uutisissa 3.5. oli puolestaan haastattelussa entinen ministeri ja kansanedustaja Claes Andersson, joka kutsui pääministeri Vanhasta ”tunteettomaksi johtajaksi”. Anderssonin mukaan hallitus oli unohtanut yhteiskunnan vähäosaiset, ja hän kuvailikin Vanhasta byrokraattiseksi johtajaksi: ”Vaikka olisi kuinka dramaattinen tilanne, kuten Kemijärvi tai sairaanhoitajien tilanne silloin syksyllä – aina kun hän rupeaa lukemaan jotain paperia, se kuulostaa, kuin hän lukisi säätiedotusta. Siitä on kaikki tunteet poissa.” Kuten todettu, tällainen tunteellisuuden vaatimus erityisesti miespolitiikolta on kiinnostava ilmiö, sillä naispoliitikoiden tapauksessa tunteikkuus saatetaan usein liittää heikkouteen. Toisaalta on otettava huomioon, että myös mieheys nähdään jälkistrukturalistisessa ajattelussa konstruktiona ja maskuliinisuus performatiivisena ominaisuutena. Esimerkiksi uutisointia presidentti Bill Clintonista tutkinut Karin Wahl-Jorgensen on osoittanut, miten monia perinteisesti feminiinisiksi nähtyjä ominaisuuksia omaava Clinton ”taivuteltiin”

miehen muottiin erilaisin keinoin.¹¹⁵ Jälkistrukturalistisesta sukupuolinäkökulmasta vaikkapa juuri politiikon tunteellisuuden ei pitäisi vaikuttaa käsitykseen hänen kyvykkyydestään, oli kyseessä nainen tai mies.

Sukupuolinäkökulmaa sivuava uutinen oli myös naisten kutsuntoja käsitellyt juttu 23.5., jossa kerrottiin kutsunnoista harkittavan pakollisia. Haastateltavina olivat kaksi naispuolista asepalveluksen suorittajaa, Varusmiesliiton puheenjohtaja sekä puolustusministeri Jyri Häkämies (kok.). Hän toivoi lisää naisia etenkin kriisinhallintaan, koska naiset ”erittäin hyvin ilmentävät suomalaista kriisinhallintaa”. Tasa-arvoargumenttia ei kuitenkaan pidetty esillä. Toinen tasa-arvomaininta kuultiin 29.5. uutisankkurin lukemana: ”Eduskunnan kansliatoimikunta on vahvistanut eduskunnalle tasa-arvosuunnitelman. Eduskunta pyrkii muun muassa työntekijöiden tasa-arvoiseen palkkaukseen ja laatii ohjeen seksuaalisen häirinnän poistamiseksi ja ehkäisemiseksi.” Tässä tapauksessa naispuolinen toimittaja tuli siis jälleen nostaneeksi esille tasa-arvotema, vaikka poliitikkojen kommentoimaksi uutiseksi asti aiheesta ei ollut.

Kuukauden selkeä pääuutisaihe oli siis kuitenkin vaalirahakohu. Aihetta käsiteltiin eri näkökulmista valtaosassa kuukauden uutislähetyksistä. Asiaa kommentoivat esimerkiksi 14.5. suuria, nimettömiä lahjoituksia saaneet kansanedustajat, lakimuutosta vaatinut eduskunnan puhemies Sauli Niinistö (kok.) ja oikeusministeri Brax. Vienninedistämismatkalla olleen pääministeri Vanhasen kerrottiin hänen johtajuuttaan korostaen ”evästävän Brasiliasta” lakimuutokseen liittyviä seikkoja. Pitkin kuukautta kerrottiin myös vaalirahailmoitustaan täydentäneistä kansanedustajista ja ministereistä. Tapauksen poikkeuksellisuudesta kertoi jo poliitikkojen suhtautuminen kohuun: 20.5. pääministeri Vanhanen arvioi, että ilmassa oli jopa ”suuremman poliittisen kriisin uhka”. Poliitikkoja pidettiin kuitenkin vielä luotettavan maineessa, sillä 15.5. uutisankkuri Matti Röngän kysyessä Ylen politiikan toimittajalta Hannu Lehtilältä studiohaastattelussa, miksi vaalirahoituksesta kertominen on niin ”kiusallista tai hankalaa”, Lehtilä vastasi: ”Se on kiusallista sanoa varmasti,

¹¹⁵ Wahl-Jorgensen 2000, 70–72.

mistä on vaalirahansa hankkinut. Rahojen hankkiminen on raadollista puuhaa, eikä se oikein sovi tällaiselle kirkasotsaiselle, puhtoiselle poliitikolle.”

Vaalirahakohu oli malliesimerkki sukupuolittuneesta, ”politiikan peleihin” liittyneestä uutistapauksesta. Moniin sitä käsitelleisiin juttuihin olisi voitu poimia kenen vain kansanedustajan lausuntoja, mutta syystä tai toisesta valtaosa uutisissa puheenvuoron saaneista oli miehiä. Tapaukseen liittyneitä esiintymiä oli miehillä kaikkiaan 31 ja naisilla yhteensä 14. Asiaa kommentoi tarkastelujakson uutislähetyksissä yhteensä 15 eri miespoliitikkoa ja 9 eri naispoliitikkoa. Naiset kommentoivat tapausta lähinnä selitellen, asemansa puolesta: oikeusministerinä (Brax), keskustan eduskuntaryhmän ensimmäisenä varapuheenjohtajana (Inkeri Kerola), RKP:n puoluesihteerinä (Ulla Achrén) ja suuren vaalilahjoituksen saaneena henkilönä (Marja Tiura, kok., Pauliina Viitamies, SDP ja Suvi Lindén, kok.). Vain presidentti Halonen, vihreiden Hautala ja kristillisdemokraattien Päivi Räsänen saivat ruutu-aikaa politiikan toimintatapojen kritisoinnilleen. Myös moni miespoliitikoista esiintyi toki tapauksen yhteydessä ”roolistaan käsin”, mutta miehet saivat paljon puhe-aikaa muutenkin: esimerkiksi kansanedustajat Timo Soini (ps.), Eero Heinäluoma, Martti Korhonen (vas.) ja Johannes Koskinen (SDP) olivat tapauksen ulkopuolisia, jotka valikoituivat kuitenkin uutisiin edustamaan eduskuntaa kriittisine kommentteineen. Poliitiikan toimintatapoja näyttivätkin kommentoineen edelleen pääasiassa miehet. Erityisen huomioitavaa on, että vaalirahoituksen valvonta kuului kohun aikaan oikeusministeriölle. Silti oikeusministeri Brax esiintyi uutisissa aiheen tiimoilta vain neljästi siinä missä esimerkiksi pääministeri Vanhanen seitsemästi ja SDP:n Heinäluoma kuudesti.

Poliitikkojen kommentoimia aiheita uutisissa olivat myös muun muassa ydinvoima, pääministeri Vanhasen vienninedistämismatka Brasiliaan, Vihdin Ideapark-hanke, Venäjän viisumivapaus, autojen ympäristöluokitukset, EU:n valmistelussa olleen perussopimuksen vaikutukset Suomen ulkopoliittikkaan, ruoan veronalennukset, pohjoismainen puolustusyhteistyö, palmuöljyn käyttö polttoaineessa, Suomen Nato-jäsenyys, presidentin valtaoikeudet, Serbian mahdollinen EU-jäsenyys, Venäjän puutullit, yliopistojen säätiöittäminen sekä Kimmo Tiilikaisen lähtö keskustan puoluesihteerikisaan.

3.4 Toukokuu 2018

Toukokuussa 2018 naisia oli Suomen eduskunnassa 41,5 prosenttia ja hallituksessa 35,3 prosenttia. Vuosien 2008 ja 2018 välillä tapahtunut notkahdus poliittisen edustuksen tasa-arvoisuudessa ei kuitenkaan välittynyt aivan samalla tavalla uutisiin, sillä naisten osuus uutisten poliittikopuhujista nousi hieman toukokuusta 2008 toukokuuhun 2018. Sukupuolten mukaan jaoteltuna esiintymistä 50 oli miespoliitikkojen esiintymisiä ja 22 naispoliitikkojen, eli naisten osuus oli noin 30,6 prosenttia.

Kaikkiaan uutisten puhujista oli ministereitä 38,9 prosenttia ja kansanedustajia niin ikään 38,9 prosenttia. Useimmin uutisissa puhuneet poliitikot olivat pääministeri Juha Sipilä (9 esiintymää), valtiovarainministeri Petteri Orpo (kok., 9) ja kansanedustaja, SDP:n puheenjohtaja Antti Rinne (5). Poliitiikan henkilöityminen ja poliittisia johtajia korostanut painotus ilmenivät muutenkin aineistossa, sillä Orpo ja Rinne olivat kaksin esillä uutislähetyksessä 23.5., jossa toimittajan mukaan ”todennäköisimmät pääministeriehdokkaat” väittelivät muun muassa eläkkeistä, talouden kantokyvystä sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannuksista. Uutinen oli malliesimerkki miehiä ja rahaa painottaneesta politiikan journalismista. Naisista useimmin uutisissa kommentoi vasemmistoliiton kansanedustaja Annika Lapintie (3), joka esiintyi eduskunnan perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan ominaisuudessa. Kommentoiduimmat aihealueet olivat jälleen politiikka, puolueet ja vaalit sekä talous.

Taulukko 6: Mies- ja naispoliitikkojen kommentoimat aiheet Ylen pääuutislähetyksissä toukokuussa 2018.

Miespoliitikot			Naispoliitikot		
	Aihealue	Esiintymiä (n)		Aihealue	Esiintymiä (n)
1	Politiikka, puolueet ja vaalit	22	1	Politiikka, puolueet ja vaalit	14
2	Talous	8	2	Puolustus, sota ja rauha	2
3	Työmarkkinat	5	3	Liikenne	1

4	Muut	4	=	Opetus, koulutus ja kasvatus	1
5	Ulkopolitiikka ja EU	3	=	Sosiaali- ja terveysasiat	1
6	Puolustus, sota ja rauha	2	=	Ympäristö	1
=	Sosiaali- ja terveysasiat	2	=	Ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	1
8	Teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä	1	=	Muut	1
=	Poliisi ja pelastustoimi	1			
=	Maa- ja metsätalous	1			
=	Ympäristö	1			
	yhteensä	50		yhteensä	22

Toukokuun ensimmäinen uutislähetys vuonna 2018 alkoi vuoden 1988 vappupäivän lähetyksen tavoin vappupuheilla. Erona 30 vuoden takaiseen oli kuitenkin se, että nyt kuultiin myös naispuolisten poliitikkojen vappupuheita – ja vieläpä tasa-arvoaiheesta, kun vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson lausui: ”Sipilä, Orpo ja Terho tietävät varmasti aivan hyvin, että Suomessa edelleen on voimakkaasti sukupuolen mukaan eriytyneet työmarkkinat.”

Koulutus puhutti puolestaan poliitikkoja toukokuussa 2018 ainakin kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen oli koululaisten kesälomien ajankohta, joka käsiteltiin uutisissa tosin pääasiassa matkailuelinkeinoa koskeneena talousasiana. Tämän kehystyksen myötä aihetta kommentoi uutisissa elinkeinoministeri Mika Lintilä (kesk.). Opetusalaa edustivat opettajat ja professorit, mutta ei opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen (kok.). Hän pääsi sen sijaan ääneen, kun uutisissa kerrottiin 15.5. Ylen suuresta kouluselvityksestä, jossa oli selvitetty opetuksen eroja eri puolilla maata. Tuloksista oli kerätty kommentteja rehtoreilta, opettajilta ja professoreilta sekä lopuksi opetusministeriltä, joka oli studiovieraana uutislähetyksessä. Grahn-Laasonen vetosi vastauksissaan muun muassa opetuksen resursseihin sekä

muutoksiin PISA-testauksen tuloksissa Suomessa. Vaikka ministeriltä ei erityisesti kysytty kysymyksiä sukupuolinäkökulmasta, vaan koulutuksen tasaisesta laadusta ympäri maan, otti Grahn-Laasonen asian itse esille sanoen: ”Meillä on tässä selkeästi tärkeä, iso haaste ja tehtävä, että miten vahvistamme koulutuksen tasa-arvoa, niin tyttöjen ja poikien oppimiseröjen kaventamista, kuin sen perhetaustan vaikutus, edelleen valitettavan harmillisesti näkyy meidän koulutusjärjestelmässämme. Tasa-arvon agenda on meillä jokapäiväistä.” Sekä Anderssonin että Grahn-Laasonen esille nostamissa tasa-arvotavoiteissa näkyivät suomalaisen ”valtiofeminismin” pitkät perinteet: naiset eivät pyrkineet tasa-arvotavoitteidensa edistämiseen vastakulttuurista käsin, vaan poliittisen järjestelmän sisältä. Toisaalta Grahn-Laasonenkin viittasi lausunnollaan lähinnä poikia koskeneisiin haasteisiin, sillä oppimiserot olivat kääntyneet tyttöjen hyväksi. Voi myös kysyä, onko sattumaa, että tasa-arvotavoitteet saivat aineistossa medianäkyvyyttä vasta vuonna 2018.

Tietoisesti tai ei, Yle teki myös sukupuolinäkökulmasta poikkeuksellisia valintoja poliittikkokommentaattoreissaan. 18.5. uutisissa puhutti puolustusministeri Jussi Niinistön (sin.) ehdotus laittaa naisia koskenut mahdollisuus vapaaehtoiseen asepalvelukseen tauolle, jota ministeri perusteli säästöillä: ”Naisten varusmiespalvelus on vapaaehtoinen, joten siitä on mahdollisuus säästää.” Uutisinsertissä haastateltiin myös asevelvollisuutta suorittanutta naista sekä kahta naispuolista kansanedustajaa, kokoomuksen Sofia Vikmania ja vihreiden Krista Mikkosta. Vikman kommentoi: ”Pidän puolustusministerin ehdotusta suorastaan sopimattomana naisten kykyjä kohtaan. Varusmiespalveluksen suorittaneet naiset ovat hyvin motivoituneita ja pärjäävät palveluksessa keskimääräistä paremmin.” On vaikea sanoa, liittyikö naiskommentaattoreiden valinta siihen, että kyseessä oli juuri naisten asepalvelus. Joka tapauksessa naispoliitikot puolustusasioiden kommentoijina näyttäytyivät uutisissa poikkeuksena yleiseen politiikan työnjakoon. Poliitiikan journalismin kannalta uutinen oli hyvä esimerkki tapauksesta, jota kommentoimaan toimittajat olivat voineet aivan hyvin valita tietoisesti ja stereotypioita murtaen naispoliitikon.

Toisaalta naisia ei kuultu uutisissa sellaisessa aiheessa, joka feministisen projektin mukaisesti olisi kuulunut naisten kommentoitavaksi. 31.5. uutisoitiin

ulkoministeri Timo Soini (sin.) osallistumisesta abortinvastaiseen mielenosoitukseen virkamatkallaan Kanadassa. Osallistumisen kritisoijina kuultiin uutisissa sekä nais- että miespuolista kansanedustajaa, Hanna Sarkkista (vas.) ja Ville Niinistöä (vihr.), sekä ministereitä Sipilä ja Orpo. Kukaan heistä ei kuitenkaan sinällään kommentoinut itse aborttiaihetta, vaan sitä, mitä ministerin on sopivaa tehdä virkamatkoillaan. Ainoastaan Soini itse sai tuoda esille aborttikantansa, kun toimittaja kysyi häneltä: ”Suomen kehitysyhteistyön ja kehityspolitiikan keskeinen tavoite on ulkoministeriön mukaan, että naisella ja työllä on oikeus päättää omasta kehostaan. Miksi te ette noudata tätä?” Soini vastasi: ”Minä noudatan sitä, että elämä on pyhä, ja minun käsitykseni mukaan myös sikiöllä on keho.”

Yksittäisistä aiheista toukokuun, kuten lähes koko Sipilän hallituskauden, puhuttanein asia oli sosiaali- ja terveyspalveluita koskenut sote-uudistus. Sen käsittelytapa uutisissa vaikutti kuitenkin aineiston perusteella varsin rajoitetulta. Sosiaali- ja terveydenhuollosta ei konkreettisesti puhuttu juuri mitään, vaan poliitikkojen kommentit uudistuksesta koskivat lähes poikkeuksetta rahaa ja taloutta. Esimerkiksi valinnanvapaudesta puhuttaessa puhuttiin uutisissa säästöistä ja summista, mutta ei lainkaan konkreettisista toimenpiteistä. Näin tehtiin siitäkin huolimatta, että talouspolitiikan arviointineuvosto (TANE) arvioi uutisissa 21.5., että kansanedustajat joutuvat päättämään uudistuksesta ilman uskottavia kustannus- ja vaikutusarvioita. TANE:n mukaan päätös olisi pitänyt tehdä muilla kriteereillä kuin kustannusarvioilla. Sukupuolittuneen rahaan keskittyneestä käsittelytavasta teki se seikka, että uudistuksesta vastuulliset ministerit olivat Sipilän hallituksessa naisia (sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila, sin., sekä perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko, kesk.), mutta he eivät kommentoineet teemaa uutisissa lainkaan.

Uudistusta käytettiin myös ”lyömäaseena” suuntaan ja toiseen puhuttaessa laajemmin politiikasta tai puolueiden kannatuksesta. Usein sote-uutisten varsinainen kommentoinnin aihe olikin politiikka itsessään tai esimerkiksi vaihtelu puolueiden kannatuksessa, sillä oppositiosta viitattiin uudistukseen hallituksen epäsuosion syynä. Poliitiikan tekemisestä puhuttiin sote-uutisoinnissa muutenkin: 24.5. ja 28.5. uutisissa käsiteltiin uudistuksen

aikatauluja ja siihen kytköksissä olleita maakuntavaaleja. Aikatauluja kommentoivat uudistukselle kriittiset kansanedustajat Lapintie, Andersson ja Elina Lepomäki (kok.) sekä kantaansa pohtinut Juhana Vartiainen (kok.). Poliitiikan tekoon liittyi myös kohu eduskunnan perustuslakivaliokunnan sote-uudistusta käsitelleiden papereiden vuotamisesta. Kohun yhteydessä eduskunnan toimintatapoja kommentoivat useaan otteeseen valiokunnan puheenjohtaja Lapintie ja eduskunnan puhemies Paula Risikko (kok.).

Tällainen selvästi lisääntynyt naisten esiintyminen politiikan ”pelien” kommentaattoreina olikin mielenkiintoinen ilmiö, sillä Lenita Freidenvallin ja Marian Sawerin mukaan juuri 2010-luvulla on yleistynyt ajattelu ”puhtoisista” naisista ”sotkuisen” politiikan pelastajina.¹¹⁶ Tutkielmani aineisto tukee tätä, sillä vielä toukokuussa 2008 toimittajat puhuivat ”kirkasotsaisista ja puhtoisista” poliitikoista viitaten erityisesti vaalirahakohussa ryvettyneisiin miespoliitikoihin. Argumenttiin tukeuduttiin myös jo feminismin ensimmäisen aallon aikana, ja siihen ovat viitanneet tutkimuksissaan esimerkiksi median, sukupuolen ja politiikan välisistä suhteista kirjan toimittaneet Annabelle Sreberny ja Liesbet van Zoonen. He toteavat, että naiseus ja politiikka näyttäytyvät mediassa monin tavoin toistensa vastakohtina. Naiset voivat edustaa viattomuutta ja hyvyyttä pahan ja korruptoituneen politiikan vastavoimina. Media välittää ja luo tätä kuvaa esityksillään: ”As core intermediaries in contemporary politics, the media are deeply implicated in this process of definition and framing because they represent and reconstruct the contrast between femininity and politics, in popular culture as well as in serious political reporting.”¹¹⁷ Naisten esille pääseminen politiikan kommentaattoreina voi edistää käsitystä naisten ”kuulumisesta” politiikkaan, mutta samalla myös korostaa paradoksaalisesti politiikan miehistä normia ja naisten erityisyyttä siihen nähden.

Muista aiheista poliitikot kommentoivat uutisissa muun muassa poliisijohtoa vastaan nostettuja virkarikossyytteitä, EU-budjettia, hallituksen toimintakykyä, nuorten ja ulkomaalaisten asemaa työmarkkinoilla, eläinkokeita, VR:n yhtiöjärjestelyiden muutoksia sekä muovin käytön vähentämistä.

¹¹⁶ Freidenvall ja Sawyer 2013, 271.

¹¹⁷ Sreberny ja van Zoonen 2000, 1–2.

Tarkastelujakson yksittäisistä puhujista kiinnostava tapaus oli tasavallan presidentti Sauli Niinistö. Hän puhui uutisissa neljä kertaa, ja jokaisella kerralla esiintymä sijoittui aihealueelle ”Muut”. Presidentti ei puhunutkaan televisiossa politiikasta, vaan vapputunnelmistaan, uudesta muotokuvastaan, Kyösti Kallioista sekä sisällissodan ajan muistamisesta. Tämä ilmensi ennen muuta presidentin vähentyneitä valtaoikeuksia ja muuttunutta roolia eräänlaisena arvojohtajana. Vielä toukokuun 1988 aineistossa tasavallan presidentti Mauno Koivisto ei avannut uutisissa kertaakaan suutaan, vaikka esiintyikin usein uutiskuvissa. Koivisto ei kommentoinut edes presidentti Reaganin vierailua, jota hän isännöi. Tähän vaikutti tosin kenties myös Koiviston erikoislaatuinen suhde median kanssa – muistetaanhan hänet esimerkiksi vuonna 1984 annetuista lausunnoista, joissa presidentti vertasi toimittajia sopulilaumaan. Vuonna 1985 Koiviston ja Ylen välejä oli puolestaan hiertänyt kiista presidentin lausunnon käyttämisestä väärässä kontekstissa.¹¹⁸ Lisäksi esiintymättömyyttä mediassa voitiin pitää vielä vuonna 1988 osoituksena presidentin arvovallasta.

Toisaalta toukokuun 2018 aineistossa muutkin poliitikot kommentoivat ensimmäistä kertaa uutisissa politiikan ulkopuolisia asioita: aineistoon sisältyi juttu kansanedustaja Laura Huhtasaaren (ps.) pro gradu -tutkielman plagiointisyytteistä. Laajemmin tulkittuna ilmiö kertoo politiikan henkilöitymisen vaikutuksista uutisointiin. Jotkut tutkijat näkevät tällaisen yksityisen alueen ja erityisesti poliitikkojen yksityiselämän tulemisen osaksi journalismia heikentävän naispoliitikkojen asemaa. Esa Reunanen ja Auli Harju ovat esimerkiksi osoittaneet, että nuoret naispoliitikot saavat henkilöivää julkisuutta muita poliitikkoja helpommin, mutta joutuvat näkemään miehiä enemmän vaivaa vakuuttaakseen osaamisellaan asiakysymyksissä.¹¹⁹ Kuusipalokin on todennut, että viihteellistynyt julkisuus vaikuttaa negatiivisemmin nais- kuin miespoliitikkojen julkisuuskuvaan, koska ”hömppäjulkisuudelle” tyypilliset jutut yksityiselämästä, luonteenpiirteistä ja ulkoisesta olemuksesta käsittelevät useammin naisia kuin miehiä.¹²⁰ Yksityiselämän esilläpito on naispoliitikkojen

¹¹⁸ Lindfors, Jukka (2009): *Koiviston ja Ylen välit kiristyivät 1985*. Yle Elävä Arkisto 19.10.2009. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/19/koiviston-ja-ylen-valit-kiristyivat-1985>. Luettu 17.9.2018.

¹¹⁹ Reunanen, Esa ja Harju, Auli (2012): *Media iholla. Poliitiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*. Tampere University Press, Tampere, 128.

¹²⁰ Kuusipalo 2000, 54.

kannalta ongelma, koska journalismin ihanteena ovat julkiset asiat. Ruohon mukaan ”[y]ksityiselämä nostetaan esille useimmiten häiriötekijänä ja julkisuuden rapauttajana puhumattakaan, että yksityiselämän valtasuhteet kiinnostaisivat uutis- ja ajankohtaisjournalismia”.¹²¹ Yksityinen/julkinen-dikotomiasta seuraa lisäksi, että journalismin intimisaatio ja julkisuuden rapautuminen nimetään joskus negatiivissävytteisesti feminisoitumiseksi eli uutisoinnin muuttumiseksi naisellisemmaksi. Tällaiseen puheeseen liittyy juuri oletus poliittisen keskustelun heikkenemisestä yksityisen tullessa osaksi julkista, joskin esimerkiksi yksityiselämän käänteiden tuloa osaksi suomalaista poliittista mediajulkisuutta tutkineet Pernaa ja Railo pitivät yksityisinä ja yhteiskunnallisina pidettyjen aihealueiden rajojen rikkomista myös hyvänä asiana. He huomauttavat, että vielä 1980-luvulla naisten ala-arvoisena hömppäjulkisuutena näyttäytynyt, yksityiselämää ja tunteita korostava julkisuus muuttui 1990-luvulla miespoliitikkojen myönteisen julkisuuden peruspilariksi.¹²² Tätä ilmensikin toukokuun 2018 aineistossa erinomaisesti presidentti Niinistö.

3.5 Todellisuutta sukupuolittuneempi representaatio

Yleisellä tasolla voi tutkimusaineiston perusteella todeta ainakin sen, että politiikan uutisten merkitys on televisiouutisissa keskeinen. Varsinkin kotimaan politiikan aiheet käsiteltiin lähes poikkeuksetta heti uutislähetysten alussa, ja vain poikkeukselliset uutiset, kuten erilaiset onnettomuudet, menivät järjestyksessä niiden edelle. Usein vain epäsuorasti poliittista päätöksentekoa käsitelleisiin kärkiuutisiinkin oli otettu mukaan poliittikkokommentaattoreita. Poliitikkojen kommenttiesiintymiä oli aineistossa yhteensä 247 kappaletta. Koska aineisto sisälsi yhteensä 124 uutislähetystä, esiintyi uutisissa joka ilta keskimäärin kaksi puhuvaa poliitikkoa.

Sukupuolinäkökulmasta tarkasteltuna politiikan journalismi Ylen tv-uutisissa osoittautui lukujen valossa lähes jokaisena tarkastelukuukautena todellista poliittista edustusta sukupuolittuneemmaksi. Vain toukokuussa 1998 uutisissa

¹²¹ Ruoho 2006, 172.

¹²² Pernaa ja Railo 2006, 49–53.

puhuneiden naispoliitikkojen osuus ylitti eduskunnan ja hallitusten naisten osuudet. Naispoliitikkoja esiintyi siis televisiossa vähemmän kuin heitä oli tosielämässä päättävissä viroissa. Tulos näyttäisi olevan linjassa IPU:n tutkimuksista ja GMMP-selvityksestä ilmenneiden globaalien lukujen kanssa: siinä missä tammikuussa 2018 maailman parlamentaarikoista oli naisia 23,4 prosenttia, oli vuonna 2015 kaikista mediassa esiintyneistä poliitikoista naisia vain 18 prosenttia.

Toukokuun 1988 aineistossa, ennen naisten 1990-luvulla tapahtunutta, laajaa esiinmarssia Suomen politiikassa, oli naispoliitikkojen tv-esiintymisten määrä erityisen alhainen, vain 8,8 prosenttia. Vaikka naisten osuus nousikin toukokuun 1998 aineistossa ennätystasolleen, on huomionarvoista, että sen jälkeen osuus pysyi noin 30 prosentissa. Tämä siitä huolimatta, että naisten osuus sekä kansanedustajista että ministereistä kasvoi toukokuusta 1998 toukokuuhun 2018. Voitaneenkin tulkita, että journalismin tavoitteena oli sukupuolinäkökulmasta heijastaa mahdollisimman todenmukaisesti todellisuutta, mutta tuostakin tavoitteesta jäätin jälkeen. Toisaalta naispoliitikkojen medianäkyvyyttä koskevien lukujen vakiintuminen samalle tasolle voi kieliä siitäkin, että toimituksissa vain noudatettiin vanhoja rutiineja. Fairclough'kin paikantaa journalismissa esiintyvät ideologiat tekstien alkuoletuksiin, jotka on konstruoitu jo aiemmissa teksteissä.¹²³ Hän kirjoittaa:

”Ideologiset representaatiot esiintyvät teksteissä yleensä pikemminkin peitellysti kuin suoraan: ideologia kätkeytyy toimittajien, yleisöjen ja kolmansien osapuolten tuntemiin luonnollistettuihin kielenkäyttötapoihin, ”tervejärkisiin” alkuoletuksiin ja itsestänselvyyksiin, joille diskurssin yhtenäisyys perustuu ja joihin nojautuen esimerkiksi haastattelut yleensä tehdään.”¹²⁴

Sukupuolten edustuksen vääristymä uutisissa rajoittaa median moniäänisyyttä. Tämä on ongelma, sillä esimerkiksi Herkmanin mukaan tasapuolisuuteen tähtäävä agendanmäärittäminen kuuluu mediajulkisuuden kolmen tärkeimmän

¹²³ Fairclough 1997, 25–26.

¹²⁴ Ibid., 64.

tehtävän joukkoon edustuksellisessa demokratiassa: ”Mediajulkisuuden tulisi antaa ääni yhteiskunnan eri toimijoille ja siten tuottaa poliittiselle keskustelulle foorumi, jossa myös vähemmistöt ja alistetut ihmisryhmät pääsevät esille.”¹²⁵ Vastaavaan tapaan Holmbergin mukaan media uusintaa yhteiskunnallista hierarkiaa, kun se kiinnittyy samoihin legitimoituihin instituutioihin lähteinään.¹²⁶ Irma Kaarina Halonenkin korostaa uutisten liittyvän kiinteästi konkreettiseen ja symboliseen vallankäyttöön yhteiskunnassa: ”Uutisiin ’pääseminen’, uutisissa esiintyminen merkitsee yhteiskunnallisen ’äänen’ saamista.” Jopa negatiivisessa asiayhteydessä esiintyminen voidaan tulkita osoitukseksi henkilön toiminnan yhteiskunnallisesta merkittävydestä.¹²⁷

On myös demokratian kannalta ongelmallista, jos vääristyneen mediajulkisuuden myötä yksi sukupuoli on jatkuvasti enemmistönä poliittisissa valta-asemissa. Esimerkiksi ministerinpestien välillä on eroja siinä, minkälaisena ponnahduslautana ne toimivat korkeampiin virkoihin ja miten paljon valtaa ministereillä on hallituksen sisällä. Mona Lena Krook ja Diana Z. O’Brien ovat selvittäneet tällaista politiikan sukupuolittunutta työnjakoa vuonna 2009 ja kehittäneet vertailuluvun, joka ottaa maakohtaisesti huomioon paitsi naisministerien osuuden kaikista ministereistä, myös heidän ministerinsalkkunsa arvostuksen sekä sukupuolittuneisuuden. Näin muodostuva *Gender Power Score* määrittää kyllä Suomen maailman poliittisesti tasa-arvoisimmaksi maaksi¹²⁸, mutta ainakaan tutkielmani tulosten perusteella tämä ei välity televisiuutisiin saakka.

Poliitikkojen asemien perusteella tarkasteltuna poliittinen julkisuus Ylen televisiuutisissa näytti painottuvan voimakkaasti eduskuntaan ja hallitukseen, sillä uutisissa puhuneista poliitikoista oli kansanedustajia tai ministereitä toukokuussa 1988 88,3 prosenttia, toukokuussa 1998 75 prosenttia, toukokuussa 2008 89,7 prosenttia ja toukokuussa 2018 77,8 prosenttia. Jokaisella tarkastelujaksolla useimmin televisiuutisissa esiintynyt yksittäinen

¹²⁵ Herkman 2011, 55–57.

¹²⁶ Holmberg 2004, 38.

¹²⁷ Halonen 1995, 15.

¹²⁸ Krook ja O’Brien 2012, 840–845.

poliitikko oli pääministeri (Holkeri, Lipponen, Vanhanen, Sipilä). Myös lukuisat muiden hallituspuolueiden ja suurimpien oppositiopuolueiden puheenjohtajat kuuluivat useimmin esiintyneiden joukkoon (Suominen, Aho, Heinäluoma, Katainen, Orpo, Rinne). Tämä edisti journalismin sukupuolittumista, koska kaikki mainituista henkilöistä ovat miehiä. Naiset eivät siis päässeet uutisiin, koska he eivät olleet päässeet puolueidensa johtopaikoille. Ilman johtopaikkoja naiset eivät olleet päässeet myöskään käsiksi hallitusten sisäpiiriin kuuluneisiin, raskaisiin ministerinsalkkuihin, joiden aihepiireihin politiikan journalismi painottui. Näin naisten puuttuminen suurimpien puolueiden johtopaikoilta kertaantui politiikan journalismiin, jossa heidän näkymättömyytensä korostui julkisuuden henkilöitymisen myötä entisestään.

Muutenkin poliittinen johtajuus näytti olleen yksi erityinen sukupuolittumisen paikka politiikan journalismissa, kuten myös esimerkiksi Mari K. Niemi on tutkimuksellaan todistanut. Hänen mukaansa suurten puolueiden puheenjohtajiksi valitut Anneli Jäätteenmäki, Jutta Urpilainen ja Mari Kiviniemikin valittiin pitkälti naisjohtajan tuoman huomioarvon ja imagohyödyn vuoksi. Heidän kaikkien ainakin jokseenkin alavireisesti sujuneet puheenjohtajakaudet luettiin lisäksi yhä yleisesti koko naissukupuolen epäonnistumisiksi, toisin kuin miesjohtajien tapauksessa.¹²⁹ Naisten noususta tai ehdolla olemisesta puolueidensa johtotehtäviin puhuttiin myös aineistossa nais erityisellä tavalla jokaisella tarkastelujaksolla lukuun ottamatta toukokuuta 2018: sukupuoli oli esillä, kun Salme Kandolin ja Heljä Tammisola valittiin puolueidensa pääsihteereiksi sekä Suvi-Anne Siimes ja Urpilainen puolueidensa puheenjohtajiksi. Vertikaalinen segregatio, jossa johtaja on mies, näyttäytyi edelleen normina, johon naisjohtaja teki poikkeuksen. Se oli toki totta todellisessa poliittisessa edustuksessa: vielä vuoden 2018 toukokuussakin vain kolmella yhdeksästä eduskuntapuolueesta oli naispuolinen puheenjohtaja, ja noiden puolueiden eduskuntaryhmät saattoivat olemaan eduskunnan kolme pienintä (lukuun ottamatta kahta puolueiden ulkopuolista, yhden edustajan ryhmää). Eduskuntapuolueista kokoomuksella, perussuomalaisilla ja sinisillä ei ollut koskaan ollut naispuolista puheenjohtajaa.

¹²⁹ Niemi, Mari K. (2014): *Kaksi tietä huipulle. Media ja puoluejohtajuus Suomessa naisten noususta populismin aaltoon*. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto, Turku, 120–122.

Kansanedustajien ja ministereiden ohella toukokuiden 1998, 2008 ja 2018 aineistoissa esiintyi myös europarlamentaarikoita ja EU-komissaareja jokaisena vuonna, joskin kokonaisuuteen katsoen vain vähän. Tasavallan presidentin uutisesiintymisissä oli suurta vaihtelua: Koivisto ei puhunut uutisissa tarkastelujaksolla kertaakaan, Ahtisaari, Halonen ja Niinistö joitakin kertoja. Merkille pantavaa oli kuitenkin se, että siinä missä Ahtisaari ja Halonen ottivat uutisissa kantaa päivänpolitiikan aiheisiin, puhui Niinistö tarkastelujaksolla pelkästään politiikan ulkopuolisista aiheista. Kunnallispolitiikat ja puolue tehtäviin valitut henkilöt puheenjohtajia lukuun ottamatta eivät aineiston perusteella esiintyneet juurikaan valtakunnan uutisissa, sillä heidän esiintymisiään oli koko aineistossa vain neljä kappaletta.

Kaiken kaikkiaan ainakaan politiikan henkilöitymistä ei voinut pitää syynä journalismin sukupuolittumiseen. Yksittäisiä miespuolisia poliitikkommentattoreita oli toukokuun 1988 aineistossa yhteensä 17 kappaletta, toukokuussa 1998 14 kappaletta, toukokuussa 2008 30 kappaletta ja toukokuussa 2018 23 kappaletta. Eri naispuhujia oli puolestaan toukokuussa 1988 kolme kappaletta, toukokuussa 1998 kymmenen kappaletta, toukokuussa 2008 17 kappaletta ja toukokuussa 2018 18 kappaletta. Toisin sanoen poliitikkoja haastateltiin varsin laajalla skaalalla, mutta haastateltavan valinta kohdistui useammin mieheen kuin naiseen. Vaihtuvuus oli suurta senkin puolesta, että kaikista haastatelluista poliitikoista useammassa kuin yhden tarkasteluvuoden aineistossa esiintyivät ainoastaan Claes Andersson, Tarja Halonen, Satu Hassi (vihr.), Heidi Hautala, Jyrki Katainen, Johannes Koskinen, Mika Lintilä, Sauli Niinistö, Sari Sarkomaa (kok.), Timo Soini, Kimmo Tiilikainen, Erkki Tuomioja ja Paavo Väyrynen (kesk.). Tämä havainto on toisaalta ristiriidassa sen esimerkiksi Herkmanin esittämän selityksen kanssa, että journalismin moniäänisyyttä rajoittaisi harvalukuisen poliittisen eliitin suosiminen lähteitä valittaessa.¹³⁰ Sen sijaan aineiston perusteella ei voi luotettavasti päätellä, miten hyvin pitää paikkaansa Herkmanin toinen väite siitä, että

¹³⁰ Herkman 2011, 55–57.

politiikan professionalisoitumisen myötä medianäkyvyyttä saavat eniten viestintätaitoiltaan kyvykkäät poliitikot.¹³¹

Taulukko 7: Naisten osuus kansanedustajista, ministereistä sekä Ylen tv-uutisissa esiintyneistä poliitikoista toukokuussa 1988, 1998, 2008 ja 2018.

Vuosi	Naisia kansanedustajista (%)	Naisia ministereistä (%)	Naisia Ylen tv-uutisissa esiintyneistä poliitikoista (%)
1988	31,5	22,2	8,8
1998	34,0	26,3	36,4
2008	41,5	60,0	28,9
2018	41,5	35,3	30,6

Aihealueittain esiintymisiä eriteltäessä käy ilmi, että politiikka näyttäytyi televisiossa horisontaalisesti hyvin segregoituneena. Valtaosalla poliitikkojen kommentoimista aihealueista oli mieskommentaattoreiden enemmistö. Selvästi yleisimmät poliitikkojen kommentoimat aihealueet uutisissa olivat politiikka, puolueet ja vaalit, teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä sekä talous. Havainto on jokseenkin linjassa esimerkiksi vuonna 2009 julkaistun tutkimuksen kanssa, sillä siinä yleisimmiksi politiikan uutisten aihealueiksi määriteltiin talous, sisäpolitiikka, vaalit sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikka.¹³² Aineistossa yleisimpien aiheiden painottuminen näytti myös edistävän politiikan journalismin sukupuolittumista, sillä kaikissa kolmessa aiheessa olivat esillä pääasiassa miespoliitikot: esimerkiksi talouden poliittikkokommentaattoreista oli aineistossa miehiä 94,4 prosenttia. Muita miesten dominoimia aihealueita olivat ulkopoliitiikka ja EU, työmarkkinat, puolustus, sota ja rauha sekä ympäristö. Opetus, koulutus ja kasvatusta -aihealueen kommentaattoreista pieni enemmistö oli puolestaan naisia. Muissa aihealueissa esiintymien määrät olivat niin pieniä, ettei kommentaattoreiden sukupuolijakauman tarkastelu ole mielekäästä.

Tiettyjä politiikan osa-alueita koskeneen journalismin voimakas sukupuolittuminen sekä naisten vähäinen määrä politiikan journalismissa näytti

¹³¹ Ibid., 109.

¹³² Berg ym. 2009, 40–41.

kertovan siitä, että televisiouutisissa ”tuotettiin” erityisesti miespoliitikkojen sukupuolta. Sukupuolen performatiivisuutta koskevan teorian mukainen, sukupuolirooleja tuottava toisto näytti siis koskevan pääasiassa miehiä, koska mitkään politiikan osa-alueista eivät leimautuneet uutisissa selkeästi ”naisten alueiksi”. Televisiouutisten luoman representaation mukaan miespoliitikkojen voitiin olettaa hallitsevan esimerkiksi juuri elinkeino-, talous- ja ulkopolitiikkaa. Poliitiikan sukupuolittumisella oli siis itse asiassa negatiivisia seurauksia miehillekin: vaikkapa sosiaali- tai asuntopoliitiikkaan perehtyneen miespolitiikon saattoi olla jopa naispolitiikkaa vaikeampaa murtaa itseensä liitettyjä ennakkoolettamia. Havaintoja vastaavista stereotypioista on tehty aiemminkin: erään amerikkalaisen vaalitutkimuksen mukaan kansallisiin virkoihin hakevien miesehdokkaiden oletetaan hallitsevan paremmin ulkopolitiikkaa ja naisehdokkaiden hyvinvointipoliitiikkaa.¹³³

Aihealueiden esiintymissä ei näyttänyt olevan edes merkittävää ajallista muutosta, sillä juuri politiikka, puolueet ja vaalit puhuttivat poliitikoita jokaisella tarkastelujaksolla eniten. Kategorioista teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä tai talous olivat toisella sijalla niin ikään jokaisena tarkastelukuukautena lukuun ottamatta toukokuuta 1998, jolloin opetus, koulutus ja kasvatus puhutti poliitikoita toiseksi eniten.

Poliitiikka, puolueet ja vaalit -aihealueeseen sisältyi uutisia muun muassa puolueiden kannatuksesta, kilpailijapuolueiden kritisoinnista, poliittisista nimityksistä sekä puolueiden linjauksista ja tavoitteista. Positiivisena kehityksenä oli nähtävissä, että kolmenkymmenen vuoden aikana naiset oli päästetty yhä enenevässä määrin kommentoimaan politiikan ”pelejä”, mikä aiemmin kuului vain miehille. Tämä näkyi erityisesti toukokuun 2008 vaalirahakohun ja toukokuun 2018 sote-uudistusselkkausten uutisoinnissa. Naisten pääsyyn esille vaikuttivat aineistossa selvästi myös naisten saavuttamat keskeiset poliittiset asemat, kuten Braxin oikeusministeriys, Lapintien eduskunnan perustuslakivaliokunnan puheenjohtajuus ja Risikon puhemiehen paikka. Silti myös politiikasta puhuivat edelleen toukokuussa 2018

¹³³ Kuusipalo 2000, 42.

uutisissa ennen kaikkea miehet, jotka hallitsivat (suurten) puolueiden ja eduskuntaryhmien johtoasemia.

Kategorioiden teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä sekä talous korostuminen aineistossa kertoi rahan olleen monella tapaa keskiössä politiikan journalismissa. On suorastaan hätkähdyttävää, että näiden kahden kategorian yhteensä 37 esiintymästä koko aineistossa vain kolmessa puhujana oli nainen. Raha-aiheita valittiin usein kommentoimaan mies silloinkin, kun laajemmasta kokonaisuudesta vastasi nainen: aineistossa esimerkkeinä toimivat toukokuussa 1988 käsitelty verouudistus ja toukokuussa 2018 puhuttanut sote-uudistus. Tämä liittyi myös aiheiden kehystykseen, sillä ”poliittisena” näyttäytyivät uutisissa pehmeidenkin aiheiden kovat puolet, eli ensisijaisesti raha. Havainto tukee Irma Kaarina Halosen selitystä, jonka mukaan uutisten ”kovat” ja ”pehmeät” aihepiirit syntyvät journalistisissa käsittelytekniikoissa: ”’Pehmeän’ aihepiirin uutisesta, esimerkiksi lasten päivähoitosta, voidaan journalistisesti muokata myös ’kovan näköinen’ uutinen esittämällä asiasta vain päättäjien lausuntoja ja tilastoja.”¹³⁴ Niin ikään Halosen nais erityisyyden määritelmien mukaisesti raha-aiheiden uutisoinnissa esille näyttivät päässeet vain valtakansallista lähellä olleet naiset, kuten koko aineistossa ainoana naisena talousaiheita toukokuussa 1988 kommentoinut toinen valtiovarainministeri Puolanne.

Yksi tutkielman keskeisistä johtopäätöksistä on, että itse politiikan substanssia – lukuun ottamatta miehisiä teollisuus-, kauppa-, elinkeinoelämä- ja talousaiheita – käsiteltiin televisiouutisissa kaiken kaikkiaan hyvin vähän. Myös tämä edisti journalismin sukupuolittumista, sillä juuri substanssiaiheissa toimittajilla olisi ollut usein enemmän valinnanvaraa poliittikkokommentaattorin valinnassa: päätösten konkretiaa kommentoivan poliitikon ei välttämättä tarvitse olla puolueensa johdosta, vaan hän voi olla esimerkiksi aiheeseen perehtynyt rivikansanedustaja. Toisin sanoen substanssia käsitelleissä uutisissa toimittajat voivat kiinnittää enemmän tietoisuutta myös haastateltavien sukupuoleen, mistä esimerkkinä oli toukokuun 2018 aineiston puolustusta

¹³⁴ Halonen 1999, 38–39.

käsiteltyt uutinen. Poliitikot eivät substanssin vähyyden myötä puhuneet televisiouutisissa juurikaan myöskään kansalaisen arkeen liittyvistä asioista sinällään. Aihealueita, joita poliitikot eivät kommentoineet televisiouutisissa kertaakaan tarkastelujaksoilla, olivat tiede ja teknologia, urheilu, viestintä, kirkko ja uskonto, kehitysmaat, kulttuuri ja viihde sekä lapset, perhe ja vanhukset. Vain vähän mainintoja saivat lisäksi esimerkiksi sosiaali- ja terveysasiat sekä asuminen ja kulutus. Tällaisia aiheita kommentoi uutisissa usein asiantuntija: esimerkiksi terveysaiheista puhuivat lääkärit ja kouluasioista opettajat ja professorit. Toisin sanoen naispoliitikot, joiden tehtäväkenttä politiikassa painottui edelleen yksityistä aluetta käsitteleville aihealueille, olivat vähemmistö mediassa myös siksi, että suoraan yksityiseen alueeseen liittyvää politiikkaa käsitelleitä uutisia oli vain vähän. Lisäksi perinteisesti naisvaltaisiksi käsitetyt politiikan alatkaan eivät olleet politiikan journalismissa niin naisvaltaisia, sillä pienistä esiintymämääristä huolimatta esimerkiksi ympäristöön sekä sosiaali- ja terveysasioihin liittyneissä uutisissa enemmistö kommentaattoreista oli miehiä.

Tulokset vahvistavat myös aiemmat havainnot siitä, että vaikka termejä ”kovat ja pehmeät aiheet” ei ole tarkoitettu arvottamaan politiikan aiheiden tärkeyttä, oli niiden välille käytännössä muodostunut sukupuolittunut arvohierarkia.¹³⁵ Esimerkiksi talouspolitiikka oli todella selvästi määräävässä asemassa monilla politiikan sektoreilla, mitä myös Kuusipalon haastattelemat naisministerit kritisoivat.¹³⁶ On toki totta, että talouden suuri merkitys on voinut nostaa naisille tyypillisten politiikan osa-alueiden painoarvoa, sillä esimerkiksi koulutus, terveys ja hyvinvointi muodostavat merkittävän osan valtion kulutuksesta. Se ei silti välittynyt uutisrepresentaatioihin saakka, sillä kuten Krook ja O’Brien esittävät, miehisiksi luokiteltujen ulko-, talous- ja puolustusministerien salkkujen kantajat näyttivät kuuluneen hallituksissa niiden näkyvään ja vaikutusvaltaiseen sisäpiiriin.¹³⁷ Ministerien ja ministeristöjen asemaa Suomen parlamentaarisessa järjestelmässä tarkastellut Jaakko Nousiainenkin totesi vuonna 1992 siihenastisesta salkkujaosta seuraavaa:

¹³⁵ Zilliacus-Tikkanen 1995, 133–134.

¹³⁶ Kuusipalo 2011, 55–56.

¹³⁷ Krook ja O’Brien 2012, 842.

”Sosiaaliala on suuria resurssimääriä liikutteleva, yhteiskuntaa muuttava ja ihmisten elämään syvästi vaikuttava julkisen toiminnan lohko, mutta miesvaltaisessa poliittisessa kulttuurissa sitä ei arvosteta eikä sen johtopaikkoja tavoitella. Molempien sosiaaliministerien salkut onkin monessa hallituksessa suosiolla luovutettu naispoliitikoille. Jos ulkoministeri ja ensimmäinen valtiovarainministeri ovat ministeriön epävirallisen rankilistan kärjessä, niin toinen sosiaaliministeri löytyy sen pohjalta.”¹³⁸

Journalismitutkimuksen klassikko John Hartley on pitkälti tutkielmani tulosten mukaisesti määritellyt uutisten käsittelevän pääasiassa kuutta aihetta: politiikkaa, taloutta, ulkomaita (hallitusten välisiä suhteita, sotaa, vallankaappauksia ja niin edelleen), kotimaan tapahtumia, ”satunnaisia tapahtumia” (katastrofeja, kuninkaallisia ja niin edelleen) sekä urheilua. Hartley kysyykin: ”[A]re the events that get so much coverage there because they already ‘affect our lives’ or do they affect our lives largely because they are constantly reported in the news?”¹³⁹ Tämän tutkielman aineisto herättää saman kysymyksen: koskettiko tarkastelukuukausien politiikan journalismi todella kansalaista, ja palveliko se siten äänestäjää parhaalla mahdollisella tavalla?

Taulukko 8: Poliitikkojen kommentoimat aihealueet Ylen pääuutislähetyksissä toukokuussa 1988, 1998, 2008 ja 2018.

	Aihe	Esiintymiä yhteensä (n)	Puhujista miehiä (n)	Puhujista miehiä (%)	Puhujista naisia (n)	Puhujista naisia (%)
1	Politiikka, puolueet ja vaalit	129	87	67,4	42	32,6
2	Teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä	19	17	89,5	2	10,5
3	Talous	18	17	94,4	1	5,6
4	Ulkopolitiikka ja EU	15	14	93,3	1	6,7
5	Opetus, koulutus ja	13	6	46,2	7	53,8

¹³⁸ Nousiainen, Jaakko (1992): *Politiikan huipulla. Ministerit ja ministeristöt Suomen parlamentaarisessa järjestelmässä*. WSOY, Porvoo, 80–81.

¹³⁹ Hartley, John (1982): *Understanding News*. Methuen, Lontoo, 38–39.

	kasvatus					
=	Ympäristö	13	9	69,2	4	30,8
7	Puolustus, sota ja rauha	11	9	81,8	2	18,2
8	Työmarkkinat	10	9	90	1	10
9	Muut	5	4	80	1	20
10	Asuminen ja kulutus	3	0	0	3	100
=	Sosiaali- ja terveysasiat	3	2	66,7	1	33,3
12	Maahanmuutto	2	0	0	2	100
=	Ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	2	1	50	1	50
14	Liikenne	1	0	0	1	100
=	Poliisi ja pelastustoimi	1	1	100	0	0
=	Oikeuslaitos ja rikokset	1	1	100	0	0
=	Maa- ja metsätalous	1	1	100	0	0

Poliitikkojen representaatioiden osalta ei tarkastelujaksoilla sen sijaan löytynyt merkittäviä eroavaisuuksia miesten ja naisten väliltä. Vain kerran koko aineistossa oli uutislähetykseen valikoitunut poliitikon tekemä, sukupuolta korostava viittaus itseensä, kun naiskansanedustaja puhui eduskunnassa äidin roolista käsin. Eräs kiinnostava huomio oli toimittajan miespoliitikosta käyttämä, tunteita koskenut kuvailu toukokuulta 1998. Vielä toukokuussa 1988 toimittajat olettivat erityisesti miespoliitikoilta kovuutta, jonka vaatimusta ei myöhemmissä aineistoissa ilmennyt ainakaan näin suoraan. Toukokuun 2008 aineistoon osui lisäksi haastattelu, jossa miespoliitikko kritisoi toista miespoliitikkoa tunteettomuudesta. Huomiot kertonevat politiikan julkisuuden muutoksesta: tunteellisuus sekä henkilöä tai yksityiselämää käsitellyt julkisuus eivät olleet

enää myöhempinä tarkastelukuukausina merkki politiikon heikkoudesta tai ”feminiinisyydestä”.

Vaikken tutkielmassani keskitykään toimittajien rooliin sukupuolittuneen journalismin tuotannossa, ilmeni aineistosta myös joitakin mielenkiintoisia esiintymiä siihen liittyen. Naistoimittajat nostivat itsenäisesti tasa-arvoasioita esille niin toukokuun 1988 kuin 2008 aineistoissa. Sen sijaan toukokuussa 1988 miespuoliset toimittajat puhuivat naiset sivuuttaen politiikan ”johtomiehistä” – viitaten puolueeseen, jossa esimerkiksi puoluesihteeriksi oli nainen – ja mainitsivat puoluejohtoon valitun naispolitiikon osalta hänen edustavan ulkonäkönsä. Asenteellisuutta naispoliitikkoja kohtaan ilmeni myös toukokuussa 2008, kun miestoimittaja uskoi suurimman oppositiopuolueen naispuolisen puheenjohtajaehdokkaan olleen tunnettu ennen kaikkea isänsä kautta. Tämän perusteella naistoimittajat näyttivät aineistossa huomioivan tasa-arvoaspektin miehiä paremmin.

Mitä väliä koko poliittisen journalismin sukupuolittumisella sitten lopulta on, erityisesti televisiossa? Median ja julkisuuden merkitystä politiikassa ovat kasvattaneet muutokset poliittisessa järjestelmässä, kuten presidentin valitseminen suoralla kansanvaalilla, hallitusvallan parlamentarisoiminen sekä avoimuuden lisääntyminen politiikassa.¹⁴⁰ Foucaultlaisittain ajateltuna (poliittisen) mediajulkisuuden tärkeimpiä ulottuvuuksia on puolestaan sen identiteettien määrittelyyn ulottuva valta, ja identiteetit ovat Herkmanin sanoin ”poliittisen ymmärryksen kivijalka”, josta ”kumpuaa myös suuri osa muista poliittisista intresseistä”.¹⁴¹ Poliitikan kannalta yksi mediajulkisuuden keskeisimmistä seurauksista onkin se, että poliitikkojen televisioesiintymisten on useissa tutkimuksissa todettu vaikuttavan katsojien äänestyskäyttäytymiseen.¹⁴² Näin siis myös journalismin vinoutuneet sukupuolikuvaukset, joita aineisto ilmentää, voivat vääristää poliittista edustusta.

¹⁴⁰ Holmberg 2004, 29–32.

¹⁴¹ Herkman 2011, 43.

¹⁴² Sallinen-Kuparinen 1987, 124.

Amerikkalaisen vaalitutkimuksen mukaan äänestäjien arvioita ehdokkaista ohjaa ensisijaisesti heidän käsityksensä ehdokkaan maskuliinisista ja feminiinisistä piirteistä, eikä niinkään ehdokkaan sukupuoli. Naisehdokas voi siis jälkistrukturalistisen käsityksen mukaisesti esimerkiksi mediassa purkaa itseensä liitettyjä stereotypioita tehokkaimmin painottamalla miehistä asiantuntemustaan ja toisin päin.¹⁴³ Tämä voi kuitenkin muodostua haasteeksi, jos aineiston mukaisesti naispolitiikon osakseen saama julkisuus keskittyy yksityiseen alueeseen liittyvään päätöksentekoon. Lisäksi tutkimuksissa television ja politiikan välisestä suhteesta on muutenkin todettu poliittisen televisio-ohjelmiston pikemminkin vahvistavan kuin muuttavan katsojan poliittisia käsityksiä.¹⁴⁴

Sekä suomalaisissa että ulkomaisissa tutkimuksissa on osoitettu, että naiset katsovat televisiosta hieman miehiä vähemmän uutis- ja ajankohtaisohjelmia.¹⁴⁵ Johtopäätöksenä ei saa kuitenkaan pitää sitä, etteivät uutiset, politiikka tai julkinen alue kiinnostaisi naisia: erityisesti Suomessa, jossa naisten työssäkäynti kodin ulkopuolella on yleistä, erot uutisten katselussa sukupuolten välillä ovat pieniä. Naisia ei voi myöskään määritellä esimerkiksi miehiä tyhmemmiksi sen perusteella, että he katsovat televisiosta viihdettä miehiä enemmän ja uutisia miehiä vähemmän. Tarja Savolainen näkee sen sijaan syyksi sen, että hegemonisessa kulttuurissa naiset suljetaan ulkopuolelle, ja uutisarvoiset, esitettävät ilmiöt liittyvät miesten kokemusmaailmaan. Uutisissa ei siis ole naisille samaistumispintaa yhtä paljon kuin miehille, minkä myös tutkielmani todistaa.¹⁴⁶ Toisaalta Risto Kunelius kyseenalaistaa tämän syynä eroihin katselussa arvioiden, että uutisen uskottavuuteen sisällön osalta vaikuttaa lukijan uskomus asioiden merkittävydestä ja tärkeydestä, eikä niinkään niiden yhteys hänen omaan elämänpiiriinsä. Kunelius toteaa:

”Ymmärtääksemme uutisen yleisen merkityksen meidän on lukijoina ’unohdettava’ jätettävä [sic] taaksemme omat,

¹⁴³ Kuusipalo 2000, 42.

¹⁴⁴ Sallinen-Kuparinen 1987, 122–123.

¹⁴⁵ Rakow ja Kranich 1991, 11; Savolainen, Tarja (1986): Nainen on toinen televisiossakin. *Tiedotustutkimus*, 3:9, 32.

¹⁴⁶ Savolainen 1986, 32–39.

henkilökohtaiset ominaisuutemme. Meidän on annettava uutisten puhutella itseämme hetkellisesti sisällöttöminä, ulkopuolisina, melkein tunteettomina ja muistittomina olioina, jotka haluavat kuulla koherentteja kuvauksia ja selityksiä maailmasta ja jotka ovat myös valmiita niitä uskomaan.”

Silti myös Kunelius myöntää, että yhteys uutisten ja niiden vastaanottajien välillä voi olla jopa katkeamisvaarassa, jos uutisen etäisyys lukijan arkipäivään ja yksilölliseen olemiseen kasvaa liian pitkäksi. Se lienee tutkielmani tulosten perusteella varteenotettava riski Ylen televisiouutistenkin tapauksessa. Lisäksi Kunelius tulee tiivistäneeksi esittelemäni näkökulman journalismin sukupuolittumiseen sanoen: ”Kriittisen tulkinnan mukaan uutisessa vallitsee ristiriita sen välillä, kenen merkityksiltä sen ’yleinen’ näyttää ja mistä tuo ’yleinen’ on lopulta peräisin. Tällaisesta näkökulmasta uutinen näyttää läpikotaisin ideologiselta rituaalilta.”¹⁴⁷

¹⁴⁷ Kunelius 1993, 42–44.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

Sukupuoli, politiikka ja media ovat olleet 1980-luvulta lähtien suomalaisessa yhteiskunnassa erottamattomasti kytköksissä toisiinsa. Esimerkiksi naisten osallistumista institutionalisoituneessa politiikassa tai yleisiä muutoksia poliittisessa kulttuurissa ei voi enää tarkastella ilman median roolin huomioon ottamista näissä prosesseissa. Median rooli muutoksissa ei ole vain kertoa niistä, vaan myös vaikuttaa sisällöillään muutosten kulkuun. Tiedotusvälineet muotoilevat julkisia diskursseja sekä yhteiskunnallisten asioiden tärkeysjärjestystä. Medioitumisen myötä äänestäjät seuraavat politiikkaa pääasiassa median välityksellä, ja pääasiassa media muokkaa täten heidän käsityksiään politiikasta, poliitikoista ja poliitikkojen sukupuolista.

Samaan aikaan myös politiikan ja sukupuolen määritelmät ovat olleet suuressa muutoksessa, jota ei voi sivuuttaa aiheista puhuttaessa. Tulkinta siitä, mikä määritellään ”poliittiseksi”, on laajentunut esimerkiksi feministisen projektin tavoitteleman *politiikan uudelleenkeksimisen* myötä. Jälkistrukturalistinen feministinen tulkinta haastaa myös perinteisen sukupuolijärjestelmän ja käsityksen siitä, että olisi olemassa vain tietynlaista feminiinisyyttä ja maskuliinisuuutta. Tämän vastaisesti suomalaisen politiikan työnjaon voidaan kuitenkin todeta sukupuolittuneen toukokuussa 1988, 1998, 2008 ja 2018 niin todellisuudessa kuin mediarepresentaatioissakin, ja jälkimmäisessä jopa vielä todellisuuttakin voimakkaammin. Uutisten poliitikko on yhä lähtökohtaisesti mies – myös tasa-arvoon tähtäävässä Yleisradiossa ja painettua mediaa tasa-arvoisemmassa televisiossa.

Suomalainen poliittinen edustus on jo lähtökohtaisesti sukupuolittunut politiikan teorian tavoin. Poliittisen kansalaisen normi on miehinen, ja nainen on poikkeus suhteessa siihen. Vaikka suomalaisen yhteiskunnan ominaispiirteet ja naisten osallistumisen pitkät perinteet puoltavatkin poliittisen edustuksen tasa-arvoisuutta, on institutionalisoitunut poliittinen järjestelmä yhä vuonna 2018 selvästi segregoitunut niin vertikaalisesti kuin horisontaalisestikin. Tähän johtaneiden syiden kirjo on luultavasti laaja, mutta yhtenä merkittävänä syynä

dikotomiset jaot julkiseen ja yksityiseen sekä maskuliiniseen ja feminiiniseen näyttävät vaikuttaneen selkeästi siihen, minkä alan ja tason poliittisiin tehtäviin mies- ja naispoliitikot ovat päätyneet. Vaikkapa ministerinsalkkujen jaossa yksityiseen alueeseen liittyvät tehtävät ovat menneet ja menevät pääasiassa naisille ja raskaammat, julkista aluetta koskevat salkut miehille. Erityisesti poliittinen johtajuus näyttäisi olevan miesten hallitsema tehtävä, johon suhteessa naiset ovat näyttäytyneet poikkeuksena niin todellisuudessa kuin sitä ilmentävässä journalismissakin. Naisten määrällinen edustus suomalaisessa politiikassa kääntyi todelliseen nousuun 1980- ja 1990-luvuilla, mutta kehityksen taantuminen 2010-luvulla näkyy esimerkiksi Sipilän hallituksen ministerivalinnoissa. Sekin asettaa kyseenalaiseen valoon Sipilän hallitusohjelman toteutuksen naisten ja miesten välisen tasa-arvon toteutumisesta vuodelta 2015.

Politiikan miehisuus välittyy uutisiin paitsi näkyvyyttä saavien poliitikkojen sukupuolijakaumassa, myös aiheiden tasolla. Poliitikot puhuvat televisiouutisissa eniten kovista aiheista: itse politiikasta, puolueista ja vaaleista, teollisuudesta, kaupasta ja elinkeinoelämästä sekä taloudesta. Sen sijaan yksityiseen alueeseen liittyviä eli pehmeitä politiikan aiheita käsitellään uutisissa vain vähän. Feministinen projekti näyttäisi siis sikäli olleen vielä vuoden 2018 toukokuussakin kesken. Kovien aiheiden paljous uutisissa myös edistää politiikan journalismin sukupuolittumista, sillä uutisissa paljon käsiteltävien aiheiden kommentaattoreiden selvä enemmistö on miehiä. Sukupuolittumiseen vaikuttavat myös aiheiden kehystys ja käsittelytavat uutisissa, sillä pehmeitäkin aiheita käsitellään usein kovasta rahanäkökulmasta käsin. Gaye Tuchmanin jo vuonna 1978 esittämän väitteen mukaisesti naiset tulevat siis monin tavoin symbolisesti hävitetyiksi televisiossa: median naiskuva ei ole heterogenisoitunut samaa tahtia todellisen poliittisen edustuksen kanssa.

Naispoliitikoille politiikan journalismin sukupuolittumisen vaikutukset voivat olla huomattavia, sillä jos mediassa ylläpidetään heistä kuvaa näkymättöminä, pelkkiä ”naisten asioita” ajavina poliitikkoina, vaikuttaa esimerkiksi äänestyspäätöksiään tekeviin kansalaisiin todellisuutta vastaamaton mielikuva. Näin naiset eivät myöskään jatkossakaan pääse käsiksi esimerkiksi ”kovien

alueiden” raskaisiin ministerinsalkkuihin. Toisaalta tulee huomata, että politiikan sukupuolittumisella on negatiiviset seurauksensa myös miespolitiikoille. Vaikkapa sosiaali- ja terveysasioihin keskittyneen miehen voi olla hankalaa päästä esille tai menestyä vaaleissa, koska mediassa syntyy odotuksia aivan toisenlaisten aihepiirien osaamisesta. Poliitiikan journalismi näyttäisi siis tuottavan kaiken kaikkiaan varsin ahtaita sukupuolirooleja, jotka voivat olla haitaksi sekä naisille että miehille.

Tutkielman tuloksista voi myös päätellä, että media pyrkii pitkälti toisintamaan politiikkaa sellaisena kuin se on. Varsinkin sukupuolten mediaesiintymisten määrä on melko hyvin linjassa poliittisen edustuksen sukupuolijakauman kanssa, vaikkakin vielä sitäkin vähäisempi. Journalismin tasa-arvon saamasta huomiosta huolimatta ei Yleisradiolla näyttäisi siis olleen erityistä kunnianhimoa muuhun kuin yhteiskunnan peiliksi pyrkimiseen. Mahdollisuuksia olisi muuhunkin, sillä median ja politiikan välinen vaikutussuhde on tosiasiasa kaksisuuntainen: median representaatiot vaikuttavat politiikkaan, eikä vain päinvastoin. Vaatimusta mediasta todellisuuden tarkkana jäljentäjänä voidaan pitää monin tavoin vanhentuneena.

Median luoma kuva politiikasta on toisin sanoen konstruktio. Täytyykin ottaa huomioon myös se, että tietyllä tavalla, esimerkiksi juuri sukupuolittuneesti, painottunut politiikan journalismi ei välttämättä kerro totuutta politiikan sisällöstä tai siitä, keiden intressejä poliitikot ajavat. Sen sijaan on poliittisen järjestelmän kannalta merkittävä ongelma, jos tämä jää äänestäjälle epäselväksi. Niin voi käydä, jos poliitikkojen mediaesiintymiset keskittyvät vain yleisellä tasolla ”politiikan peleihin” ja kansalaisille kaukasiin raha-asioihin. Edustuksellisessa demokratiassa poliitikot valitaan edustamaan kansaa, ja jos kansalainen kokee intressiensä jäävän edustamatta politiikassa, kasvaa myös etäisyys politiikkaan ja siten yhteiskunnan ytimeen suureksi. Kun politiikan journalismi näyttäisi muutenkin pysyttelevän varsin etäällä kansalaisen arjesta – politiikan substanssia ja päätöksiä käsitellään teollisuus- ja talousaiheiden ulkopuolella hyvin vähän – on tämä riski otettava myös medioissa tosissaan huomioon.

Tämän tutkielman tavoitteena ei ole pureutua syvälle politiikan journalismin sukupuolittumisen syihin, mutta aiemmassa tutkimuksessa painottuneita käytännön syitä lienee tutkielman tulosten myötä syytä kyseenalaistaa. Journalismin tutkimuksen mukaan toimitustyötä koskevat yhä suuremmat vaatimukset tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta, minkä takia toimittajilla ei välttämättä ole esimerkiksi aikaa etsiä uusia haastateltavia. Aineistossa haastateltavien hajonta oli kuitenkin suurta, eikä siitä ole pääteltävissä, miksi toimittajat päätyivät niin usein valitsemaan haastateltavakseen poliitikkomiehen poliittikonaisen sijasta. Mahdollinen selitys on toki esimerkiksi se, että tutkimuksen mukaan politiikka on myös professionalisoitunut, eli esille pääsevät erityisesti viestintätaitoiltaan kyvykkäät poliitikot. Todennäköisesti tarkastelujaksojen uutisia tehneen toimittajakunnankin keskuudessa on kuitenkin ollut myös sukupuolittuneita asenteita, jotka ovat ohjanneet toimittajia miesten puoleen naisia useammin. Vaikka tutkielmani havainnot todistavatkin osin muuta, ei aiemman tutkimuksen mukaan ainakaan nais- ja miestoimittajien välillä näyttäisi olevan suurta eroa siinä, miten heidän tuottamansa journalismi sukupuolittuu.

Joka tapauksessa toimittajalla on halutessaan mahdollisuus tehdä ideologisia, totutusta poikkeavia valintoja esimerkiksi haastateltavien suhteen. Se ilmenee myös tutkielman aineistossa, joskin vain vähäisesti. Epstein tiivistää: "Like map making, news cannot realistically hope to produce a model which perfectly represents all the contours and elevations of reality, but at least the basic distortions in any given mode of projection can be clarified."¹⁴⁸ Toisin sanoen journalismin itseään ylläpitävän sukupuolittumiskierteen purkamiseksi vaaditaan toimittajilta tietoisia toimenpiteitä. Uutisissa esiintyvien naisten määrän lisääminen sekä heihin yhdistettävien roolien ja aihepiirien muokkaaminen vaativat tietoista panosta kaikilta toimittajilta. Poliitiikan uutisoinnissa tulee tutkielman tulosten perusteella pohtia varsinkin asioiden kehystyksiä ja kommentaattoreita: missä määrin pelkät politiikan pelit todella liikuttavat kansalaisia? Onko miesten kommentoima rahanäkökulma aina paras

¹⁴⁸ Epstein 2000, 273.

vaihtoehto aiheen käsittelytavaksi? Miten saisi laaja-alaisemmin hyödynnettyä esimerkiksi eduskunnan 200 kansanedustajan osaamista eri aloilta?

Tämä tutkielma asettuu osaksi journalismin, sukupuolen ja politiikan tutkimuksen jatkumoa. Aiheita on tutkittu paljon niin yhdessä kuin erikseenkin. Mahdollisuuksia lisätutkimukselle on silti loputtomasti: kuten Ruoho ja Torkkola toteavat, journalismi on vain yksi sukupuoliteknologia muiden joukossa.¹⁴⁹ Representaatioita sukupuolesta esiintyy toisin sanoen kaikkialla, ja sukupuolta ”tehdään” lukuisissa eri yhteyksissä. Vaikkapa politiikan sukupuolittunutta työnjakoa olisi tärkeää tutkia lisää myös sen alkulähteillä: esimerkiksi nais- ja miespoliitikkoja itseään haastatteleamalla, puolueiden tasa-arvotyötä tarkastelemalla tai eduskunnan päätöksentekoon perehtymällä. Samaten myös politiikan sukupuolittumisen representaatiota mediassa tulisi tarkastella erikseen esimerkiksi tuotannon ja vastaanoton näkökulmista – siis vaikkapa toimittajia tai uutisia lukevia kansalaisia haastatteleamalla. Mediatarkastelua tulisi laajentaa myös esimerkiksi verkkojournalismiin, jonka kulutus kasvaa kaiken aikaa perinteisen television suosion laskiessa. Kuten mainittu, kehittyä toisaalta myös tutkielman teoreettiseen viitekehykseen liittyvä ajattelu edelleen. Nyt feministinen yhteiskuntakritiikki on siirtynyt painottamaan voimakkaasti intersektionaalisuutta, johon tulisi myös politiikassa ja journalismissa kiinnittää huomiota. Tämä tarkoittaisi laajempaa tutkimusta siitä, ilmentävätkö poliittinen edustus tai politiikan uutiset poliitikkojen edustamien ihmisryhmien diversiteettiä. Miten vaikkapa vammaiset, rodullistetut tai muihin vähemmistöihin kuuluvat saavat äänensä kuuluviin politiikan kovassa ja miehisessä maailmassa?

Kysyin tutkielman johdannossa, tarvitaanko Suomessa naisten uutisia. Olen sukeltanut tematiikkaan politiikan journalismin näkökulmasta, ja on kiistaton tosiasia, että naispoliitikkojen äänen tulisi tulla paremmin kuulluksi mediassa. Yhteiskunnallisesti merkittävät asiat määritellään julkisuudessa, ja tuosta julkisuudesta poissaolo merkitsee inkompetenssia. Halosen mukaan erityisten vastajulkisuuksien luominen on kuitenkin lähtökohtaisesti ongelmallista, eikä

¹⁴⁹ Ruoho ja Torkkola 2010, 30.

emansipatorinen, naisnäkökulmainen diskurssi tekisi tähän poikkeusta. Vaarana olisivat hänen mukaansa ”ghettoutuminen, salaseuramaisuus ja institutionalisoituminen vapautumisen sijasta”. Halonen kirjoittaa:

”Naisjournalistisen diskurssin tuominen nykyjournalismiin ns. läpäisyperiaatteella kohtaa monenlaisia esteitä, mutta niitä ei tarvitse pitää mahdottomina. Myös miespuoliset journalistit ja tutkijat ovat ilmaisseet halunsa muuttaa vallitsevia käytäntöjä. Kysymys on siitä, kuinka kauan halutaan (myös tutkimuskäytännöissä) pitää yllä rajaa julkisen ja yksityisen välillä. Niin kauan kuin tämä raja tunnustetaan tietoisesti tai alitajuisesti, naisjournalismia uhkaa ghettoutuminen.”¹⁵⁰

Sekin tulee toisaalta jo aineistonikin viitteiden perusteella huomioida, että myös käsitys mieheydestä on muutoksessa. Yhtä hyvin voisi siis kysyä: tarvitaanko Suomessa miesten uutisia? Vähintäänkin tutkielmani perusteella olisi todella tarvetta Yleisradion 1990-luvulla kaavailemille uutisille, jotka käsittelisivät ”tavallista ihmistä koskettavia” aiheita.

Mitä journalismiin ja sukupuoleen tulee, voitaisiin journalismin pyrkimykseksi lopulta kai määrittää yksinkertaisesti mahdollisimman monipuolisen kuvan tarjoaminen sukupuolesta. Koska jälkistrukturalististen oppien mukaisesti kellään ei ole valtuuksia määrittää sitä, millainen on ”oikea” nainen tai ”oikea” mies, lienee myös ”oikean” kuvan antaminen sukupuolesta journalismissa mahdotonta. Sen sijaan aluksi olisi mahdollista ja tärkeää etsiä keinoja purkaa esimerkiksi juuri poliittisen edustuksen sukupuolittuneisuutta ja siihen johtaneita vastakkainasetteluita. Mieheyden ja naiseuden kirjon kuvastaminen ei onnistu mediassa tästä sukupuolittumisesta juontuvien stereotyyppien tai vakiintuneiden olettamuksien. Ja koska politiikka muodostaa niin keskeisen osan yhteiskuntaa ja journalismia, on sitä käsittelevään journalismiin syytä kiinnittää aivan erityistä huomiota.

¹⁵⁰ Halonen, Irma Kaarina (1986): Naiset, julkisuus ja journalismi. *Tiedotustutkimus*, 3:9, 5–9.

LIITTEET

Liite 1: Aineiston koodauslomake

Puhuja: _____

Sukupuoli: () nainen () mies () muu/tuntematon

Asema: _____

Puolue: _____

Kommentoinnin aihe:

() talous	() maa- ja metsätalous
() teollisuus, kauppa ja elinkeinoelämä	() opetus, koulutus ja kasvatus
() ulkopolitiikka ja EU	() asuminen ja kulutus
() työmarkkinat	() kirkko ja uskonto
() poliisi ja pelastustoimi	() kehitysmaat
() tiede ja teknologia	() sosiaali- ja terveysasiat
() liikenne	() kulttuuri ja viihde
() puolustus, sota ja rauha	() lapset, perhe ja vanhukset
() maahanmuutto	() ympäristö
() urheilu	() politiikka, puolueet ja vaalit
() viestintä	() ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo
() oikeuslaitos ja rikokset	

() muu, mikä? _____

Merkityksellistyykö puhujan sukupuoli / onko käsittelyssä sukupuolittuneisuutta?

() ei () kyllä, miten?

Liite 2: Suomen ministerit aloittain ja sukupuolen mukaan 1917–2018

Ministerinimike	Hallitukset	Miehiä (n)	Naisia (n)	Yhteensä (n)	Naisia (%)
VALTIONEUVOSTON KANSLIA					
Pääministeri	3.–74.	42	2	44	4,5
Ministeri valtioneuvoston kansliassa	29.–32., 34., 40.–41., 43., 47.–48., 51., 53.–64., 66.– 71.	26	7	33	21,2
Senaatin puheenjohtaja	1.	1	0	1	0,0
Senaatin varapuheenjohtaja	2.	1	0	1	0,0
yhteensä		70	9	79	11,4
TALOUS					
Valtiovarainministeri	3.–74.	52	1	53	1,9
Ministeri valtiovarainministeriössä	24.–27., 29.– 42., 44–67.	40	6	46	13,0
Apulaisvaltiovarainministeri	3., 20.	4	0	4	0,0
Valtiovaraintoimituskunnan päällikkö	1.–2.	1	0	1	0,0
Toinen valtiovarainministeri	68.–69.	0	1	1	100,0
yhteensä		97	8	105	7,6
ULKOAASIAT					
Ulkoministeri	3.–74.	37	1	38	2,6
Ministeri ulkoministeriössä	25.–33., 35., 37., 45., 47.– 48., 53.–71.	28	3	31	9,7
Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri	68.–71., 74.	2	4	6	66,7
Kehitysministeri	72.–73.	1	2	3	66,7
Apulaisulkoministeri	3.–4., 20.	2	0	2	0,0
Ulkomaankauppaministeri	67.	2	0	2	0,0
Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri	72.–73.	1	1	2	50,0
Ulkoasiaintoimituskunnan	1.–2.	1	0	1	0,0

apulaispäälikkö					
Ulkoasiaintoimituskunnan päälikkö	2.	1	0	1	0,0
Maahanmuutto- ja eurooppaministeri	70.–71.	0	1	1	100,0
yhteensä		75	12	87	13,8
PUOLUSTUS					
Puolustusministeri	8.–74.	49	2	51	3,9
Sotaministeri	3.–7.	4	0	4	0,0
Apulaispuolustusministeri	18.	2	0	2	0,0
Sota-asiaintoimituskunnan päälikkö	2.	1	0	1	0,0
Ministeri puolustusministeriössä	31.	1	0	1	0,0
yhteensä		57	2	59	3,4
SISÄASIAT					
Sisäministeri	3.–74.	56	4	60	6,7
Ministeri sisäministeriössä	27.–33., 50.– 51., 53., 56.– 58., 60.–64., 66., 70.	23	1	24	4,2
Apulaissisäministeri	19., 21.	5	0	5	0,0
Sisäasiaintoimituskunnan päälikkö	1.–2.	1	0	1	0,0
yhteensä		85	5	90	5,6
OIKEUS					
Oikeusministeri	3.–74.	54	7	61	11,5
Oikeustoimituskunnan päälikkö	1.–2.	1	0	1	0,0
Ministeri oikeusministeriössä	70.–71.	0	1	1	100,0
Oikeus- ja työministeri	74.	1	0	1	0,0
yhteensä		56	8	64	12,5
SOSIAALI- JA TERVEYSASIAT					
Sosiaaliministeri	3.–51.	38	5	43	11,6
Ministeri sosiaaliministeriössä	29.–51.	29	3	32	9,4

Ministeri sosiaali- ja terveysministeriössä	52.–66., 70.–71.	15	12	27	44,4
Sosiaali- ja terveysministeri	52.–74.	7	17	24	70,8
Peruspalveluministeri	67.–73.	1	5	6	83,3
Apulaissosiaaliministeri	14., 17., 22.	2	1	3	33,3
Perhe- ja peruspalveluministeri	74.	1	1	2	50,0
Sosiaaliasiaintoimituskunnan päällikkö	1.–2.	1	0	1	0,0
yhteensä		94	44	138	31,9
OPETUS- JA KIRKOLLISASIA					
Opetusministeri	8.–72.	37	11	48	22,9
Kirkollis- ja opetusministeri	3.–7.	3	0	3	0,0
Apulaisopetusministeri	11.	2	0	2	0,0
Kirkollis- ja opetustoimituskunnan päällikkö	1.–2.	1	0	1	0,0
Opetus- ja kulttuuriministeri	74.	0	1	1	100,0
Opetus- ja viestintäministeri	72.–73.	0	1	1	100,0
yhteensä		49	19	68	27,9
KAUPPA JA TEOLLISUUS					
Kauppa- ja teollisuusministeri	3.–70.	55	2	57	3,5
Ministeri kauppa- ja teollisuusministeriössä	30., 32., 37., 41., 44.–46., 48., 51., 53.–59., 61.–68.	26	1	27	3,7
Ministeri kansanhuoltoministeriössä	24.–32.	12	0	12	0,0
Kansanhuoltoministeri	22.–32.	10	0	10	0,0
Kauppa- ja teollisuustoimituskunnan päällikkö	1.–2.	1	0	1	0,0
yhteensä		104	3	107	2,8
TYÖ JA ELINKEINO					
Työministeri	51.–73.	13	5	18	27,8
Elinkeinoministeri	70.–74.	5	0	5	0,0

Ministeri työministeriössä	66., 70.	0	3	3	100,0
yhteensä		18	8	26	30,8
MAA- JA METSÄTALOUS					
Maatalousministeri	3.–53.	30	0	30	0,0
Maa- ja metsätalousministeri	53.–74.	18	1	19	5,3
Ministeri maatalousministeriössä	23.–26., 30.– 35., 37.–38., 40.–41., 44.– 47., 49.–50.	17	1	18	5,6
Apulaismaatalousministeri	4.–9., 11.–13., 15.–22.	13	0	13	0,0
Ministeri maa- ja metsätalousministeriössä	60.–64.	4	0	4	0,0
Elintarveministeri	3.–6.	2	0	2	0,0
Maataloustoimituskunnan päällikkö	1.–2.	1	0	1	0,0
Maataloustoimituskunnan apulaispäällikkö	1.–2.	1	0	1	0,0
Elintarvetoimituskunnan päällikkö	2.	1	0	1	0,0
Maatalous- ja ympäristöministeri	74.	1	0	1	0,0
yhteensä		88	2	90	2,2
LIIKENNE JA VIESTINTÄ					
Kululaitosten ja yleisten töiden ministeri	3.–51.	39	0	39	0,0
Ministeri kululaitosten ja yleisten töiden ministeriössä	24.–26., 28.– 47., 49.–51.	35	0	35	0,0
Liikenneministeri	51.–67., 70.– 72.	20	3	23	13,0
Liikenne- ja viestintäministeri	67.–69., 74.	2	3	5	60,0
Kululaitosten ja yleisten töiden apulaisministeri	20.–22.	4	0	4	0,0
Liikenne- ja kuntaministeri	72.–73.	0	2	2	100,0
Kululaitosten ja yleisten töiden toimituskunnan	1.–2.	1	0	1	0,0

päälikkö					
Ministeri liikenneministeriössä	64.	0	1	1	100,0
Viestintäministeri	70.–71.	0	1	1	100,0
yhteensä		101	10	111	9,0
ALUE- JA KUNTA-ASIAT					
Hallinto- ja kuntaministeri	70.–72.	1	2	3	66,7
Alue- ja kuntaministeri	67.–69.	2	0	2	0,0
Kunta- ja uudistusministeri	74.	0	1	1	100,0
yhteensä		3	3	6	50,0
ASUMINEN					
Ministeri ympäristöministeriössä	65.–70.	1	5	6	83,3
Asunto- ja viestintäministeri	72.	0	2	2	100,0
Asuntoministeri	70.–71.	1	0	1	0,0
yhteensä		2	7	9	77,8
YMPÄRISTÖ					
Ympäristöministeri	63.–73.	8	4	12	33,3
yhteensä		8	4	12	33,3
KULTTUURI					
Ministeri opetusministeriössä	53.–56., 58., 60.–66.	6	6	12	50,0
Kulttuuriministeri	67.–69.	0	3	3	100,0
Kulttuuri- ja urheiluministeri	70.–72., 74.	3	0	3	0,0
Kulttuuri- ja asuntoministeri	72.–73.	0	1	1	100,0
yhteensä		9	10	19	52,6
MUUT					
Salkuton ministeri	4.–5., 12., 14.– 15., 17., 19., 22.–23., 29., 31.–32.	11	1	12	8,3
Salkuton senaattori	2.	1	0	1	0,0
yhteensä		12	1	13	7,7

Lähde: Turunen, Salla (2017): *Ministers and Female Ministers: Reproduction of Masculinity in Political Leadership – A Case Study on Finland*. Poliitiikan tutkimuksen pro gradu -tutkielma, Lundin yliopisto, Lund. Päivitetty tilanne 8.10.2018.

* Taulukko kuvaa sitä, kuinka monta kertaa yksittäiset henkilöt ovat nousseet yksittäisiin ministerintehtäviin. Sama henkilö voi olla hoitanut samaa ministerintehtävää eri hallituksissa, mutta on laskettu lukuihin vain kerran. Jos sama henkilö on puolestaan hoitanut eri ministerintehtävää eri hallituksissa, jokainen virkaannousu lasketaan taulukossa uutena. Esimerkiksi Urho Kekkonen toimi pääministerinä viidesti, oikeusministerinä neljästi, ulko- ja sisäministereinä kahdesti sekä apulaissisäministerinä kerran, mutta on laskettu taulukkoon viidesti, eli kerran jokaista uutta virkaa kohden. Valinta on perusteltavissa sillä, että kiinnostuksen kohteena on nimenomaan sukupuolen edustajan nousu ministeriksi tietyllä alalla.

** Taulukon jaottelu politiikan osa-alueiden mukaan on suuntaa-antava, koska se on tehty yksinomaan kunkin ministerinimikkeen perusteella. Joihinkin mainituista ministerinsalkuista sisältyy tehtäviä useilta politiikan osa-alueilta (esim. oikeus- ja työministeri tai opetus- ja viestintäministeri). Lisäksi ministeriöjaossa on tapahtunut muutoksia 101 vuoden aikana. Osa aikaisemmista ministeriöistä on jakautunut kahdelle tai useammalle luokitteluni alueista: esimerkiksi kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö jaettiin vuonna 1970 liikenneministeriöön ja työvoimaministeriöön. Luokittelussani olen kuitenkin määritellyt kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön ministerit liikenteen ja viestinnän osa-alueelle. Lisäksi tiettyjen alojen viralliset ministerinimikkeet ovat varsin tuoreita, vaikka alan tehtäviä on hoidettu jo aiemmin muiden ministeriöiden nimikkeiden alla: esimerkiksi Arvo Hautalaan viitattiin jo hänen ministeriaikanaan yleisesti ”asuntoministerinä”, vaikka hänen virallinen tittelinsä Miettusen II hallituksessa oli ministeri sisäministeriössä.

Liite 3: Suomen hallitukset toukokuussa 1988, 1998, 2008 ja 2018

1988, Holkerin hallitus (tilanne 31.5.1988)

Tehtävä	Ministeri	Virassa	Puolue
Pääministeri	Harri Holkeri	30.4.1987– 26.4.1991	Kok.
Ulkoasiainministeri	Kalevi Sorsa	30.4.1987– 31.1.1989	SDP
Oikeusministeri	Matti Louekoski	30.4.1987– 28.2.1990	SDP
Sisäasiainministeri	Jarmo Rantanen	30.4.1987– 26.4.1991	SDP
Puolustusministeri, ministeri maa- ja metsätalousministeriössä	Ole Norrback	30.4.1987– 13.6.1990	RKP
Valtiovarainministeri, ministeri sisäasiainministeriössä	Erkki Liikanen	30.4.1987– 28.2.1990	SDP
Opetusministeri	Christoffer Taxell	30.4.1987– 13.6.1990	RKP
Maa- ja metsätalousministeri	Toivo T. Pohjala	30.4.1987– 26.4.1991	Kok.
Liikenneministeri, ministeri kauppa- ja teollisuusministeriössä	Pekka Vennamo	30.4.1987– 30.9.1989	SMP
Kauppa- ja teollisuusministeri, ministeri ulkoasiainministeriössä	Ilkka Suominen	30.4.1987– 26.4.1991	Kok.
Sosiaali- ja terveysministeri	Helena Pesola	30.4.1987– 31.12.1989	Kok.
Työministeri	Matti Puhakka	30.4.1987– 26.4.1991	SDP
Ympäristöministeri	Kaj Bärlund	30.4.1987– 26.4.1991	SDP
Ministeri ulkoasiainministeriössä	Pertti Salolainen	30.4.1987– 26.4.1991	Kok.
Ministeri valtioneuvoston			

kansliassa, ministeri valtiovarainministeriössä	Ilkka Kanerva	30.4.1987– 28.8.1990	Kok.
Ministeri opetusministeriössä, ministeri liikenneministeriössä	Anna-Liisa Kasurinen	30.4.1987– 26.4.1991	SDP
Ministeri valtiovarainministeriössä	Ulla Puolanne	30.4.1987– 26.4.1991	Kok.
Ministeri sosiaali- ja terveysministeriössä	Tarja Halonen	30.4.1987– 28.2.1990	SDP

1998, Lipponen I hallitus (tilanne 31.5.1998)

Tehtävä	Ministeri	Virassa	Puolue
Pääministeri	Paavo Lipponen	13.4.1995– 15.4.1999	SDP
Ulkoasiainministeri	Tarja Halonen	13.4.1995– 15.4.1999	SDP
Ministeri kauppa- ja teollisuusministeriössä, ministeri valtioneuvoston kansliassa, ministeri ulkoasiainministeriössä	Ole Norrback	13.4.1995– 15.4.1999	RKP
Oikeusministeri	Jussi Järventaus	13.3.1998– 15.4.1999	Kok.
Sisäasiainministeri	Jan-Erik Enestam	13.4.1995– 15.4.1999	RKP
Puolustusministeri	Anneli Taina	13.4.1995– 15.4.1999	Kok.
Valtiovarainministeri	Sauli Niinistö	2.2.1996– 15.4.1999	Kok.
Toinen valtiovarainministeri, ministeri valtioneuvoston kansliassa, ministeri sosiaali- ja terveysministeriössä	Jouko Skinnari	9.10.1997– 15.4.1999	SDP
Opetusministeri	Olli-Pekka Heinonen	13.4.1995– 15.4.1999	Kok.

Maa- ja metsätalousministeri	Kalevi Hemilä	13.4.1995– 15.4.1999	amm.
Liikenneministeri	Matti Aura	2.4.1997– 15.1.1999	Kok.
Kauppa- ja teollisuusministeri	Antti Kalliomäki	13.4.1995– 15.4.1999	SDP
Sosiaali- ja terveysministeri, ministeri ympäristöministeriössä	Sinikka Mönkäre	13.4.1995– 15.4.1999	SDP
Toinen sosiaali- ja terveysministeri, ministeri työministeriössä	Terttu Huttu- Juntunen	13.4.1995– 15.4.1999	Vas.
Työministeri	Liisa Jaakonsaari	13.4.1995– 15.4.1999	SDP
Ympäristöministeri, ministeri valtioneuvoston kansliassa, ministeri ulkoasiainministeriössä	Pekka Haavisto	13.4.1995– 15.4.1999	Vihr.
Toinen sisäasiainministeri, ministeri valtiovarainministeriössä	Jouni Backman	13.4.1995– 15.4.1999	SDP
Ministeri opetusministeriössä	Claes Andersson	13.4.1995– 4.9.1998	Vas.

2008, Vanhasen II hallitus (tilanne 31.5.2008)

Tehtävä	Ministeri	Virassa	Puolue
Pääministeri	Matti Vanhanen	19.4.2007– 22.6.2010	Kesk.
Valtiovarainministeri	Jyrki Katainen	19.4.2007– 22.6.2010	Kok.
Ulkoasiainministeri	Alexander Stubb	4.4.2008– 22.6.2010	Kok.
Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri	Paavo Väyrynen	19.4.2007– 22.6.2010	Kesk.
Oikeusministeri	Tuija Brax	19.4.2007– 22.6.2010	Vihr.
Sisäasiainministeri	Anne Holmlund	19.4.2007–	Kok.

		22.6.2010	
Maahanmuutto- ja eurooppaministeri, ministeri oikeusministeriössä, ministeri valtioneuvoston kansliassa	Astrid Thors	19.4.2007– 22.6.2010	RKP
Puolustusministeri, ministeri valtioneuvoston kansliassa	Jyri Häkämies	19.4.2007– 22.6.2010	Kok.
Hallinto- ja kuntaministeri	Mari Kiviniemi	19.4.2007– 22.6.2010	Kesk.
Opetusministeri	Sari Sarkomaa	19.4.2007– 19.12.2008	Kok.
Kulttuuri- ja urheiluministeri, ministeri sosiaali- ja terveysministeriössä	Stefan Wallin	19.4.2007– 22.6.2010	RKP
Maa- ja metsätalousministeri	Sirkka-Liisa Anttila	19.4.2007– 22.6.2010	Kesk.
Liikenneministeri	Anu Vehviläinen	19.4.2007– 22.6.2010	Kesk.
Viestintäministeri	Suvi Lindén	19.4.2007– 22.6.2010	Kok.
Elinkeinoministeri*	Mauri Pekkarinen	19.4.2007– 22.6.2010	Kesk.
Työministeri	Tarja Cronberg	19.4.2007– 26.6.2009	Vihr.
Sosiaali- ja terveysministeri	Liisa Hyssälä	19.4.2007– 24.5.2010	Kesk.
Peruspalveluministeri	Paula Risikko	19.4.2007– 22.6.2010	Kok.
Ympäristöministeri	Paula Lehtomäki	19.4.2007– 22.6.2010**	Kesk.
Asuntoministeri, ministeri ulkoasiainministeriössä	Jan Vapaavuori	19.4.2007– 22.6.2010***	Kok.

* 1.1.2008 asti kauppa- ja teollisuusministeri.

** Äitiyslomalla 28.9.2007–11.4.2008.

*** Ministeri ulkoasiainministeriössä 1.6.2007–22.6.2010.

2018, Sipilän hallitus (tilanne 31.5.2018)

Tehtävä	Ministeri	Virassa	Puolue
Pääministeri	Juha Sipilä	29.5.2015–	Kesk.
Ulkoministeri	Timo Soini	29.5.2015–**	Sin.*
Valtiovarainministeri	Petteri Orpo	22.6.2016–	Kok.
Sisäministeri	Kai Mykkänen	12.2.2018–	Kok.
Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri	Anne-Mari Virolainen	12.2.2018–	Kok.
Oikeusministeri	Antti Häkkänen	5.5.2017–	Kok.
Työministeri	Jari Lindström	29.5.2015–***	Sin.*
Puolustusministeri	Jussi Niinistö	29.5.2015–	Sin.*
Kunta- ja uudistusministeri	Anu Vehviläinen	29.5.2015–	Kesk.
Opetusministeri	Sanni Grahn-Laasonen	5.5.2017–****	Kok.
Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri	Sampo Terho	5.5.2017–	Sin.*
Asunto-, energia- ja ympäristöministeri	Kimmo Tiilikainen	5.5.2017– *****	Kesk.
Maa- ja metsätalousministeri	Jari Leppä	5.5.2017–	Kesk.
Liikenne- ja viestintäministeri	Anne Berner	29.5.2015–	Kesk.
Elinkeinoministeri	Mika Lintilä	29.12.2016–	Kesk.
Sosiaali- ja terveysministeri	Pirkko Mattila	26.8.2016–	Sin.*
Perhe- ja peruspalveluministeri	Annika Saarikko	10.7.2017–	Kesk.

* 12.6.2017 asti perussuomalaiset, 13.6.–25.8.2017 Uusi vaihtoehto -eduskuntaryhmä.

** 5.5.2017 asti myös eurooppaministeri.

*** 5.5.2017 asti oikeus- ja työministeri.

**** 29.5.2015–5.5.2017 opetus- ja kulttuuriministeri.

***** 29.5.2015–5.5.2017 maatalous- ja ympäristöministeri.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Radio- ja televisioarkisto, Helsinki

TV-uutiset ja sää. YLE TV1.

1.–31.5.1988

4.–9.5.1998

11.–12.5.1998

14.5.1998

17.5.1998

19.–20.5.1998

25.–26.5.1998

28.5.1998

31.5.1998

2.–3.5.2008

8.5.2008

11.5.2008

13.–16.5.2008

22.–23.5.2008

26.–28.5.2008

30.–31.5.2008

Yle Uutiset 20.30. YLE TV1.

1.–31.5.2018

Yleisradion arkisto, Helsinki

TV-uutiset ja sää. YLE TV1.

1.–3.5.1998

10.5.1998

13.5.1998

15.–16.5.1998

18.5.1998

21.–24.5.1998
27.5.1998
29.–30.5.1998
1.5.2008
4.–7.5.2008
9.–10.5.2008
12.5.2008
17.–21.5.2008
24.–25.5.2008
29.5.2008

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>. Viitattu 9.4.2018.

Laki Yleisradio Oy:stä 22.12.1993/1380.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>. Viitattu 1.2.2018.

Reinert, Ted (2018): *President @niinisto of Finland, currently chairing the Arctic Council: "If we lose the Arctic ice we lose the globe... When I look at my son's blue eyes, I wonder what kind of world he will be looking at in the future."*
@BrookingsFP #AStrongerEurope #climatechange #arctic. Tviitti.
<https://twitter.com/tedreinert/status/1045340981460111361>. Viitattu 24.10.2018.

Kirjallisuus

Aslama, Minna (1995): Katsojien arvioita televisiouutisten ihmiskuvasta. Raportti neljästä ryhmäkeskustelusta. Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradio, Helsinki, 181–204.

Aslama, Minna (2006): Sukupuoli numeroina. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (toim.): *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki, 47–61.

Berg, Laura, Niemi, Mari K., Pernaa, Ville, Pitkänen, Ville ja Railo, Erkki (2009): Poliitiikan julkisuuden perusvirta. Teoksessa Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. ja Pitkänen, Ville (toim.): *Poliitiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, Turku, 33–78.

Borg, Sami ja Moring, Tom (2005): Poliitiikan viestinnällistyminen. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. WSOY, Helsinki, 47–72.

Dahlerup, Drude (2013): Denmark: High Representation of Women without Gender Quotas. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 146–171.

Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (2013a): Introduction. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 1–22.

Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (2013b): Breaking Male Dominance in Politics. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 221–237.

Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (2013c): Conclusion. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 296–310.

Eduskunta: *Entiset kansanedustajat*.

https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/entiset_kansanedustajat/Sivut/default.aspx. Luettu 10.9.2018.

Eide, Elisabeth (1993): Journalisme og enkjønnet presentasjon. Teoksessa Carlsson, Ulla (toim.): *Nordisk forskning om kvinner och medier*. NORDICOM, Kungälv, 241–250. 248.

Epstein, Edward Jay (2000): *News from Nowhere. Television and the News*. 2. uudistettu painos. Ivan R. Dee, Chicago.

Fairclough, Norman (1997): *Miten media puhuu*. Suomentaneet Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Vastapaino, Tampere. Alkuteos *Media Discourse* 1995.

Finnpanel: *Tv- ja netti-tv-katselun tuloksia*.

https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv_reportlist.php. Luettu 10.9.2018.

Freidenvall, Lenita ja Sawyer, Marian (2013): Framing Women Politicians in Old Democracies. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 260–274.

Halonen, Irma Kaarina (1986): Naiset, julkisuus ja journalismi. *Tiedotustutkimus*, 3:9, 3–10.

Halonen, Irma Kaarina (1995): Suomenkielisten televisiouutisten nais- ja mieskuva. Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradio, Helsinki, 11–70.

Halonen, Irma Kaarina (1999): *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Tampere.

Hartley, John (1982): *Understanding News*. Methuen, Lontoo.

Hellsten, Villiina, Holli, Anne Maria ja Wass, Hanna (2007): Sukupuolenmukainen äänestäminen vuoden 2006 presidentinvaaleissa. Teoksessa Isotalus, Pekka ja Borg, Sami (toim.): *Presidentinvaalit 2006*. WSOY, Helsinki, 178–206.

Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino, Tampere.

Holli, Anne Maria ja Wass, Hanna (2009): Sukupuoli ja äänestäminen. Teoksessa Borg, Sami ja Paloheimo, Heikki (toim.): *Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere University Press, Tampere, 126–148.

Holmberg, Jukka (2004): *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Holopainen, Irma, Kalkkinen, Marja-Leena, Rantanen, Terhi, Sarkkinen, Raija ja Österlund, Marina (1983): *”Hyvät katsojat, pääaiheemme tänään nainen”*. *Johdatus tutkimukseen naisen roolista televisiossa*. Yleisradio, Helsinki.

Inter-Parliamentary Union (2018): *Women in Parliament in 2017: The year in review*. <https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2018-03/women-in-parliament-in-2017-year-in-review>. Luettu 19.6.2018.

Inter-Parliamentary Union (2017): *Women in Politics: 2017*. <https://www.ipu.org/resources/publications/infographics/2017-03/women-in-politics-2017>. Luettu 19.6.2018.

Isotalus, Pekka (2017): *Mediapoliitikko*. Gaudeamus, Helsinki.

Julkunen, Raija (1994): Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea ja Nätkin, Ritva (toim.): *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere, 179–202.

Krook, Mona Lena ja O’Brien, Diana Z. (2012): All the President’s Men? The Appointment of Female Cabinet Ministers Worldwide. *The Journal of Politics*, 74:3, 840–855.

Kunelius, Risto (1993): Uskottavuuden anatomia. *Tiedotustutkimus*, 16:2, 33–45.

Kuusipalo, Jaana (1989): Naisena politiikan huippupaikoille? *Sosiologia*, 26:2, 89–103.

Kuusipalo, Jaana (1999): Suomalaiset naiset politiikassa. Teoksessa Apo, Satu (toim.): *Suomalainen nainen*. Otava, Helsinki, 55–78.

Kuusipalo, Jaana (2000): Sukupuolen rooli kampanjoinnissa. Teoksessa Isotalus, Pekka ja Aarnio, Eeva (toim.): *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* SoPhi, Jyväskylä, 41–62.

Kuusipalo, Jaana (2007): Presidenttipelin sukupuolittuminen. Teoksessa Isotalus, Pekka ja Borg, Sami (toim.): *Presidentinvaalit 2006*. WSOY, Helsinki, 98–114.

Kuusipalo, Jaana (2011): *Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Johtamiskorkeakoulu, Tampere.

Leyenaar, Monica ja Dahlerup, Drude (2013): Gender and Party Change. Teoksessa Dahlerup, Drude ja Leyenaar Monique (toim.): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford University Press, Oxford, 275–295.

Lindfors, Jukka (2009): *Koiviston ja Ylen välit kiristyivät 1985*. Yle Elävä Arkisto 19.10.2009. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/19/koiviston-ja-ylen-valit-kiristyivat-1985>. Luettu 17.9.2018.

Lister, Ruth (1997): *Citizenship: Feminist Perspectives*. Macmillan, Lontoo.

MediaWatch (1995): *Global Media Monitoring Project. Women's Participation in the News*. MediaWatch, Toronto.

Murto, Eero (2014): *Virkamiesvaltaa? Ministerien ja virkamiesten väliset valtasuhteet Suomessa viime vuosikymmenien aikana*. Tampere University Press, Tampere.

Mäkelä, Anna, Puustinen, Liisa, ja Ruoho, Iiris (2006): Esipuhe. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (toim.): *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki, 7–14.

Niemi, Mari K. (2014): *Kaksi tietä huipulle. Media ja puoluejohtajuus Suomessa naisten noususta populismin aaltoon*. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto, Turku.

Nousiainen, Jaakko (1992): *Politiikan huipulla. Ministerit ja ministeristöt Suomen parlamentaarisessa järjestelmässä*. WSOY, Porvoo.

Pernaa, Ville (2009): *Uutisista, hyvää iltaa. Ylen tv-uutiset ja yhteiskunta 1959–2009*. Karttakeskus, Helsinki.

Pernaa, Ville ja Railo, Erkki (2006): Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan. Teoksessa Pernaa, Ville ja Pitkänen, Ville (toim.): *Poliitikot taistelivat – media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Ajatus Kirjat, Helsinki, 17–54.

Pulkkinen, Tuija (1998): *Postmoderni politiikan filosofia*. Gaudeamus, Helsinki.

Puustinen, Liina, Ruoho, Iiris ja Mäkelä, Anna (2006): Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (toim.): *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki, 15–46.

Railo, Erkki (2011): *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975–2005*. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto, Turku.

Rakow, Lana ja Kranich, Kimberlie (1991): Women as Sign in Television News. *Journal of Communication*, 41:1, 8–23.

Rantalaiho, Liisa (1994): Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea ja Nätkin, Ritva (toim.): *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere, 9–30.

Reunanen, Esa ja Harju, Auli (2012): *Media iholla. Poliitiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*. Tampere University Press, Tampere.

Rose, Sonya O. (2010): *What is Gender History?* Polity, Cambridge.

Ross, Karen (2010): *Gendered Media: Women, Men, and Identity Politics*. Rowman & Littlefield Publishers, Lanham.

Ruoho, Iiris (2006): Julkisuudet, naiset ja journalismi. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina ja Ruoho, Iiris (toim.): *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus, Helsinki, 171–192.

Ruoho, Iiris ja Torkkola, Sinikka (2010): *Journalismin sukupuoli*. Vastapaino, Tampere.

Sallinen-Kuparinen, Aino (1987): Televisioesiintyminen, mediaretoriikka ja poliittinen vaikuttaminen. *Politiikka*, 29:2, 120–133.

Sapiro, Virginia (1998): When are Interests Interesting? The Problem of Political Representation of Women. Teoksessa Phillips, Anne (toim.): *Feminism and Politics*. Oxford University Press, Oxford, 161–192.

Savolainen, Tarja (1986): Nainen on toinen televisiossakin. *Tiedotustutkimus*, 3:9, 33–41.

Savolainen, Tarja (1995): Naiset, uutiset ja feminismi. Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradio, Helsinki, 73–84.

Sreberny, Annabelle ja van Zoonen, Liesbet (2000): Gender, Politics and Communication: An Introduction. Teoksessa Sreberny, Annabelle ja van

Zoonen, Liesbet (toim.): *Gender, Politics and Communication*. Hampton Press, Cresskill, 1–19.

Suomen Journalistiliitto: *Tietoa jäsenistämme*.

<https://journalistiliitto.fi/fi/liitto/tietoa-jasenistamme/>. Luettu 13.2.2018.

Talvitie, Eveliina (2013): *Keitäs tyttö kahvia. Naisia politiikan portailla*. WSOY, Helsinki.

Tilastokeskus: Väestö.

https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html. Luettu 17.9.2018.

Tuchman, Gaye (1978): Introduction: The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media. Teoksessa Tuchman, Gaye, Daniels, Arlene Kaplan ja Benét, James (toim.): *Hearth & Home. Images of Women in the Mass Media*. Oxford University Press, New York, 3–38.

Turunen, Salla (2017): *Ministers and Female Ministers: Reproduction of Masculinity in Political Leadership – A Case Study on Finland*. Poliitiikan tutkimuksen pro gradu -tutkielma, Lundin yliopisto, Lund.

Valtioneuvosto (2017): *Naisten äänioikeus 110 vuotta – naiset ja miehet ministereinä*. <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/naiset-ja-miehet-ministereina>. Luettu 14.3.2018.

Valtioneuvosto (2018): *Ministerivaliokunnat Sipilän hallituksessa*. <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/ministerivaliokunnat>. Luettu 24.3.2018.

Valtioneuvoston kanslia (2015): *Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015*. Hallituksen julkaisusarja 10/2015.

Väliverronen, Esa (1999): Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola, Anu, Moring, Inka ja Väliverronen, Esa (toim.): *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Lahti, 13–39.

Wahl-Jorgensen, Karin (2000): *Constructed Masculinities in U.S. Presidential Campaigns: The Case of 1992*. Teoksessa Sreberny, Annabelle ja van Zoonen, Liesbet (toim.): *Gender, Politics and Communication*. Hampton Press, Cresskill, 53–77.

World Association for Christian Communication: *Background*.
<http://whomakesthenews.org/gmmp>. Viitattu 1.2.2018.

World Association for Christian Communication (2000): *Who makes the news? The Global Media Monitoring Project 2000*. World Association for Christian Communication, Lontoo.

World Association for Christian Communication (2005): *Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2005*. World Association for Christian Communication, Lontoo.

World Association for Christian Communication (2010): *Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2010*. World Association for Christian Communication, Lontoo.

World Association for Christian Communication (2015): *Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2015*. World Association for Christian Communication, Lontoo.

Yleisradio: *Screening Gender. Who speaks in television? A comparative study of female participation in television programmes*.
<http://vintti.yle.fi/yle.fi/gender/whos/whosreport.html>. Luettu 20.3.2018.

Zilliacus-Tikkanen, Henrika (1995): *Kvinnor och män i nyheterna. En undersökning av Rundradions svenska nyhetsredaktioner Aktuellt och TV-Nytt*. Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradio, Helsinki, 123–153.

Media-artikkelit

Alftan, Maija (1994): *Ylen naisuutisten vetäjä Elina Sana: Uutisista puuttuu yhteys arkeen*. Helsingin Sanomat 14.9.1994.

<https://www.hs.fi/radiotelevisio/art-2000003366210.html>. Luettu 14.2.2018.

Alftan, Maija (1994): *Ei naisuutisia vaan aamuohjelma naisille TV 1:een*.

Helsingin Sanomat 9.12.1994. <https://www.hs.fi/radiotelevisio/art-2000003389758.html>. Luettu 14.2.2018.

Hölttä, Kirsi (2015): *Sipilä: Tavoitteena on yhtä monta nais- ja miesministeriä*.

Kaleva 7.2.2015. <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/sipila-tavoitteena-on-yhta-monta-nais-ja-miesministeria/688970/>. Luettu 24.3.2018.

Jokinen, Matilda (2018): *"Onhan se selvä, että enemmistö päätoimittajista on miehiä"*. Suomen Kuvalehti 24.7.2018.

<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/toimitustyossa-naisten-eteneminen-katkeaa-usein-keskijohtoon-pitaa-muistaa-ketka-paatoimittajia-palkkaavat/?shared=1031587-ef2198ef-4>. Luettu 6.9.2018.

Marttinen, Manu (2018): *Media-alan johto on julkista kuvaansa tasa-arvoisempi*.

Journalisti 7.9.2018. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/10/media-ala-on-julkista-kuvaansa-tasa-arvoisempi/>. Luettu 10.9.2018.

Yläjärvi, Erja ja Ubaud, Anu (2018): *Naisten osuus HS:n jutuissa on kolmannes, ja se on liian vähän – Sitoudumme edistämään tasa-arvoa, laskuri kertoo HS:n tilanteen reaaliajassa*. Helsingin Sanomat 8.3.2018.

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005594582.html>. Luettu 5.9.2018.